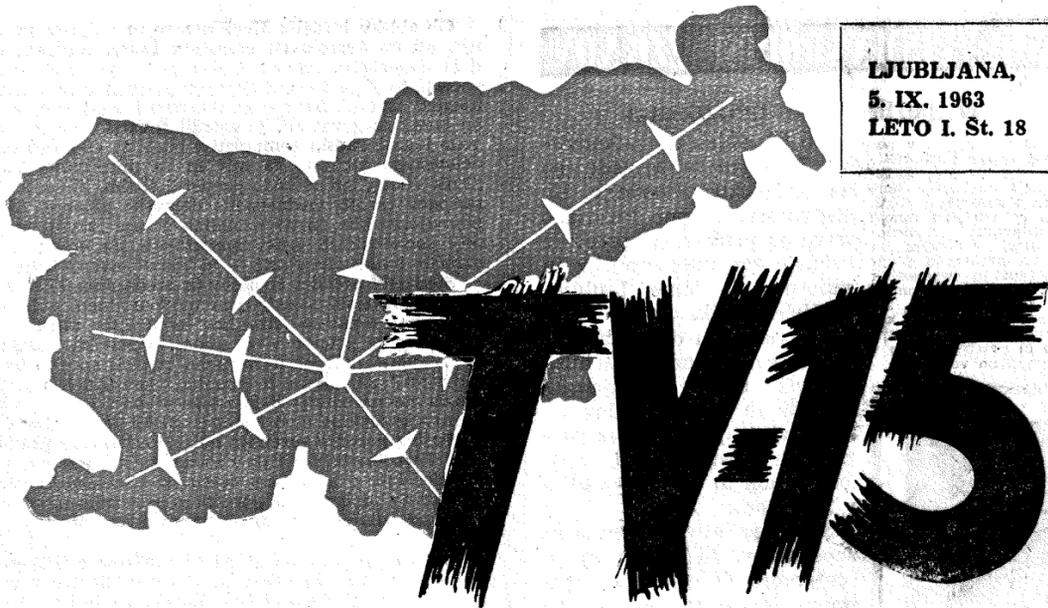

DAN NAŠE MORNARICE

10. septembra bo naša mlada vojna mornarica slavila 21-letnico svojega rojstva. Pot, ki so jo prehodili naši mornarji-partizani, ni bila lahka. Polna je bila bojnih viharjev, žrtev in je terjala mnogo požrtvovalnosti.

Naša mlada mornarica je bila ustanovljena 10. septembra 1942 leta z odlokom Vrhovnega štaba NOV in tov. Tita. Leta trdega dela so nam dala današnjo najmodernejšo mornarico z mladimi mornarji pod vodstvom izkušenih in prekaljenih starešin, starih borcev. Mnogi že odstopajo svoja odgovorna mesta mlademu kadru, ki so ga vzgojili v kratkih a plodnih letih svojega mornariškega življenja.

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVobodilNE VOJNE SLOVENIJE

Nekaj o nalogah ki sodijo v področje združenj in njihovih krajevnih organizacij

Obisk italijanskih partizanov

Na povabilo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je 16. avgusta prispela k nam na obisk skupina 13 italijanskih partizanov, članov ANPI. Do 29. avgusta so bili na oddihu v domu Počitniške skupnosti Simonov zaliv pri Izoli. V tem času so obiskali trgovca Tomos v Kopru, mladinsko okrevališče na Debelem trtču, kobilarno v Lipici, Postojnsko jamo itd.

V četrtek, 29. avgusta, so gostje prispeli v Ljubljano. V prostorih ZZB NOV Slovenije jih je sprejel predsednik Janko Rudolf. V svojem pozdravu je omenil skupno borbo italijanskih in jugoslovanskih partizanov. Goste je obvestil tudi, da bo ob 20-letnici vstaje primorskega ljudstva velika prireditev v Cerknem. Povedal jim je, da je med 999 imeni padlih, vklasnimi na spomeniku, ki bo odkrit ob tej praznici, tudi 140 imen italijanskih partizanov, ki so padli na tem področju, prav tako kot so padali tudi jugoslovanski parti-

Med sprejemom pri predsedniku ZZB NOV Slovenije Janku Rudolfu

zani skupno z italijanskimi po raznih krajih Italije. Omenil je tudi današnje sodelovanje med Jugoslavijo in Italijo na gospodarskem področju in najbolj odprto mejo med obema deželama. Zahvalil se je tudi za pomoč Skopju, ki je prispela iz Italije.

Za pozdrav in za gostoljubnost se je zahvalil vodja skupine g. Luigi Garutti, župan občine San Giorgio v Bologni. Pozdravil je urejene medsebojne vezi med ZZB NOV in ANPI in naglasil, da je tako sodelovanje lep prispevek k sporazumevanju med narodi in da jim bo vse tisto, kar so in kar še bodo videli, zelo koristilo pri delu za utrjevanje medsebojnih odnosov.

Za tem se je razvil tovariški razgovor, v katerem so gosti dobili odgovore na več vprašanj o organizaciji in o žrtvah NOB. Poleg Janka Rudolfa sta na vprašanja odgovarjala tudi prisotna Stanislav Runko in Stane Bobnar.

Na koncu razgovora je vodja delegacije g. Garutti oddal predsedniku ZZB znesek 50.000 lir kot prispevek članov delegacije za porušeno Skopje.

V Ljubljani so si gostje ogledali Muzej narodne osvoboditve in druge kulturne znamenitosti. V dnevi 30. in 31. avgusta so obiskali še Velenje, Bled in Kranjsko goro in nadaljevali pot čez Vršič v Bovec, Kobarid, Tolmin in Cerkno, kjer so si ogledali novi spomenik, ki bo odkrit 8. septembra. V Novi Gorici jim je predsednik ljudske skupščine okraja Koper v soboto zvečer priredil večerjo, na katero so bili povabljeni tudi družbeno-politični delavci.

Od svojih gostiteljev so se italijanski partizani poslovili 1. septembra zjutraj.

Verjetno bi med člani predsedstev združenj borcev po občinah le stežka našli takega, ki ne bi ničesar vedel o nalogah, ki sodijo v področje združenj in njihovih krajevnih organizacij; toda dosedanja praksa pri nekaterih združenjih je pokazala, da je le potrebno spregovoriti tudi o tem.

Po statutu Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije imajo združenja v občinah skupne naloge, poleg katerih imajo združenja VVI in ZROP še svoje posebne naloge. Ta ugotovitev sama po sebi še ne pove dovolj in je zato potrebna podrobnejša obrazložitev.

Med skupne naloge vseh združenj v občini sodi tudi to, da skrbijo za reševanje gmočnih, zdravstvenih in drugih zadev svojih članov, družin padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja, aktivno sodelujejo z organi občine in jim pomagajo pri uveljavljanju predpisov, ki se nanašajo na člane združenj. To so precej obsežne naloge, za katerih reševanje je potreben določen sistem dela.

V Združenjih borcev, VVI in ZROP ter v njihovih krajevnih organizacijah prihaja močno do izraza množičnost in sodelovanje članstva v vseh družbeno-političnih, gospodarskih in kulturnih dogajanjih v občini. Če torej članstvo vseh organizacij borcev aktivno sodeluje tako v organizacijah, v družbenem in delavskem upravljanju, potem je prav to sodelovanje tisti posredni vzvod med organizacijami borcev, vojaških vojnih invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev in vsemi tistimi organi in organizacijami v občini, ki so pristojni, da neposredno urejajo zadeve borcev, invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev, ali ki posredno skrbijo za reševanje nastajajočih problemov.

Predpisi, ki urejajo varstvo borcev in vojaških vojnih invalidov, so povsem natančni. Zato je sedaj najvažnejša naloga združenj borcev in vojaških vojnih invalidov v tem, da skrbijo za izvajanje predpisov in uveljavljanje iz njih izvirajočih pravic.

Ce govorimo o predpisih za varstvo borcev in vojaških vojnih invalidov, vemo, da so z njimi v glavnem urejene tiste zadeve, ki zadevajo borce in invalide kot celoto. Ostali pa so nerешeni problemi posameznikov kot so npr. strokovno usposabljanje, zaposlovanje, stanovanjske zadeve, zdravstveno ali gmočno vprašanje itd. Sicer so več ali manj tudi ta vprašanja zajeta v zakonskih predpisih, vendar pri mnogih članih le še niso rešena. Zaradi tega je potrebno, da imajo združenja po občinah in krajevne orga-

Razvedrilo naših mornarjev na bojni ladji

nizacije natančen pregled vseh nerешenih zadev članov in se vsestransko zavzemajo za njihovo ureditev in rešitev. Le na ta način bodo namreč v celoti zadostila predpisi statuta in s tem pomagala svojim članom prav v primerih, ko jim je pomoč najbolj potrebna.

Pri vsem tem pa ne gre prezreti posebnih nalog združenj VVI, da pomaga pri vseh prizadevanjih organov občine za pre-kvalifikacijo in zaposlitev vojaških vojnih invalidov ter da sodelovanju z drugimi družbenimi organizacijami razvija družabno življenje in športno aktivnost vojaških vojnih invalidov.

(Nadaljevanje na 7. strani)

Prvi naš mornariški odred so predstavljali okorni in počasni ribiški čolni, toda z neustrašnimi in požrtvovalnimi borci-mornarji, ki so takorekoč goloroki napadali sovražne vojne ladje, v železu in z najmodernejšim orožjem. Prepeljali so in reševali ranjence in opravljali še mnoge vojne službe, pomembne za zmago NOV.

Danes pa je naša vojna mornarica močna pomorska sila z najmodernejšimi ladjevji in oborožitvijo, mornarica z nalogo, da varuje kot čuvar sinjega Jadrana naše morje.

S praznikom vojne mornarice slavi svoj praznik tudi naša trgovska mornarica, ki je posebno v zadnjih letih dosegla silen vzpon in plujejo njene ladje že po vseh morjih sveta, ladje, ki jih grade neustrašne roke naših ladjedelniških delavcev, zavirljiv uspeh naše ladjedelniške industrije.

Tako smo danes lahko ponosni na visoko številko naših modernih plovnih enot — 700 tisoč brutoregistrskih ton.

S SESTANKA SEKRETARIATA PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV

Razprava o dosedanji pomoči ponesrečencem iz Skopja in o prihodnjih nalogah

Na nedavnem sestanku sekretariata predsedstva zveznega odbora ZZB NOV s predstavniki republiških predsedstev Zvez so razpravljali o dosedanjih ukrepih združenj in članstva glede pomoči ponesrečencem v Skopju.

Najprej sta predsednik in sekretar ZZB NOV Makedonije Elisije Popovski in Boris Aleksovski seznanila prisotne z aktivnostjo republiškega predsedstva ZZB NOV in Združenj borcev, ZVVI in ZROP v nastalem položaju pri pomoči prizadetim po potresu.

Predstavniki republiških predsedstev so poročali, kaj in kako so v posameznih republikah po-

skrbeli za nastanitev po potresu prizadetih in kako so pri tem sodelovale tudi organizacije ZB, ZVVI in ZROP.

Na koncu posvetovanja so sklenili, da bodo ZZB NOV Jugoslavije in tudi predsedstva po republikah, skupno s pristojnimi organi in družbenimi organizacijami še nadalje sodelovala pri reševanju raznih težkih problemov prebivalstva in borcev NOV porušene mesta. Izrazili so tudi pripravljenost, če se pojavi potreba, dati na voljo kapacitete počitniških domov borcev in invalidov v raznih krajih naše de-

žele za nastanitev in šolanje otrok iz Skopja. Prav tako naj bi prizadetih in kako so pri tem sodelovale tudi organizacije ZB, ZVVI in ZROP.

Prav tako naj bi Zavodi za rehabilitacijo vojaških vojnih invalidov zagotovili mesta za sprejem ranjenih Skopjancev in za njihovo medicinsko rehabilitacijo. Predlagali so tudi, naj bi predsedstva ZZB NOV posameznih republik zagotovila določeno število štipendij za otroke bivših borcev, žrtev katastrofalnega potresa v Skopju.

Na sestanku so izrazili tudi zahvalo številnim nacionalnim in mednarodnim organizacijam borcev, ki so ob skopskem potresu poslale zveznemu odboru brzojavke in pisma z izrazi sožalja in denarno pomoč.

Iz občanove beležnice

Pred nami je razgrnjen seznam, izpopolnjen s številkami, ki govore o izgubah v gospodarstvu naše republike za celotno lanskoletno obdobje, ki so ga sestavili na podlagi zaključnih računov gospodarskih organizacij. Kopicca števk se na prvi pogled sicer zdi dolgočasna, vendar že bežen pogled nanje vzbudi pri siehernem državljanu določeno presenečenje in ne nazadnje — skrb.

Podatki so na kratko naslednji:
● Na podlagi ugotovljenega celotnega dohodka in delitve dohodka v letu 1962, znašajo izgube v slovenskem gospodarstvu štiri milijarde šeststoštirindvetdeset milijonov dinarjev!

Brez dvoma — precej zajetna vsota ...

Ce pa si pogledamo te izgube malce pobliže, za posamezne gospodarske veje, potem je podoba naslednja:
● največ izgub je utrpelo kmetijstvo, in sicer 2.324 milijonov dinarjev. Nedaleč za njim je industrija s 1.652 izgubljenimi milijoni. Sledijo pa: trgovina in gostinstvo s 458 milijoni izgub, obrt s 121, gradbeništvo s 27 milijoni in tako dalje. Zanimivo pa je, da le veja promet ni zabeležila v lanskem letu nobenih izgub ...

In dalje:
● Iz najrazličnejših skladov in virov je bilo pokritih od tega zneska 1.390 milijonov dinarjev, medtem ko je ostalo nepokritih 2.714 milijonov dinarjev izgub.

Kot je iz vseh teh števk in podatkov razvidno, imata pretežni del izgub dve gospodarski panogi, in sicer: kmetijstvo in industrija. To je prav gotovo razumljivo, saj sta ti dve veji gospodarstva najmočnejši in štejeta tudi pretežni del vseh gospodarskih organizacij v Sloveniji. Toda, kar samo se zastavlja vprašanje: koliko in v kakšni meri so te izgube utemeljene, opravičljive in upravičene?

Izgubljene milijarde

Ni nobenega dvoma, da je vzrokov za težave več. Tako objektivne, kot subjektivne narave. Katerim dati prednost? Zdi se, da se jezik na tehničnem vendarle v večji meri nagiba k slednjim ...

Objektivnih težav je precej. Pogojujejo jih najrazličnejši činitelji, od specifičnih poslovanja posamezne gospodarske veje in celo gospodarske organizacije pa tja do urejenosti, normalnih in tudi normalnih tržnih razmer na domačem kot tudi na tujem tržišču. Kdaj pa kdaj botrujejo izgubam tudi nekateri ne dovolj utemeljeni gospodarski predpisi in instrumenti.

S tem, seveda, seznam objektivnih težav se ni zaključen. Jih je še mnogo, v taki ali drugačni obliki ...

Mnogo bolj zaskrbljujoče in tudi lažje, kar zaveva preventivno "zdravljenje", pa so subjektivne težave in slabosti.

Nemalokrat naleđimo v gospodarskih organizacijah na primere slabega gospodarjenja, ki je v veliki meri posledica nestrokovnosti kadrov, ki delajo na posameznih sektorjih v podjetjih. Se vedno imamo v mnogih podjetjih na odgovornih mestih ljudi, ki se ne spoznajo na svoje delo in s posameznimi ukrepi, dasiravno storjenimi v najboljši veri in s najboljšo voljo, naredijo več škode kot pa koristi. Niso redki primeri tudi, ko posamezniki, ali pa tudi večina ter celo organi delavskega samoupravljanja, popolnoma apatično razpravljajo in ukrepajo o razvoju, perspektivah in poslovanju svojega podjetja. Taki primeri vsekakor nimajo prostora v našem sistemu gospodarjenja. Če še slednjim omenimo posameznike, ki v našem gospodarstvu iščejo le svoje, ozke koristi, ki si prilajajo imovino in premoženje splošne družbene lastnine, bi bil "grobni" seznam subjektivnih pomanjkljivosti nekako zaključen ...

Naj nekaj besed posvetimo predvsem subjektivnim slabostim: ni dvoma, da je naloga družbeno-političnih organizacij in ustreznih gospodarskih forumov, odstranjevati le-te z največjo možno zavzetostjo, saj bi s predarno kadrovskega politika lahko v marsičem zmanjšali vsoto milijonov, ki so šli (in še gredo) v — nič! Stalno, nenehno politično delo ter vztrajno strokovno izpopolnjevanje prav gotovo nista na zadnjem mestu.

Naposled — sieherni milijon dinarjev, ki ga tako prihranimo, pomeni stopničko bliže boljšemu in okusnejšemu kosčku kruha ...

IZTOK AUSEC

TRST

Na odločno zahtevo Zveze borcev tržaškega ozemlja in javnosti je občinska uprava Sv. Anje pri Trstu uradila skromno grobnico bivših borcev in žrtev fašističnega nasilja na pokopališču pri Sv. Ani.

LOGATEC

Zrušenje borcev občine Logatec se temeljito pripravlja na občinski praznik 12. septembra, za katerega je že izdelan sedemdnevni program.

TOLMIN

V nedeljo, 25. avgusta je bilo v Gorenji Tribuši partizansko srečanje, ki ga je ob sodelovanju s krajevnimi organi pripravila občina Tolmin.

KOLENDAR

Partizani iz Revirske čete so privrati napadli nemško orožniško postajo v Zagorju 9. avgusta 1941. leta. Pri spopadu je bilo ubitih 13 prožnikov in en častnik.

IDRIJA

Predsedstvo ZB v Idriji je v počastitev 20-letnice vstaje primorskega ljudstva v mestni dvorani SZDL podelilo odlikovanja zaslužnim borcem in aktivistom, udeležencem NOV.

OPOZORILO

Ob 20. obletnici ustanovitve Ljubljanske brigade bo na Kureščku, v nedeljo, 15. septembra, skupno tovariško srečanje preživelih borcev te brigade ter internirancev in zapornikov občine Ljubljana-Vič-Rudnik.

Poslovili smo se od Miroslava Remškarja-Boštjana

Dne 21. avgusta so na pokopališču na Brezovici pri Ljubljani pokopali posmrtno ostanke polkovnika oklopnih enot JLA Miroslava Remškarja-Boštjana.

KOPER

Tudi letos je »invalidski« teden, ki ga je organiziralo Združenje VVI Koper, lepo uspel. Člani ZVVI so med tednom opravili nad 30 obiskov v bolnišnicah v Ankaranu in Valdoltri.

NOVA GORICA

Skupina planincev iz Dornberka, ki so člani PD Nova Gorica je obiskala Porezen, kjer je pred spomenikom padlim borcem položila lep večinski kulturni spored.

PTUJ

Pljuški občani so letos nad vse slovesno praznovali svoj občinski praznik z raznimi prireditvami in proslavami.

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Za 22. obletnico množičnega izseljevanja v času NOV in za krajevni praznik bodo Radečani najlepše počastili ta dan z otvoritvijo nove šole, ki ima 10 svetlih učinic.

Nove knjige »Pionirčkove knjižnice«

Uprava revije »Kurirček« je izdala prvo zbirko treh knjig za mlade bralce: Franceta Bevka VANKA PARTIZANKA. To je povest o deklici, ki bi bila rada partizanka, pa jo njen brat, kurir Blisk, kliče za Zaspanko.

Uprava revije »Kurirček« je izdala prvo zbirko treh knjig za mlade bralce: Franceta Bevka VANKA PARTIZANKA. To je povest o deklici, ki bi bila rada partizanka, pa jo njen brat, kurir Blisk, kliče za Zaspanko.

Uprava revije »Kurirček« je izdala prvo zbirko treh knjig za mlade bralce: Franceta Bevka VANKA PARTIZANKA. To je povest o deklici, ki bi bila rada partizanka, pa jo njen brat, kurir Blisk, kliče za Zaspanko.

OB TABORNEM OGNJU

Pred mesecem dni nas je vse pretresel uboj polkovnika Remškarja. Posebno mi, nekdanji borci, ki smo pokojnika poznali, smo se zgrozili nad morilčevno podlostjo.

medsebojnih odnosov časten. Saj je v Jugoslaviji dovolj ljudi, ki smatrajo človeka, ki se ni maščeval, ki ni s krujo opral žilivce, za slabiča in strahopetca ter ga prezirajo.

Ob obisku tovariša Hruščova so se pojavila po svetu ugibanja, ali bo Jugoslavija stopila v tabor, oziroma, ali bo ZSSR dala Jugoslaviji kakšne koncesije — je dejal tovariš Tito na večerji, ki jo je tovariš Hruščov priredil v čast tovarišu Titu in njegovim soprog.

Sovjetski premier Hruščov in predsednik Tito sta se na Beogradu razgovarjala o sedanjem mednarodnem položaju, o dejavnosti obeh držav za ohranitev in utrditev miru in o možnostih za nadaljnje pobude v tej smeri, o prečitih vprašanjih, tičočih se izvajanja politike miroljubne koeksistence, o nadaljnjih prizadevanjih za splošno in popolno razorožitev, o aktualnih vprašanjih mednarodnega delavskega gibanja in o nadaljnjem zboljšanju sodelovanja med ZSSR in SFRJ — je poročal Tanjug.

Najvažnejši dogodki 15 dni

Sovjetski premier Hruščov in predsednik SFRJ Tito sta 30. avgusta govorila na velikem zborovanju v Velenju približno 30.000-glavi množici, ki jima je navdušeno pritrjevala.

Pri obnovi Skopja imamo precejšnje težave, ni pa nobenih nepremostljivih ovir za izpolnitev sprejetega programa nastanitve prebivalstva Skopja do zime. Potrebne proizvodne zmogljivosti, reprodukcijski material in finančna sredstva za to fazo obnove so zagotovljena.

Predsednik ZDA Kennedy je pripravljen sestati se v septembru s sovjetskimi zunanjim ministrom Gromikom in razpravljati z njim o nadaljnjih ukrepih za zboljšanje odnosov med ZDA in ZSSR.

Po podpisu moskovskega sporazuma so v ZDA izvedli nekaj podzemeljskih jedrskih eksplozij v »dokaz«, da moskovski sporazum ne nasprotuje interesom ZDA.

Norveška vlada premiera Gerhardsena je odstopila, ker ji je parlament izglasoval nezaupnico. Za nezaupnico je glasovalo 76, proti pa 74 poslancev.

Južnovietnamski diktator Din Diem je 21. avgusta podpisal razglas o izrednem stanju. Nato so oboroženi vojniki in policija v četadah zasedli budistične pagode v Sajgonu, pošteno poslopje in druge ključne objekte.

Vlada ZSSR je odgovorila na izjavo predstavnika vlade LR Kitajske. V obširni izjavi je med drugim rečeno: »Vlada LR Kitajske v svojem stališču do prepovedi jedrskih poskusov ne le da ubira korak z najbolj napadalnimi krogi imperialističnih sil, marveč celo prevzema vlogo skrajnih desničarjev v vrstah ameriških prenapetih, zahodnonemških revanšistov in francoskih ekstremistov.«

Državni tajnik za zunanje zadeve K. Popovič se od 1. do 7. septembra muči na uradnem obisku na Poljskem, kamor je prisel na povabilo poljskega zunanjega ministra Rapackega.

Na izraelsko-sirski meji je 21. avgusta prišlo do hudega incidenta, zaradi katerega je bil sklican VS OZN, ki pa ni ukrenil ničesar oprijemljivega.

Pri vzgoji sezoncev bi tudi lahko več napravila podjetja, kjer so zaposleni. Res so tu objektivne težave, predvsem pomanjkanje sredstev. Toda predstavljamo si delavca, ki živi v baraki, ki si kuha hrano sam, ki je kruh in čebulo, nima obleke.

Le tako bomo v kalji zatrli pojave, ki bi se utegnili razrasti v madež naše družbene ureditve. MILE PAVLIN

Miha
Klinar

PRVI

ZGODOVINSKO-REPORTAŽNA
KRONIKA
OB 20-LETNICI USTANOVITVE

ZAHODNOKOROŠKI
BATALJON

Hajka je trajala tri dni in se zaključila za Nemce brez vsakega uspeha, čeprav so prehajali skoraj vse gozdove in grebene Karavank. Partizanov ni bilo, kakor da jih ni in kakor da so se jim izmuznili drugam. Njihova zelena povodenj se je odtekla kakor že tolikokrat brez uspeha v dolino. Lahko pa bi bilo tudi drugače. Samo Jelkovemu poznavanju terena se imajo zahvaliti, da so lahko tako spretno izmanevirali mnogo močnejšega sovražnika.

GLAD

Hajka je kakor vselej prekinila redno prekrbo partizanov. Pod redno preskrbo so razumeli dvojni obrok hrane na dan. Med hajko pa ni bilo niti enega obroka. Po treh dneh prisilnega posta so bili zato že pošteno prestrašeni. Slovenko, ki je moral skrbeti za hrano »bataljona«, je bil v skrbeh, dokler ni pregovoril Čete pod Golico, da je prišla na dan z »železno rezervo«. Pokazali so se, da so tovariši, in dali na razpolago nekaj živeža, tako da si je »bataljon« potesil lakoto vsaj za prvo silo.

Potem so se spomnili, da imajo tudi svojo zalogo, ki so jo poskrili med ruševje v starem taborišču. Zato so se odločili, da gredo ponjo. Toda njihova pot je bila zaman. Nemci so jo bili našli. Ni jim bilo težko, ker so jo partizani poskrili v neposredni bližini starega taborišča. Samo Gabrijel je našel odvečni del svoje spreme, ki jo je spravil kakih šeststo metrov stran od drugih. V nahrbtniku je imel še nekaj živeža in cigarete, ki jih je prinesel še z Bistrice. Razdelili so si jih. Vsak jih je dobil nekaj in dobra volja se je vrnila.

Izgubiti zalogo je res hudo. A še huje bi bilo, ko bi Nemci namesto zaloge našli sled za njimi. Potem bi hajka prav gotovo ne minila brez človeških izgub. Tako pa so bili še vsi.

NA JESENICE PO KRUH

Če si je hotel I. zahodnokoroški bataljon opomoči in kreniti zopet na Koroško izpolnjevati nove borbene naloge, se je moral najprej oskrbeti za pot s hrano. Razmišljali so, da bi šli nekam, kamor bi se splačalo. Odločili so se za prehranjevalno akcijo na Jesenicah — pri peki Andreju Korbarju. Ta akcija naj bi bila obenem tudi odgovor na nemško hajko. Nemci se bodo prav gotovo čudili, od kod neki so se pojavili zopet partizani, ko so komaj pred nedavnim prehajkali vse gozdove, ne da bi, razen prvi dan, ko so napadli zahodnokoroški bataljon v taborišču, našli na nje. Prav gotovo niso stili, da so partizani ves čas opazovali njihovo hajko.

Vdor na Jesenice, kjer je bila stalna nemška posadka, je bil tvegana akcija, najsi je bila samo preskrbovalna. Vodstvo za to akcijo so poverili Francu Rozmanu-Gabrijelu, bivšemu delavcu — železarju v jeseniški železarni.

Krenili so od jam čez Križevce na Spanov vrh in se spustili po Snajcovem rovtu navzdol proti Kalvariji, hribu na levem bregu hudournika Ukove, nato pa k hišam Za prago. Preko-račili so železniško progo in se izgubili v Šoberlovem vrtu, s katerega so krenili proti Brunerju, bivši gostilni tik ob cesti pred vzhodnim delom železarne. Plot jih je oviral in morali so ga nekaj podreti, potem pa še vlomiti lesena vrata v ograji, da so lahko prišli na cesto, po kateri so kakor sleherno noč križarile policijske patrulje. Gabrijel, Slovenko in Kos, ki je znal nemško, so krenili naprej. Varovala jih je zaseda, ki je oprezala na glavno cesto, na vrtu pa so jih čakali ostali.

Vstopili so v vežo in nato potrkali pri Korbarjevih. Ko se je pek Andrej Korbar prebudil, se je oglašil iz za zaklenjenih vrat in vprašal, kdo je.

»Polizei! Aufmachen!« se je v veži oglašil Janko Kastelic-Kos.

Korbar je odprl. Ko je zagledal partizane, je prebledel in se oprjel kljucke, da so vrata zanihala.

»Ne boj se! Naši fantje so lačni! Prišli smo po kruh,« je rekel Gabrijel.

Korbar je bil zbežan, da ni nikogar prepoznal.

»No, saj veste, kako je! Jaz vam kruh, oni mene v Begunje,« je izjeljal.

»Ti kar reci, da nam nisi hotel dati in da smo ti vzeli s silo...«

Peljal jih je v pekarno. Tedaj so prišli tudi partizani, ki so čakali na vrtu.

Lepo je dišalo po kruhu, čeprav ni bil spečen iz najboljše moke.

»V tiski smo, zato nam ne zameri. Tudi to je za svobodo,« je rekel Gabrijel, ko so partizani pobrali kruh in nekaj moke.

Potem so mu naročili, naj zjutraj prijavi njihov obisk Nemcem. Tako so ga najbrž rešili skrbi, ki ga je mučila.

Partizane je vzela noč in jih ponesla po isti poti, po kateri so bili prišli na Jesenice. Ker je akcija nemoteno uspela in ker so se vračali s kruhom, jim je bilo, kakor da ne čutijo strmin ne dolge napore poti.

Imeli so kruh. Zdaj bodo lahko krenili na pot, so si mislili.

DOVŠKE ROVTE

Utaborili so se na Dovških rovtah na gorenjski strani Kepe, od koder sta vodili dve poti na Koroško, ena zahodno, druga vzhodno od tega impozantnega vrha, ki je s svojo prisekano piramido drugi dvatisočak in takoj za Stolum

drugi najvišji vrh v Karavankah. Toda že prvi dan so zvedeli, da prebiva na neki bližnji kmetiji kmet, trmast nasprotnik partizanov in prikrit nemški obveščevalec. Hoteli so se prepričati o tem, pripeljati kmeta v taborišče in ga zaslisljati. Zato so se proti večeru razen Strica, Nandeta in Gabrijela odpravili proti kmetiji.

V zavetju teme so se približali hiši. Toda še preden so prišli, jih je zavohal pes in začel lajati. Zato so pohiteli, ker so vedeli, da se bo kmet, če je že legel, prebudil ob pasjem laježu in zasluhlil, da so v bližini partizani. Če ima čisto vest, se jih ne bo prestrašil. Če je nima, bo skušal pobegniti. Prav zaradi tega so pohiteli, da bi obkolili hišo in preprečili morebitni kmetov pobeg. Ko so bili v bližini, so zares zaslisljali duri, ki so zaskripale, na južno nebo pa se je začrtala kmetova postava in se nato sklonila k psu, ki se je trgal z verige.

Pes se je renče pognal proti njim. Kmetova senca je zopet zrasla čez hribe v južno nebo. Nekdo je glasno prekel psa in ga skušal odgnati s puškinim kopitom. Toda pes je bil prava mrcina in se ga je oni le s težavo otresel. Njegova kletvica pa je zadoščala, da je kmet uganil, kdo se približuje kmetiji in njegova senca se je naglo odtrgala z neba, kakor da bi zdrknila po temnih prepadnih stenah Triglavskega pogorja v globino.

»Stoj!« je nekdo kriknil. Toda kmet ni obstal. Pognal se je po bregu navzdol. Vendar ne daleč. Prestregle so ga neke močne roke, obenem pa je začutil na prsih skozi razpeto srajco, ki si je ni utegnul zapeti, puškino cev.

»Kaj bi radi?« je nemočno zastokal. »Z nami boš šel.« »Zakaj? Nisem več mlad.« »Ne pozna se ti, da bi bil star. Dobro si tekel.«

»Povedal nam boš, zakaj si skušal pobegniti...« »No, da... zares... sam ne vem, kaj me je prišlo...«

»Slaba vest.« »Zakaj slaba vest?« je kmet plaho vprašal, čeprav bi rad svoj strah prikril.

»Morda zato, ker si bil davi v dolini...« »V dolini?... Da, saj res... Nakupovat sem šel.«

»Nakupovat? Boš pokazal, kaj si kupil?« Kmet je prišel v zadrego in začel drhteti.

»Kupil?« je rekel. »Nič nisem kupil. Niso imeli, kar bi rad...«

»Ker nisi šel kupovat, marveč prodajat.« »Kaj prodajat?« se je kmet začudil.

»Sam več.« »A če ne veš, ti bomo povedali mi. Vse vem.«

»Kaj veste?« je kmet začel še bolj drhteti. »Te zebe, da se treses kakor...«

»Da, mraz je. V sami srajci sem,« je rekel. »Lahko se boš oblekel, ko bomo pregledali tvojo zalogo...«

»Kaj nameravate z mano?« je vprašal naravnost.

»Za sedaj samo to, da boš šel z nami in nam povedal o svojih kupčijah.«

»Kakšnih kupčijah?« »Z živo robo.«

»Ne razumem vas.« »Z živo robo, ki jo prodajaš Nemcem.«

»Ono tele misliš?« »Ne, nas!«

»Za koga pa me imate? Pa menda ne mislite, da sem izdajalec?«

»Zdaj še nič ne mislimo.« »No, prav. Pa pojdem z vami. Dokazal vam bom,« je rekel.

»To tudi pričakujemo od tebe.« »Po krivem me obsojate! Vaš človek sem. Moja hiša vam je odprta...«

»Ker smo si jo odprli sami.« »Motiš se, fant! Dal vam bom, kar vam lahko dam. Sebi in svojim bom pritrgal od ust. Kar vstopite,« jih je vabil.

Nekateri so že dvomili, da imajo opravka s človekom, ki je davi tekel v dolino obvestiti Nemce o njihovem prihodu. Kmet je postal mirnejši. Ni več tako močno drhtel. Njegove roke se niso poizkušale več iztrgati partizanskim in se osvoboditi. Voljno je šel z njimi v hišo.

»Bi ga zvezali?« je nekdo zašepetal.

»Lahko me zvezete,« ga je kmet slišal. »Ne bom vam utekel. Tudi z vezanimi rokami vas bom pogostil. Spoznali boste, da sem vaš,« je rekel, potem pa poklical psa, ki je še vedno renčal, vendar se partizanom ni upal več približati, ker je prejel nekaj udarcev s puškinimi kopiti. Zdaj je popolnoma utihnil in legel pred kmetom na tla. »Le vstani in lepo molči! Tovariši te bodo priklenili.«

»Kar vi ga priklenite,« je rekel nekdo.

Kmet je prijel psa za ovratnik in ga potegnil k pasji utici. Tipal je po temi, kakor da ne more najti verige.

»Tu je,« jo je otipal z nogo neki partizan in se sklonil, da bi jo pobral. Tedaj pa je kmet planil in se ponovno pognal po bregu navzdol. Za trenutek so obstali, to pa je kmetu zadoščalo, da se je zakotalil po strmini. Nekaj se jih je pognalo za njim. A kmet je bil hitrejši. Izginil je v gozdu. Niso streljali za njim, ker bi streljali v slepo.

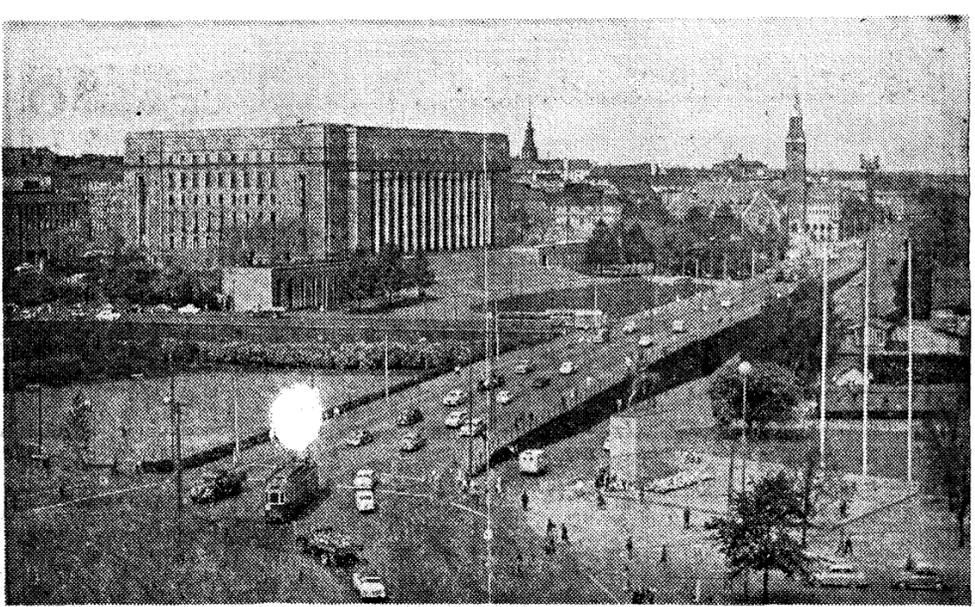
Upehani so se vrnili.

»Za vraga,« je zaklek Tilen. »Zdaj pa imamo!«

Edino, kar so lahko še storili, je bila rekvizicija, ki so jo napravili.

V tem času so čakali nanje v taborišču Nandeta, Strica in Gabrijela. Ker so bili sami in ker so minevale ure, so se menjavali na straži. Nandeta je pravkar prebudil Gabrijela, da ga je zamenjal, nato pa se, ne da bi ga Gabrijel opazil, oddaljil nekoliko stran od taborišča.

Nadaljevanje

HELSINKI. Pogled na glavno mesto Finske

(NADALJEVANJE IN KONEC)

Naslednji dan smo se vozili po nepreglednih gozdovih ob finsko-sovjetski meji v pokrajini Kareliji. Razen gozdov ob velikem jezeru Saimaa, ki so jih spremenili v nacionalni park, so vsi ostali gozdovi določeni za industrijsko izkoriščanje. V finskih gozdovih, ki pokrivajo 71 % vse površine dežele, raste kakih 60 % smrek, do 20 % borov in okoli 30 % brez. Les iz teh gozdov predelujejo tudi v celulozo. Zaradi boljše kvalitete le-te se kaj Finci za industrijsko predelavo samo mlado drevje.

Po prvi vojni s Sovjetsko zvezo v letu 1940 ji je morala Finska odstopiti dobršen del svoje pokrajine Karelije. Takrat se je iz teh predelov preselilo nad 250.000 Karelijcev v notranjost dežele. Pozneje, v letu 1943, po vojni, je morala Finska, v skladu z mirovno pogodbo, odstopiti nadaljnje predele v sredini in na severu dežele. Tudi iz teh predelov se je preselilo nad 100.000 ljudi. Problem preselitve nekaj stotisočev ljudi ni bil lahek, a Finci so ga uspešno rešili in zaposlili tudi nove priseljence.

Danes živi Finska v dobrih odnosih s sosednjo Sovjetsko zvezo.

Na svoji poti smo se ta dan najprej ustavili na invalidskem posvetu, ki je le 12 km oddaljeno od Savonlinne, majhnega podeželskega mesteca, ki ima precej športnih in kulturnih objektov in ki je znano po turistični privlačnosti — razvalinah stare trdnjave Olavinlinna, ki so jo v 15. stoletju zgradili Svedji na meji s takratno Rusijo. Po ogledu posestva, ki je res vzorno, smo se razgovarjali z odborniki krajevne organizacije vojnih invalidov, ki ima svoj sedež v Savonlinni. Tudi ta organizacija se sama vzdržuje in dosega pri svojem delu kar lepe uspehe.

Naj navedem še tole zanimivost! V Savonlinni sem opazoval tovorni vlak, ki je imel kakih 13 vagonov, naloženih s celuloznim lesom. Prvi vagon pa je bil naložen z brezovimi drvni, ki jih je kurjač potreboval, da je z njimi kuril lokomotivo.

Prihodnji cilj našega krožnega potovanja je bilo pokrajinsko mesto Mikkeli, ki ima kakih 35.000 prebivalcev. Znano je po svojih parkih in po lepi ureditvi. Invalidska organizacija tega mesteca ima svoja podjetja: kioske, bifeje, avtobusna postajališča, taksije in avtobusne zveze. V razgovoru s predstavniki te organizacije smo zvedeli, da je organizacija zelo aktivna in ima od svojih podjetij kar lepe dohodke, ki ji omogočajo vsestransko pomagati svojim članom. Po istem principu kot organizacija v Mikkeli posluje tudi invalidska organizacija v Pulkkilanharju, kjer so vsakemu delegatu podarili posebno plaketo, s katero se je moglo brezplačno voziti z njihovimi avtobusi.

Nadaljevali smo svojo pot in se vozili tudi skozi Heinola in Lahti, ki je finsko zimsko-sportno središče. V mestu Lahti živi tudi slavni finski tekač Nurmi. Čeprav v Lahtiju ni nobenih vzpetin in hribov je mesto zna-

no po dobrih smučarskih skakalnicah, ki se vežbajo na skakalnicah, zgrajenih iz lesa.

Bilo je že pozno ponoči, ko smo se vrnili v Helsinke. Po naporni poti smo se nato doobra odpočili v našem bivališču v Lapolampi.

Tretja nedelja v maju je vsako leto na Finskem posvečena žrtvam vojne. Letos je to bilo 19. maja, ko smo bili v Helsinkih. Ta dan so bile tam razne komemoracije. Našo delegacijo so povabili na glavno komemorativ-

s svojim povprečnim življenjskim standardom. Ugotoviti moram, da pri pogostitvi ni manjkalo močnih alkoholnih pijač, čeprav je le-te nemogoče dobiti med tednom. Na Finskem je uvedena delna prohibicija. Točenje alkoholnih pijač je dovoljeno le od 17. ure v soboto do 24. ure v nedeljo. Zato tudi na Finskem med tednom skoraj ni videti opitega človeka, a v soboto zvečer in v nedeljo jih je precej. Naglasiti je treba, da so Finci zelo disciplinirani in čeprav bi se med

Stane Bizjak: Vtisi
s potovanja
po Finski

no svečanost na pokopališču v Helsinkih. Tej svečanosti je sledila slavnostna gledališka predstava za vdove in matere padlih vojakov. Komemoracija kakor tudi gledališko proslavo je prenašala finska televizija.

Po predstavi so nam finski tovariši razkazali razne znamenitosti mesta, spomenike, znamenite stavbe, med njimi tudi olimpijski stadion, ki je res reprezentančen objekt sredi Helsinkov. Po ogledu mesta smo bili gostje posameznih tovarišev Fincev — članov njihove invalidske organizacije.

Mene je povabil na svoj dom aktiven finski kapetan. Njegovo štirisočno stanovanje v izmici 90 m² je v novem bloku in je stalo 8500 finskih mark (približno 2 milijona dinarjev). Odplačal ga bo v štirih letih, ne da bi se zaradi tega odplačevanja moral odrekati čemerkoli v zvezi

tednom lahko napili doma, tega ne storijo. Mimo tega pa so alkoholne pijače na Finskem razmeroma zelo drage. Edina alkoholna pijača, ki jo Finci pijejo med tednom, je zelo šibko (2 % pivo). Pri jedi pa pijejo sladko ali kislno mleko.

Ponedeljek, 20. maja, je bil določen za dan odhoda in zaključka našega obiska v prijazni Finski. Že zgodaj zjutraj nas je na letališču čakalo finsko letalo Caravelle in v njem smo odleteli naravnost v København, od koder smo pred tednom krenili proti Svedski in Finski.

Naše potovanje po zaključku desete generalne skupščine FMAC je bilo končano. Poslovil sem se od svojih tovarišev sopotnikov, članov delegacije. Nekateri so nadaljevali pot proti Aziji, drugi proti Afriki, a jaz sem se vrnil prek Frankfurtu in Müncheva v Jugoslavijo.

Zgodovinski dnevi
v Kočevju pred 20 leti

Ob letošnjem praznovanju 20. obletnice Zbora poslancev slovenskega naroda, ki je zasedal v Kočevju od 1. do 3. oktobra 1943. leta, se ozrimo nazaj v tisto težko, a zmagovito obdobje NOV, ko si je slovenski narod po dolgih stoletjih hlapčevanja in bojev, izvojeval in izbral svoj pr-

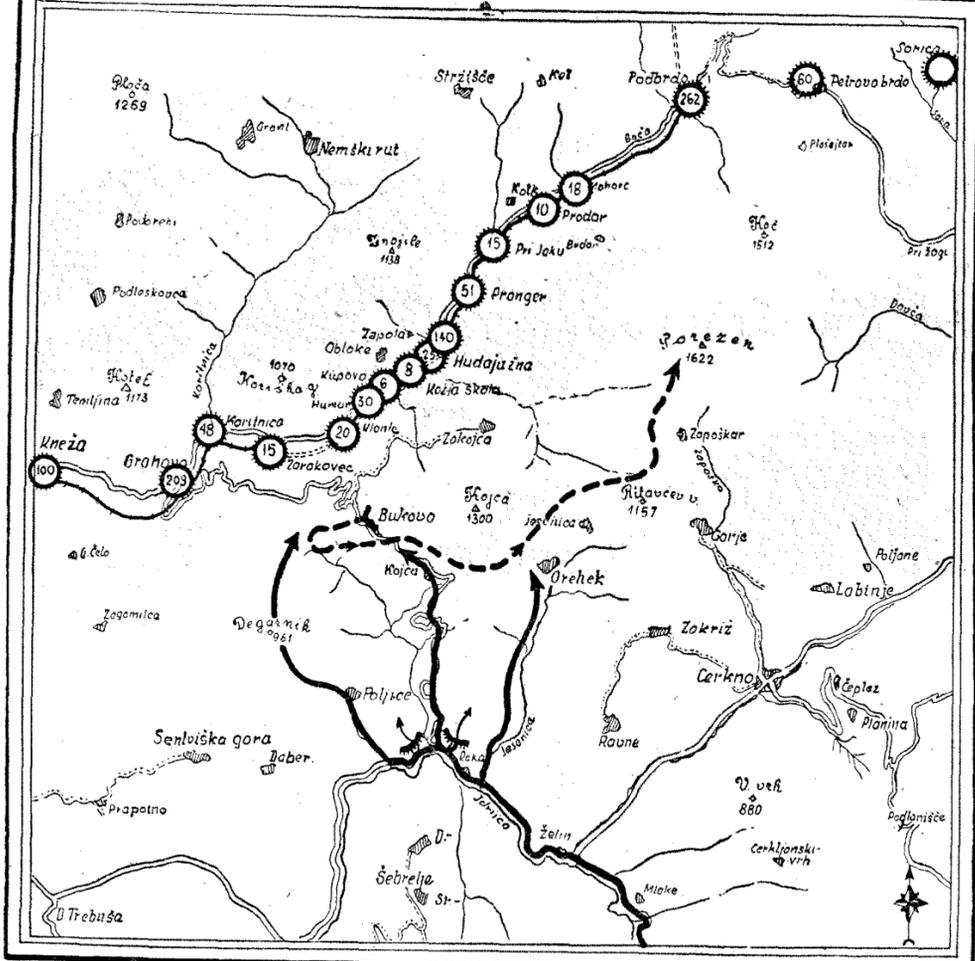
vi slovenski parlament, ki je prikrat zasedal v Kočevju.

Spominska obletnica prvega zasedanja slovenskega parlamenta v Kočevju bo ostala neizbrisno zapisana v zgodovini slovenskega naroda. Toda, da je slovensko ljudstvo lahko dočakalo ta pomembni zgodovinski dogodek na osvobojenem kočevskem ozemlju, je sad nenehnega dela, skrbi in bojev KPJ in KPS, ki sta svojemu ljudstvu v najtežjih trenutkih okupatorjeve podivjanosti stali na čelu. V skupnem boju vseh jugoslovanskih narodov je bila ustanovljena nova socialistična Jugoslavija, nova oblika države, kjer delovno ljudstvo lahko uživa plodove svojih rok in si svobodno volji predstavnik ljudske oblasti. Vse to se je

(NADALJEVANJE
NA 7. STRANI)

Stara trdnjava Olavinlinna

LEGENDA:

- SOVRAŽNIKOVA POSTOJANKA
- OBRAMBNI POLOŽAJI 3. BAT. VOJKOVE BRIGADE
- SMER PRODIRANJA NEMŠKIH KOLON DNE 2. VII. 1944
- SMER BRIGAD NAŠIH ENOT

Ena izmed štirih prog na italijansko fronto

Zasluge IX. korpusa pri skupnih naporih za uničenje vojaškega stroja fašistične Nemčije niso le v tem, da je vzdržal na tako težavnem in v strateškem oziru za Nemce tako občutljivem področju ter da je v večjih ali manjših spopadih pobil nekaj tisoč Nemcev. Se večjega pomena za splošno zavezniško stvar je bilo dejstvo, da so enote IX. korpusa nase vezale več deset tisoč sovražnikovih vojakov, ki bi jih sicer nemško poveljstvo s pridom uporabilo na katerikoli drugi fronti.

Izrednega pomena za zahodne zaveznike in za njihovo fronto v Južni Italiji pa je bilo neprestano oviranje železniškega prometa na obeh progah, ki peljejo iz Avstrije skozi Slovenijo proti Italiji: Maribor—Ljubljana—Postojna—Trst in Jesenice—Bohinjska Bistrica—Gorica. Prva je doživela že več hudih naletov IV. operativne cone, VII. korpusa in IX. korpusa, na drugi pa so bili skoro vsako noč minirani vsi trije brigadi XXXI. divizije in še odredne minersko-sabotažne skupine.

Z miniranjem proge je moč ustaviti promet za nekaj ur. To je sicer za sovražnika zelo nadležna zadeva, toda po popravilu proge lahko nadoknadi zastoj s pospešenim prometom. Povsem nekaj drugega pa je bilo, če je bila progata tako močno poškodovana, da je bil ves promet zaustavljen za več dni ali celo tednov. To pa je bilo moč storiti le z miniranjem večjih mostov, ki jih je sovražnik skrbno stražil in varoval z močno utrjenimi postojankami in bunkerji. Kaj takega pa so mogle storiti le brigade.

Zato je štab korpusa sklenil, da bo po progah udaril skoraj z vsemi svojimi silami in jo tako temeljito razdejala, da še dolgo ne bo sposobna za uporabo. Pri napadu naj bi sodelovale vse tri brigade XXXI. divizije, tri brigade XXX. divizije, Tržaška brigada in Tolminski odred. Proga pa naj bi razrušili na kakih petnajst kilometrov dolgem odseku med Mostom na Soči in Podbrdom.

Na tem odseku so progno čuvali predvsem enote tako imenovanega »15. Bataglione Italiano Fortificazione Costiera«, ki je štel 500 do 600 mož in ki so jim poveljevali Nemci. Na sorazmerno kratkem odseku je sovražnik imel čez dvajset postojank in bunkerjev, med katerimi so bile močnejše posadke v Mostu na Soči (300 mož), v Kneži (100 mož), v Grahovem (209 mož), v Hudajužni (140 mož) in v Podbrdu (262 mož).

Sovražnikove intervencije je bilo treba pričakovati iz smeri Tolmina, Gorice, Idrije, Skofje Loke in Bohinjske Bistrice.

Pred napadom so med našimi in nekaterimi italijanskimi posadkami že potekala pogajanja o morebitni vdaji, toda dan pred napadom so Nemci izvršili zameno vojaštva po Baški grapi. Štab IX. korpusa je sklenil, naj bo težišče napada pri XXX. diviziji, ki jo je okrepil s Tržaško (italijansko) brigado in artilerijskim divizionom. Divizija naj bi napadla in uničila sovražnikove postojanke v Klavžah, Podmelecu in Kneži, hkrati pa zavarovala smer proti Tolminu, Mostu na Soči in Gorici.

Enote XXXI. divizije naj bi po načrtu štaba korpusa osvojile domobransko postojanko v Grahovem — kasneje so napad prestavili na Koritnico, ker se je izkazalo, da je Grahovo premočno utrjeno — in Mohoro. Zavarovati pa je morala tudi smeri proti Idriji, Bohinjski Bistrici in Podbrdu.

Baška grapa — kot že samo ime pove — je ozka soteska, po kateri teče reka Bača, s strmimi pobočji na obeh straneh. Dolina je tako stisnjena, da je v njej komaj še dovolj prostora za reko, cesto in železniško progno, ki je speljana skozi številne manjše predore in čez mostove nad Bačo. V Podbrdu se progata dokončno izgublja v več kilometrov dolgem predoru pod Črno prstjo in se prikaže na dan šele v Bohinjski Bistrici. Med Grahovim in Podbrdom sta le dve večji naselji: Koritnica in Hudajužna.

Prvega dne: razočaranje

Ceprav je štab korpusa glavno pozornost posvetil odseku, kjer naj bi napadala XXX. divizija, se je štab XXXI. divizije z vso resnostjo lotil priprav na to pomembno akcijo. Po bataljoni so osnovali posebne protiooklopne vođe, izmed katerih je bil vsak oborožen s tremi protitankovskimi puškami, štirimi mitraljezi in štirimi bombaži. Te enote naj bi odigrale glavno vlogo pri likvidaciji bunkerjev.

Vsaka brigada je prejela točno določeno nalogo, ki naj bi jo v teh dneh opravila:

Gradnikova brigada bi napadala na levem krilu divizijskega razporeda. Z enim bataljonom bi blokirala Grahovo, z drugim pa Hudajužno, medtem ko bi s tretjim bataljonom z vso ostrostjo napadla postojanko v Koritnici in jo osvojila, nato pa čistila progno proti Hudajužni in pognala v zrak vse mostove na tem odseku.

Vojkova brigada je imela podobno nalogo v sredini divizijskega razporeda. Uničila naj bi sovražnikove bunkerje med Hu-

dajužno in Mohorcem, nato pa razdejala progno. Razen tega naj bi z enim bataljonom zavarovala napad na Baško grapo pred morebitnim sovražnikovim vmešavanjem iz Idrije.

Prešernova brigada po načrtu štaba divizije ne bi imela toliko opravila na progah — uničevala bi jo le na odseku med Mohorcem in Podbrdom — pač pa bi morala blokirati sovražnikovo postojanko v Podbrdu in preprečiti sovražnikovo intervencijo iz Selske doline in Bohinjske Bistrice.

Tako so 28. junija zvečer bataljoni krenili na »delo« v Baško grapo. Se pred njihovim odhodom pa so se pripetile nepredvidene stvari. Vojkova brigada je odšla v dolino z enim samim bataljonom, ker so njen 3. bataljon v zadnjem hipu zadržali sporočevalci — kasneje se je pokazalo, da niso točne — da Nemci prodirajo čez Cerkljanski vrh proti Cerknemu. Bataljon je zato za-

PRISPELA JE NOVA POŠILJKA PROTITANKOVSKIH PUŠK (Z desne na levo: namestnik komandanta korpusa Peter Stante, politikomisar korpusa Janez Hribar, načelnik štaba Albert Jakopič-Kajmimir, načelnik Glavnega štaba Dušan Kveder-Tomaž in načelnik operativnega oddelka štaba IX. korpusa Danilo Šorovič; ob protitankovski puški leži komandant korpusa Lado Ambrožič-Novljan)

sedel položaje nad Cerknim in Labinjami. Naslednjega dne so ga poslali nad Reko, kjer je prevzel položaje od 2. bataljona, ta pa je odšel v Baško grapo in se pridružil drugim enotam divizije.

Ropotanje v Baški grapi se je pričelo ob pol devetih zvečer in je nato trajalo nepretrgoma štiri dni in pet noči. Začetek napada pa ni obetal nič dobrega, kajti noč je bila temna, borci pa se na popolnoma neznanem terenu dolgo niso znašli.

Prvi bataljon Vojkove brigade se je skrivoma približal italijanski postojanki pri Mohorcu, ki jo je čuvalo pet trdno zgrajenih bunkerjev. Mohorc je bil za nemško obrambo proge izrednega pomena, saj je od te postojanke bila odvisna usoda štirikolonskega kamnitega mostu, ki naj bi ga posadka pri Mohorcu obvarovala pred uničenjem. Italijanska posadka se je krčevito upirala in vsi napadi 1. bataljona so bili zaman.

Ko se je pričelo daniti, se je bataljon moral premakniti na višje ležeče položaje, od koder je čez dan obstreljeval sovražnikovo postojanko in manjšo nemško kolono — štela je 40 do 50 mož —

ki je prodirala skozi blokado Prešernove brigade pred Podbrdom.

Prvo noč in prvi dan napada tudi Gradnikova brigada ni imela več sreče. Njen 2. bataljon je 28. junija zvečer prekorajčil progno in reko ter zasedel položaje nad Koritnico, ki leži na nasprotni strani Bače v strmem pobočju Koriške gore (k. 1070). Komaj kilometer daleč po cesti pa je bila že druga sovražnikova postojanka — Grahovo.

Bataljon je pričel napadati postojanko ob pol štirih zjutraj. Njegovi mitraljezi in minometalec so napravili Italijanom v Koritnici precej škode, še več pa strahu. Tako so borci med neprestanim obstreljevanjem čedalje tesneje stivali obroč okrog postojanke sredi vasi. Pričakovane uspeha pa le ni bilo. Italijani so namreč zažgali hišo zraven postojanke in tako umetno osvetlili vso bližnjo in daljnjo okolico. Razen tega pa je napadenim Italijanom prišla pomoč iz Grahovega in naši so se morali že podnevi in po čistini pod sila neugodnimi razmerami umikati na višje položaje na pobočjih Koriške gore. Zato sta oba bataljona — pred Grahovim in pri Koritnici — imela precej hude izgube: pet mrtvih in deset ranjenih.

Nemci in domobranci so čez dan dvakrat poskušali prodreti z Grahovega proti Koritnici, toda naši mitraljezi s Koriške gore so jih vselej s hudimi izgubami vrgli nazaj. Poročajo, da so Nemci tega dne imeli na teh položajih dvajset mrtvih in dvanajst ranjenih.

Opoldne pa je po progah pripeljal celo oklopnih vlak in obstreljeval naše položaje.

Prešernova brigada je 28. junija zvečer zasedla položaje pred Podbrdom, njeni minerci pa so vrgli v zrak mostove in škarpe na cesti med Petrovim brdom in Železniki.

XXX. divizija prvo noč napada tudi ni dosegla pričakovane uspeha. Glavno vlogo bi morala odigrati XIX. SNOB »Srečka Kosovela«, ki je ob podpori artilerije napadala postojanko v Klavžah. Njene enote so sicer zasedle in uničile bunker pred postojanko, vendar so ga morale kmalu zatem spet izprazniti sproščeno hudega ognja iz sosednje postojanke v Kneži.

Precej zmede med borci Kosovelove brigade je povzročil prodor nemške kolone iz Mosta na Soči, kar je pomenilo, da XVIII. SNOB »Bazoviška« ni dovolj učinkovito zaprta te smeri. XVII. SNOB »Simona Gregorčiča« je tega dne bila v zasedi med Ljubinjem in Tolminom in ni imela nobenih borb.

vražnik pa napada ni vzdržal, temveč jo je hitro pobrisal. Tako so borci 1. bataljona lahko mirno rušili progno. Hkrati s tem so s 140 kilogrami razstreliva zamirali srednjo kolono kamnitega mostu in ga pognali v zrak. Kaže pa, da miniranja niso izvedli dobro, saj se kolona ni porušila, temveč le pošteno razmajala. Zato so nekaj dni kasneje minirali Prešernove brigade še enkrat prišli na progno in dokončali posel.

Ko je vse to opravil, se je 1. bataljon spet umaknil na položaje nad progno in odtod — kot prvi dan — obstreljeval sovražnika, ki je iz Podbrda rinil proti Hudajužni.

Tega dne — 30. junija — je v borbah sodeloval tudi 2. bataljon Vojkove brigade. Ze ponoči je prispel čez progno pred Koritnico, kjer je zamenjal 2. bataljon Gradnikove brigade, ki prvi dan napada ni mogel uničiti italijanske posadke v Koritnici.

Danilo se je že, ko so borci Vojkove brigade z novih položajev razpršili sovražnikovo patroljo, ki je prodirala ob progah in ugotavljala njeno stanje. Nato so se lotili še Koritnice. Tedaj pa je iz Grahovega pripeljal tank ter pričel s topičem in mitraljezom obstreljevati napadajoče vojkovce. Naši so sicer tank prepoznali, toda takoj nato so imeli opravka z močnejšo sovražnikovo kolono, ki je prodirala vzdolž proge.

Medtem pa so sovražnikovi tankisti odkrili naše položaje na pobočjih Koriške gore in jih pričeli obstreljevati s svojim topičarstvom.

V založbi »Borec« je te dni izšla knjiga »Med Triglavom in Trstom« (Zgodovina XXXI. divizije), ki jo je napisal Stanko Petelin-Vojko. Iz te knjige prabčujemo odlomek »Ofenziva na progno v Baški grapi«.

čem, pridružili pa so se mu še minometalci iz Grahovega, od koder sta se kmalu oglašili še dve blindi. Tako je minil dan, a da 2. bataljon Vojkove brigade ni mogel izvršiti naloge, zaradi katere so ga poslali čez progno.

Gradnikova brigada tudi drugo noč napada na Baško grapo ni dosegla kakih večjih uspehov, razen da je njena inženirska četa porušila progno na 86 krajih.

Pač pa je tega dne odločneje posegla v borbo Prešernova brigada. Njen 1. bataljon je na več krajih porušil progno, uničil pa je tudi dva sovražnikova bunkerja s posadko vred.

Nemci so tega dne le ugotovili, da ne gre za običajne napade minerskih skupin na progno, temveč da je to akcija večjega obsega in so zato odločneje posredovali: »Za zaščito tunela pri Podbrdu sta poslani dve četi SS policijskega polka 'Todt' in policijska gorska lovska četa Alpenland.«

Tretjega dne: nepričakovani uspehi

Enote XXX. divizije so še naprej napadale Knežo, vendar zama. Naši topovi so na postojanko najprej izstrelili kakih 100 granat, nato pa so kosovelovci nanjo jurišali, toda njihov napad je bil odbit. Malo pred polnočjo so iz Mosta na Soči prodrli še nemški tanki. Naši so jih zaustavili in celo poškodovali enega izmed njih. Drugi so se nato umaknili. Tudi iz Tolmina je sovražnik nekajkrat izpadel, vendar je vselej doživel neuspeh.

Ko je štab korpusa ugotovil, da XXX. divizija nima izgledov na uspeh, je svoj načrt prilagodil stvarnim razmeram: XXXI. divizija naj nadaljuje z napadi, enote XXX. divizije pa naj jo varujejo pred sovražnikovimi vdori iz smeri Tolmina in Mosta na Soči.

Nad Koritnico je padel tudi Milan Mrak, doma iz Jesenice na Cerkljanskem. Ko je prišel spomadi 1944 v Vojkovo brigado, je imel komaj šestnajst let. Takoj je hotel imeti mitraljez, čeprav je bil prešibak, da bi ga prenašal. Bil pa je vztrajen in ga je zares dobil. Bil je zelo hraber fant in njegov mitraljez je podri marsikatero sovražnikovo vojak. Na Jelenovici se je uspešno izmikal sovražnikovim minam, nad Koritnico pa je minam udarila prav pred njegov mitraljez in njen drobec mu je prebil lobanjo. Ko se tovariši prišli do njega, je še vedno — čeprav mrtev — oklepal svoj mitraljez.

¹ Miha Kilnar: Kratka kronika VII. SNOB »Franceta Prešerna« (»Loški razgledi« 5/1958, str. 58).

Prvi bataljon Vojkove brigade — ko da ni vedel za utrujenost — je bil tretji dan spet na progah. Tega dne — 1. julija — se je zvečer lotil bunkerja v Prangerju. Borci so se že tako izurili v osvajanju postojank, da jim ta ni povzročila nobenih večjih težav. Kmalu je bila postojanka v naših rokah, notri pa je ostalo šest razmesarjenih Italijanov, ki jih je raznesla plastična mina. V neposredni bližini je bil most, ki so ga minirali takoj po osvojitvi postojanke vrgli v zrak, razen tega pa še progno na petnajstih krajih.

Junaki tretjega dneva ofenzive na Baško grapo so postali borci 2. bataljona Gradnikove brigade, ki so ponoči med 30. junijem in 1. julijem spet prišli čez progno in obnovili napade na Koritnico, medtem ko se je 2. bataljon Vojkove brigade premaknil v levo in jih varoval pred sovražnikovim vmešavanjem iz grahovske postojanke.

Italijani so se silovito upirali. Posebno glasen je bil njihov brzostrelni top, pomagali pa so mu tudi težki minometalci iz Grahovega. Navzlic temu pa je postajal položaj obkoljenih Italijanov čedalje težavnejši in koritniška posadka je videla edini izhod v pogajanjih. Ko pa ponorni prekinitvi ognja niso hoteli pristati na vdajo, je komandant 2. bataljona Ibro Ibrahimović, Makedonec po rodu, ukazal juriš. Domobranci v Grahovem so slutili, da so njihovim italijanskim zaveznikom pišejo zadnje ure in so jim hoteli po-

magati z besnim nabijanjem in vsega svojega orožja.

Prvi juriš je bil odbit. Enako je bilo tudi z drugim. Tedaj je sovražnikovi mitraljezni rafal pokosil Anico Mozetič iz Renč, ki se je prostovoljno javila za bombaša. Komandir Lazar je šel v najhujšem ognju ponjo, toda Anica je bila že mrtva.

Se tretjič so se zagnali gradnikovci v napad. To je bila njihova zadnja priložnost, kajti že se je svitalo. Drago Novak, doma s Temenice na Krasu — kasneje je padel v borbi za Črni vrh nad Idrijo — je pod zaščito naših mitraljezov privlekel do zidov postojanke eksploziv in ga vžgal. Takoj nato, ko je zadonela eksplozija, je skupno z minirjema Brunom Uršičem in Ladom Besednjakom ter še z drugimi borci vdrl v postojanko in prisilil preplašene Italijane k vdaji.

Bilo pa je treba pohiteti, kajti iz Grahovega sta se bližali kar dve sovražnikovi koloni. Trideset Italijanov, kolikor so jih našli v postojanki, so odpeljali onstran proge, hkrati pa pobrali orožje, ki ga ni bilo malo: brzostrelni top, težki minometalec, pet puškomitraljezov, dve pištoli, trideset pušk in še obilo drugega vojaškega materiala.

Tako se je končala trodnevna borba za Koritnico, v kateri sta sodelovala 2. bataljon Gradnikove brigade in 2. bataljon Vojkove brigade. Izgube naših so bile hude: samo zadnje noč je 2. bataljon Gradnikove brigade imel sedem mrtvih in osem ranjenih. Italijani pa so razen 30 ujetih imeli enega mrtvega in dvanajst ranjenih.

Medtem ko se je 2. bataljon boril pri Koritnici, je 1. bataljon Gradnikove brigade blokiral sovražnikovo posadko v Hudajužni. 3. bataljon pa je brez posebnega uspeha napadal bunkerje na progah pred Koritnico. Sovražnik je namreč imel onstran Bače strojnico tako postavljeno, da naši niso mogli čez in so morali napadati bunkerje le z ene strani. V teh napadih je 3. bataljon izgubil tri borce.

Tudi podnevi so se borbe nadaljevale z nezmanjšano srditostjo. Najhujše borbe so divjale okrog Hudajužne. Prvi bataljon Gradnikove brigade je italijansko posadko že tako stisnil, da so Italijani v trenutku obupa razobesili belo zastavo kot znak vdaje. Toda prav tedaj — okrog desetih dopoldne — je iz smeri Podbrda prodirala kakih 250 do 300 mož močna nemška kolona, ki se je najprej prebila mimo položajev Prešernove brigade, nato pa še vzdolž 1. bataljona Vojkove brigade. Med potjo je imela hude izgube — tega dne so iz Podbrda prepeljali v Bohinjsko Bistrico dva vagona nemških mrličev in 32 ranjencev — vendar je prispela prav do Hudajužne. Ko so Italijani v tej postojanki videli, da jim prihaja

PROGO V BAŠKI GRAPU

SKUPINA BORCEV 2. BATALJONA GRADNIKOVE BRIGADE (V sredini sedi komandant bataljona Ibro Ibrahimović)

pomoč, so takoj sneli belo zastavo.

Gradnikovci so se nato razen italijanov lotili Nemcev. Tri ure so jih napadali, in jih naposled prisilili, da so se umaknili nazaj proti Podbrdu. V tej borbi pa je padel komandant 1. bataljona Gojko Knežević. Ko je z angleškim mitraljezom kleče streljal po napadajočih Nemcih, ga je v čelo zadela krogla iz sovražnikovega protiletalskega mitraljeza.

Skoraj istočasno pa je obnovil napade tudi sovražnik iz nasprotni smeri — iz Grahovega. Čeprav je prodiral v spremstvu tanka, ga je 2. bataljon Vojkove brigade povsem onemogočil. Naši borci so ubili sovražnikovega tankista, njegovega spremljevalca — domobranskega oficirja pa hudo ranili. Tudi sovražnikovi pehoti se ni godilo dosti bolje: ko so izgubili kakih deset mož, so se Nemci in domobranci v neredu umaknili nazaj v Grahovo.

Inženirijci Gradnikove brigade, ki so ponosni imeli precej uspeha — porušili so most, prog pa minirali na 24 krajih — so podnevi izgubili tri minerje. Ko so postavljali mine med Grahovim in Bukovim, da bi tako preprečili prodor sovražnikovih tankov v naše zaledje, so jih iz Grahovega opazili in jih pričeli obstreljevati z brzostrelnim topom in težkimi minometali.

Enote XXXI. divizije so se tega dne premaknile na sektor Ponikve z glavnim ciljem, da s te strani zavarujejo XXXI. divizijo, ki se v svojem velikem zaletu ni dala več zaustaviti, pred morebitnim presenečenjem.

niso dosti ovirale pri izvrševanju njihovih glavnih nalog.

Četrtega dne — 2. julija — so Nemci pripravili koordinirano akcijo iz treh smeri — iz Podbrda proti Hudajužni, iz Mosta na Soči čez Šentviško goro proti Bukovemu ter iz Idrije čez Želino in Reko proti Bukovemu.

O intervenciji iz smeri Podbrda Nemci poročajo takole: »Porušen je železniški most južno od Hudajužne. Sovražnik je uničil postojanko Podmelec. Južno od Podbrda so močne sovražnikove sile vzdolž proge. Vzhodna pomočja so močno zasedena. Naše enote so 2. julija pod neprestano borbo prodrle do Oblok. Zvečer so se pod neprestano borbo vrnile v Podbrdo. Okrog 19.00 sta prispeli dve četi polka »Brandenburg« v Podbrdo in bili obstreljevani z minometali. Naše izgube: padel 1 kapetan in 1 policist, 14 ranjenih.«

Se hujske borbe so bile na nasprotni strani, na Šentviški planoti. Tam so enote XXX. divizije ves dan odbijale napade kakih 1500 sovražnikovih vojakov, ki so se poskušali čez Ponikve in Šentviško goro prebiti na Bukovo ter tako priti za hrbet enotam XXXI. divizije, ki so se vedno zadrževale v Baški grapi.

Tega dne je stopil v akcijo tudi stari nasprotnik XXXI. divizije, bataljon »Heine« iz Idrije. Iz postojanke je krenil 2. julija ob dveh popoldne. Na poti do Želina ni imel nobenih ovir. Ko pa je prispel do Reke, kjer se odcepi cesta proti Bukovemu, ga je poskušal zaustaviti 3. bataljono Vojkove brigade. To pa se mu ni posrečilo, kajti Nemcev

potjo jo je prestregla 2. četa bataljona »Heine«.

Naši zaščitni oddelki so — sodeč po nemških poročilih — že v mraku tri ure in pol zadrževali nemške enote in to je zadrževalo, da se je glavnina naših kolone v redu umaknila. Bataljon »Heine« je še v nočnih urah vzpostavil stik z enoto »Brandenburg« (verjetno je medtem prodiral iz Podbrda) ter s 136. polkom in četo Kefer, ki sta — kot vse kaže — prodirala čez Šentviško planoto na Bukovo.⁴

Tako so Nemci imeli že v zgodnjih nočnih urah vzhodni rob Baške grape trdno v svojih rokah. Toda v Baški grapi je okrog Hudajužne še vedno pokalo. Kako je le to bilo mogoče?

Hudajužno je z vzhodne strani v smislu ukaza, ki ga je prejel še podnevi, napadal 2. bataljon Vojkove brigade, pri katerem je bil tudi komandant brigade Stanko Petelin-Vojko. Kurir, ki so ga že zvečer poslali iz štaba z ukazom o takojšnjem umiku iz grape, je med potjo zašel in je prišel v štab bataljona tik pred zoro. Tako se je zgodilo, da je bataljon vso noč z največjo vneto napadal italijansko postojanko, čeprav borci niso mogli razumeti, zakaj je na drugih odsekih bojišča nenadoma postalo vse tiho.

Na srečo se je vse dobro končalo. Komandant brigade je z manjšo udarno skupino pohitel proti Zakojci. Na samem robu grape pa je že bila nemška zaseda. Naša skupina jih je z odločnim juršem premagala in omogočila bataljonu, da se je rešil iz sila nevarnega položaja. Nato je bataljon krenil na Ritavčev vrh, kjer je zasedel položaje in čakal na Nemce.

Čeprav je bataljon »Heine« precej nepričakovano vdril na Bukovo in Zakojce, naše enote ne bi pretrpele večjih izgub, če ne bi nekatere skupine zapustile glavne kolone, ki se je umaknila na Porezn in tam vzpostavila stik s Prešernovo brigado, in šle svojo pot. Tako pa so se nekateri posamezniki, predvsem iz odsekov štaba Vojkove brigade, umaknili na vrh Kojce, kjer so jih Nemci zasledili naslednjega dne — 3. julija — zjutraj napadli in razpršili. V zmedbi, ki je pri tem nastala, so po nekaterih podatkih padli trije borci, medtem ko drugi menijo, da je bilo število žrtev precej večje.

Tega in naslednjega dne se Nemci niso spuščali v kake daljše pohode z Bukovega in Zakojce. Le njihova patrolja, ki je štela kakih 100 mož, se je 4. julija spoprijela na črti Zapoškar—Ritavčev vrh z 2. bataljonom Vojkove brigade. V tej borbi so se morali Nemci, ki so imeli štiri mrtve, izgubiti pa so tudi napadalo pištolo, hitro umakniti proti Zakojci, da ne bi pretrpeli še hujskih izgub.

Bataljon »Heine« se je v popoldanskih urah vračal z Buko—Šebreljah, naslednjega dne — 5. julija — pa je prispel v Idrijo.

so dostikrat pod hudim sovražnikovim ognjem polagali mine na mostove in jih poganjali v zrak. Ko so kasneje ocenjevali delo minerjev, so ugotovili, da minerji dobro poznajo tehnično stran svojega opravila — pripravo min, povezavo z detonatorji itd. — da pa slabo poznajo statiko, t. j. kam položiti mine, da bi imela največji učinek.

Naše enote so za rušenje objektov v Baški grapi porabile veliko razstreliva. Tako npr. je šlo za rušenje kamnitega mostu med Hudajužno in Koritnico 120 kilogramov, za železniški most med Oblokami in Hudajužno pa kar 250 kg eksploziva. V mesecu, ko je XXXI. divizija napadla Baško grapo, so njene enote med 16. junijem in 13. julijem v 41 minersko-sabotažnih akcijah porabile kar 2186 kg eksploziva. Odveč je poudarjati, da ga je največ zahtevala prav Baška grapa.

V kasnejših dneh so se posamezne naše enote še večkrat vrnile v Baško grapo in uničile še tisto, česar v teh štirih dneh niso utegnile storiti. Omenili smo že, da so minerji Prešernove brigade šli naknadno popravljati delo Vojkove brigade na mostu pri Mohorcu.

Vojkova brigada se je prvič vrnila v grapo 11. julija ponoči, ko je 1. bataljon uničil postojanko pri Panterju nad Hudajužno, 2. bataljon bunker med Hudajužno in Panterjem, udarni vod pa je s plastikom likvidiral postojanko Zapolje.

Dva dni kasneje so bili vojkovci spet v Baški grapi: 1. bataljon je zaminiral hotel v Hudajužni, 3. bataljon pa je napadel Klonte, vendar brez uspeha, ker je prišel v navskrižen ogenj.

Nazadnje se je še XVIII. SNUB »Bazoviška« spustila v Baško grapo in je 19. julija ponoči presenetila posadko pri Lušinu ter pri tem zajela 22 Italijanov, zaplenila precej orožja in minirala 30 m dolg železniški most.

S tako uspešno ofenzivo na prog so naše enote povzročile sovražniku neocenljivo škodo. Železniška proga Jesenje—Borhinjska Bistrica—Podbrdo—Gorica je bila pet mesecev neuporabna za promet, a tudi kasneje je bila njena uporabljivost precej zmanjšana spričo zaslikih mostov, ki niso dopuščali večjih obremenitev in hitrosti vlakov, prav tako pa tudi naše minersko-sabotažne skupine niso prenehale s svojo aktivnostjo.

Zahvala generala Wilsona

Takratni načelnik Glavnega štaba Dušan Kveder je takole ocenjeval pomen teh borb in doseženih uspehov: »Stridnevna ofenziva enot IX. korpusa na odseku železniške proge Sv. Lucija—Podbrdo spada brez dvoma med najpomembnejše uspehe, kar jih beleži naša vojska. Bilo je sedaj prvokrat, da je naša vojska držala ves odsek proge štiri dni v svojih rokah, odbijajoč vsakodneвне srđite nemške intervencije z vseh strani, katerih kolone so bile močne 200 do 400 mož. Uničeni so bili vsi železniški objekti od Grahovega do Podbrda, razen postaje Hudajužna. Naše enote so morale strefi odpor sovražnikovih postojank in bunkerjev, ki so bili nanizani vsakih nekaj sto metrov ob progi. Te posadke so bile sestavljene iz zagrizenih elementov, ki se prostovoljno niso hoteli predati. To so vse okoliščine, ki dovoljujejo označiti te operacije na železniško prog kot doslej največje.«

škim operacijam s tem, da ste uničili tako važno prometno žilico, kot je železniška proga, ki veže Italijo z Nemčijo prek Baške doline. Če, ako bi prekinili promet za tri dni, bi bilo to velikega pomena. Ko so npr. vaši borci razušili Štampetov most, so v Ljubljani zaman čakali vlaki, polni nemških vojakov, na odhod. Načrt nemške komande, da bi o pravem času okrepila kakvažen sektor v Italiji, je propadel. Naše sile so lahko izvedle predvidene operacije, ne da bi jih motile sovražnikove okrepitve.«

Podpolkovnik Moore ni niti najmanj pretraval, ko je govoril o pomenu uničenja železniških prog pri skupnih naporih za uničenje fašistične Nemčije. O tem nam priča tudi zahvala, ki jo je v zvezi s temi akcijami poslal maršalu Titu general Wilson, poveljnik zavezniških ekspedicijskih sil na Bližnjem vzhodu:

»Z občudovanjem sem zvedel o poslednjih uspehih, ki so jih dosegle vaše enote in tako v mnogem pripomogle k operacijam zaveznikov v Italiji in Franciji. TI USPEHI, POSEBNO ONI V SLOVENJI, SO BILI VELIKE VAŽNOSTI, KER SO USTAVILI DELOVANJE ŽIVLJENJSKO VAŽNIH SOVRAŽNIHOVIH PROMETNIH ŽIL. PROSIM, SPREJMI TE IN ZROČITE ENOTAM, KI SO POD VAŠIM VODSTVOM, NAJTOPLEJŠO ZAHVALO IN PRIZNANJE.«¹⁰

¹ Sedaj Most na Soči.
² »Partizanski dnevnik«, 18. julija 1944.
³ Istotam.
⁴ »Partizanski dnevnik«, 18. julija 1944.

PR. ZKUSAJE PLASTIKA

Četrtega dne: Bataljon »Heine« je prispel, toda prepozno...

Tako je napačila četrta noč neprestanih borb v Baški grapi. XXXI. divizija je še nadalje čistila prog med Podbrdom in Grahovim. Odpor italijanskih posadk v bunkerjih, ki so še ostali, je bil čedalje šibkejši. Dogajalo se je, da so se Italijani čutili varnejše na prostem in v predorih kot pa v bunkerjih, kjer so vsak hip pričakovali, kdaj jih bodo bombaši in plastikaši vrgli v zrak. Zato pa se iz predorov nišo nikakor dali pregnati. Naši tega niti niso preveč poskušali: zanje je bilo važno, da pridejo do mostov in jih poženejo v zrak.

V tej noči so padli še zadnji sovražnikovi bunkerji in bili minirani tudi zadnji mostovi na odseku Grahovo—Podbrdo. Tudi 2. bataljon Vojkove brigade je med drugim porušil bunker med Zarakovcem in Klontami ter miniral most zraven njega.

Le v Hudajužni, kamor so že dan vdrli in tam tudi ostali trije tanki, se je posadka še upirala napadom 3. bataljona Gradnikove brigade iz smeri Grahovega in 2. bataljona Vojkove brigade iz nasprotne strani. Naši so vdrli v postojanko ob mostu, ki jo je sovražnik zapustil in se umaknili v gozd, ter zaplenili med drugim tudi brzostrelko.

Nemška obramba železniške proge je tako bila že na psu. Sicer pa ni bilo kaj braniti. Proga je bila dokončno uničena in onesposobljena za vsak promet. Težko pa je razumeti, kako da so se Nemci šele četrtega dne odločili na močnejšo intervencijo s ciljem, da rešijo, kar se sploh še da rešiti v Baški grapi. Njihove intervencije, ki so jih iz Tolmina, Mosta na Soči in Podbrda poizkušali drugega in tretjega dne napada, so bile tako šibke, da dejansko naših enot

je bilo zanj preveč. Medtem ko je bataljon imel na položajih največ sto borcev, je bilo Nemcev 432 in še 18 prostovoljcev — verjetno slovenskih domobranec. Razen tega pa so bili Nemci tudi odlično oboroženi, saj so imeli s seboj kar 4 težke mitraljeze, 21 puškomitraljezov in 63 brzostrelk.⁵

Ko so Nemci zlomili odpor 3. bataljona na črti Želina—Reka, so proti Baški grapi prodirali iz treh smerih: 4. četa bataljona »Heine« po cesti Reka—Bukovo, 2. četa na desnem krilu proti Kojci in Hudajužni, 3. četa pa na levem krilu čez Poljce in Šentviško planoto proti Kneži.

Vojkovci so z manevrsko obrambo Nemce toliko zadržali, da so nad Baško grapo prispeli šele v večernih urah, razen tega pa so imeli še hude izgube: po naših obveščevalnih podatkih naj bi bilo v teh borbah 34 Nemcev mrtvih, medtem ko so vojkovci imeli štiri padle in enega ranjenega.

Stabu divizije je bilo takoj jasno, kakšna nevarnost grozi njegovim enotam. Zato je nemudoma odpoklical vse bataljone, ki so se še zadrževali v Baški grapi. Brž ko sta prispela 1. in 2. bataljon Gradnikove brigade, je prvega poslal na Kojce, od koder naj bi varoval umik še drugih bataljonov iz Baške grape, medtem ko je bil 2. bataljon Gradnikove brigade določen za predhodnico glavne kolone, ki bi se umaknila proti Šentviški gori.

Štab divizije je namreč sklenil, naj bi se enote s sektorja Grahovo—Hudajužna umaknile proti Cepovanu, vse druge pa na Martinj vrh na Gorenjskem. V koloni, ki se je že pričela pod varstvom 2. bataljona Gradnikove brigade pomikati z Bukovega proti Šentviški gori in Cepovanu, je bilo le malo pravih borcev: tu je bil štab korpusa s svojimi odseki, štab divizije, štaba Gradnikove in Vojkove brigade, pratež bataljonov, ki se še niso vrnili iz grape, skratka dosti ljudi, toda s skromno udarno močjo.

Komaj se je kolona pričela pomikati iz Bukovega, jo je že napadla 4. četa bataljona »Heine«. Kolona je takoj nato sprejela napad, se obrnila in krenila proti Cerknemu, toda med

Epilog

XXXI. divizija je dosegla v Baški grapi precej večji uspeh, kot so prvotno od nje pričakovali, saj je popolnoma uničila železniško prog med Grahovim in Podbrdom. Na tem odseku je minirala 7 železniških mostov, prog prekinila na 149 krajih, osvojila 5 postojank, uničila 10 bunkerjev, poškodovala 2 tanka, 2 lokopna avtomobila, 2 lokomotivi in 1 osebni avtomobil, zaplenila pa 1 top, 1 težki minometalec, 2 lahka minometalec, 5 težkih mitraljezov, 11 puškomitraljezov, 2 brzostrelki, 4 pištole, 59 pušk in večje količine municije in najrazličnejšega vojaškega materiala. Sovražnik je v vseh teh borbah imel — sodeč po naših poročilih — 222 mrtvih, 99 ranjenih in 32 ujetih vojakov. Divizija pa je v teh dneh imela 25 padlih in 37 ranjenih borcev.

Najzaslužnejša za uspeh, ki ga je dosegla XXXI. divizija v Baški grapi, sta vsekakor 2. bataljon Gradnikove brigade s komandantom Ferdom Tolarjem-Mirkom na čelu. Štab XXXI. divizije je v posebnem dnevnem povelju izrekel obema bataljonoma priznanje in pohvalo — prvemu za osvojitve Koritnice, drugemu pa za uničenje postojanke na Mohorcu. Štab korpusa pa je v znak posebnega priznanja podaril borcem 2. bataljona Gradnikove brigade nove puške in strojnice angleškega izvora, kar je v bataljonu vzbudilo veliko veselje in navdušenje.

Velike zasluge za dosežene uspehe so imeli tudi minerji, ki

KONGRES ZDRUŽENJA PREGANJANCEV PO NACISTIČNEM REŽIMU (VVN) V ZR NEMCIJI

V Frankfurtu ob Maini bo v začetku septembra kongres Združenja preganjancev po nacističnem režimu (VVN) Zvezne republike Nemčije.

Ta kongres bi se moral vršiti že maja v Kölnu. Toda tik pred kongresom, ko je bilo že vse pripravljeno, ko so bila že razposlana vabila tujim organizacijam borcev, so morali kongres odložiti zaradi pritiska policije in odpovedali prostorov, v katerih naj bi bil kongres.

Kongres VVN, ki bo v Frankfurtu ob Maini bo pokazal na skrito nevarnost oživiljanja nacističnih elementov v ZR Nemčiji in na njihovo revasistično

POIZVEDBA

● CERKNO

V novi grobnici bodo poleg drugih pokopani tudi ostanki narodnega heroja Vinka Zevnika s partizanskim imenom Viktor Zeleznik, ki je padel v jursu na nemške tanke v novembru 1943 kot komandant bataljona brigade Jarka Prešarja-Vojka. S svojimi bataljonom je zadrževal prodajanje tankov na cesti iz Idrije proti Otaletu. Ker je bil sovražnik v veliki premoči, je Zeleznik z namenom, da bi dvignil borbenost in moralno svojim borcem z nekaj borci juršal na tanke in v jursu junaško padel.

Pokojni narodni heroj Zevnik-Zeleznik je bil rojen v bližini Kranja leta 1914. Ko so Nemci okupirali Gorjensko, so ga izgnali v Srbijo. Tu se je pridružil prvim partizanom in je v začetku novembra 1941 postal vodnik novoustanovljene Slovenske čete. Sodeloval je pri obrambi osvojenih Uzič, ko so mesto napadali četniki. Ko so se kasneje partizani umaknili iz Srbije v Bosno, je bil Zeleznik v evč ednicah, dokler ni bil v letu 1942 poslan v Slovenijo. V Sloveniji je postal vodnik pratežne čete Glavnega štaba in je v številnih borbah pokazal izredno prisotnost, duševno hrabrost in spretnost. Po kapitulaciji Italije je bil poslan na Primorsko. Za narodnega heroja je bil proglašen 20. XII. 1951.

Krajevni odbor ZB NOV Cerkno, naproša starše pokojnega narodnega heroja Vinka Zevnika - Viktorja Zeleznika, ki baje živijo nekje v okolici Ljubljane, ali v Ljubljani sami, da pošljejo svoj naslov.

Tako naproša krajevni odbor ZB NOV Cerkno starše pokojnega narodnega heroja Andreja Zvana-Borisa, ki je padel nekje na Foreznu v začetku leta 1945, rojenega v Gorjah pri Bledu 1915 leta, da pošljejo svoj naslov in podrobne podatke — če so jim znani — kje točno in kako je padel sin in kje je pokopan. Ti podatki so odboru nujno potrebni, za sestavo seznama vseh borcev, ki so padli na območju Cerknijske, in zato, da bodo imena lahko dali vklestati na plošče grobnice.

in militaristično aktivnost, ki ogroža nemško ljudstvo in svetovni mir.

PREDSTAVNIK BELGIJSKE ORGANIZACIJE BORCEV -FRONTE NEODVISNOSTI- JE OBISKAL JUGOSLAVIJO

Predstavniki belgijske bojevnike organizacije »Fronte neodvisnosti-Emile Langenscheid« je bil pred kratkim v Jugoslaviji. K nam ga je poslala organizacija, da bi se seznanila s problemi porušenega Skopja. V Beogradu je Emila Langenscheida sprejela Saša Javorina, sekretarka ZB NOV, nakar si je v dneh 13. in 14. avgusta ogledal Skopje. Tam se je sestel s sekretarjem republiškega predsedstva ZB NOV, kateremu je pojasnil, da »nemčeva »Fronta neodvisnosti« začeti akcijo za zbiranje prispevkov za porušeno Skopje.

ce odporiških gibanj in žrtev nacizma, ki vidijo v tem skruitev spomina na njihove heroje in mučenike in obojanje patriotske akcije za svobodo in človeško dostojanstvo.

V informaciji je nadalje rečeno, da predlog Mednarodne federacije udeležencev odporiških gibanj podpirajo mnoge organizacije borcev evropskih dežel. Tako pozivajo združenja odporiških gibanj, žrtev fašizma in nacizma ter protifašistične organizacije za obrambo človeških pravic in bivših borcev, da sodelujejo na protifašističnem zboru. S tem bodo onemogočile vse tiste, ki ponovno sprejemajo nacistično in fašistično doktrino ter težijo za tem, da podjarmijo narode in udušijo njihovo svobodo.

V pismu generalnega sekretarja Toujassa je rečeno, da mednarodna federacija udeležencev odporiških gibanj pozna resolucijo, sprejeto na X. generalni skupščini FMAC, proti obnavljanju nacistične ideologije in da tudi zaradi tega želi sodelovati z vsemi mednarodnimi in narodnimi organizacijami za izločitev fašističnih grupacij.

NACIONALNI KONGRES FRANOSKE FEDERACIJE BORCEV REPUBLIKANCEV

V malem francoskem mestu Oduncure, v bližini švicarske meje, je bil pred kratkim peti kongres Nacionalne federacije borcev republikancev Francije. S tega kongresa so poslali pismo Zvezdi združenj borcev NOV Jugoslavije.

Na tem kongresu so sprejeli več resolucij. V resoluciji, ki so jo poslali Svetovni federaciji bivših borcev, se zavzemajo za čimprejšnjo sklicanje zbora vseh bivših borcev, kar naj bi prispevalo k ostvartivi neobhodno potrebne enotnosti za mir na svetu. V drugih resolucijah se zavzemajo za ukinitve jedrskih poskusov in za popolno razorožitev, v eni pa energično nasprotujejo jedrski oborožitvi Nemčije ter se zavzemajo za nenapadali pakt med NATO in Varšavskim paktom.

MEDNARODNI ZBOR PROTI OBNAVLANJU NACIZMA IN FASIZMA

Generalni sekretar Mednarodne federacije udeležencev odporiškega gibanja Jean Toujassa je obvestil zvezni odbor Zvezde združenj borcev NOV Jugoslavije, da bo 11., 12., in 13. oktobra v Firencah v Italiji mednarodni zbor vseh protifašističnih sil Evrope. V informaciji o predvidenem mednarodnem zboru proti obnavljanju nacizma in fašizma — za demokratske svobode, narodno neodvisnost in mir je rečeno:

»Mednarodna federacija udeležencev odporiškega gibanja je kot tolnač ogroženja udeležencev odporiškega gibanja zaradi aktivnosti, ki jo svobodno razvijajo bivši esesovci v Federativni republiki Nemčiji ob zvezi s fašističnimi gibanji mnogih dežel — na svojem IV. kongresu sklenila, da sproži akcije za sklicanje evropskega zbora proti obnavljanju nacizma in fašizma, za obnavljanje demokratskih svobod, narodne neodvisnosti in miru.

Aktivnost esesovskih organizacij se ni prenehala razvijati. Mednarodni sestanek, ki ga esesovci sklicujejo za 21. in 22. september v Hamelnu in proslavljanje nacističnih zločincev, združuje in mobilizira udeležencev

⁴ Poročilo višjega SS in policijskega komandanta v XVIII. vojaškem Podbrdu z dne 2. julija 1944.
⁵ Poročilo bataljona »Heine« 139. rezervnega gorskega lovskega polka z dne 6. julija 1944.

⁶ Poročilo bataljona »Heine« 139. rezervnega gorskega lovskega polka z dne 6. julija 1944.

Marica Čepe-Eva: Vojaška intendantca

6

Puške smo sprejemali le v začetku, pozneje smo jih odpremljali iz manjših skladišč kar naravnost partizanom. Posebna specialiteta naše trgovine so postali skavtjski noži, ki smo jih nabavljali predvsem zato, da so borbene skupine z njimi rezale okupatorjeve avtomobilске obočre.

Ko se je zbralo raznega blaga toliko, da ga ni bilo mogoče več sprejeti, smo koncentrirali v naši hiši le tisto blago, ki smo ga na debelo nabavljali pri trgovcih. Blago, ki so ga zbirali po terenih in ustanovah, pa je ostalo v raznih okrožnih in rajonskih skladiščih. Z vsemi temi skladišči smo bili stalno povezani po okrožnem intendantu Martinu Kokalju-Cenetu, od katerega smo dobivali natančne spiske vskladiščenega blaga. Kadar smo dobili naročilo za večjo pošiljko, smo spravili potrebno blago iz raznih skladišč k nam, dopolnili iz našega skladišča ter odpremlili.

Seveda je zahtevalo vse to mnogo truda. Zato je delal v našem oskrbovalnem centru, kakor smo imenovali naše skladišče, veččlanski aktiv. V glavnem so bili to uslužbenci naše trgovine. Da smo bili nalogam laže kos, smo si delo razdelili: jaz sem imel povezo s Francem Leskoškom-

Luko in Alešem Beblerjem-Primožem, od katerih sem dobivala naročila, pa tudi z okrožnim intendantom Kokaljem. Moja druga naloga je bila povezava s trgovci, pri katerih sem dobivala velike količine raznega blaga, pa tudi znatne denarne prispevke. Franc Debevc je blago sortirjal in vodil natančno evidenco o blagu, ki je bilo vskladiščeno pri nas, pa tudi o tistem, ki je bilo v raznih drugih skladiščih, prav tako tudi o pošiljkah, ki so odhajale iz mesta. Jože Smekar in Janez Vrhunc, pozneje tudi Jože Gabrovec, so blago v

Intendantca Glavnega poveljstva je oskrbovala s hrano, orožjem, municijo, oblačili, obutvijo in drugimi vojaškimi potrebščinami Rašiško in druge čete Kamniškega bataljona, Molniško, Mokriško in Ribniško četo, pozneje tudi šolski logor na Pugledu.

Opremljali so tudi mobilizirance, ki so odhajali iz Ljubljane. Po naročilih, ki nam jih je od mobilizacijske komisije prinašal Ivan Jakič-Jerin, smo opremili vsakega mobiliziranca z nahrbtnikom, v katerem je bila popolna vojaška oprema: gojzerji, šotorsko krilo, toplo perilo, enotne zimске kape, žlica in menažka, pozimi pa tudi bel kamuflažni plašč. Takih kompletnih nahrbtnikov smo oddali v štiri mesece okrog štiri sto, samih gojzerjev pa najmanj pet sto parov, tako da so v trgovinah kmalu zmanjkali.

Intendantca Glavnega poveljstva je imela nekaj svojih pomožnih skladišč, kjer smo vskladiščili posamezne vrste blaga.

Največje skladišče za orožje je bilo nedvomno v Smrekarjevi hiši na Brdu 26 a, kjer sta Jože Smekar in Janez Vrhunc zgradila dober bunker za orožje. Ker je bil bunker za zajetih hlevom in si prišel vanj le, če si dvignil

enega izmed zajetih zabočkov, smo ga imenovali Zajčeva Micka. Tu se je stekalo orožje, ki so ga pridobivali z akcijami člani našega intendantca borbene skupine po vsej Ljubljani. Največ ga je bilo v bunkerju po dvigu pušk v šepetrski vojašnici, to je okrog tri sto pušk, štirje mitraljezi, sto petinsedemdeset samokresov, mnogo bomb in streliva, pa tudi šotorska krila in poljski telefoni.

V gostilni »Pri Amerikancu« v Florjanski ulici je imel Ivan Dev veliko skladišče za živež, ki smo ga v glavnem v velikih količinah nabavljali pri Prevodu.

Zbirališče za živež je bilo tudi v trgovini Hlebš v takratni Skofji ulici.

Sanitetni material se je zbiral predvsem pri dr. Mavriciju Neubergerju na Vilharjevi cesti, kjer je bil v ta namen zgrajen bunker, in pri dr. Boženi Serneč na Domobranski cesti.

Nabrano obleko smo pred transportom koncentrirali pri Babškovi v Kresiji in v trgovini Pavla Magdiča, ki je pozneje padel kot talec za Natlačena.

Skladišče za čevlje je bilo predvsem pri čevljarjih Kocutarju na Miklošičevi cesti in

Lozarju v Vošnjakovi ulici, ki sta izdelala tudi mnogo čevljev za partizane.

Izrazito vojaško skladišče je bilo tudi v Operi. Vodil ga je gledališki igralec Janez Jerman. Tu so skrivali predvsem angleško razstrelivo. Razen tega pa je imel Jerman še skladišče za šotorska krila v delavnici in skladišču za kulise na današnji Prešernovi cesti. Tam so bile spravljene tudi nenačete bale platna za šotore.

Poleg skladišč, iz katerih smo odpremljali blago partizanom, je bilo še nekaj zbirališč na obrobju Ljubljane, ki so bila direktno povezana s partizanskimi četami. Eno največjih je bilo v Večah, in to predvsem za oskrbo Molniške čete. Od tod sta brata Rojšek prevažala blago čez Ljubljano do taborišča Molniške čete in pozneje do Pugleda.

Intendantca Glavnega poveljstva je nabavljala cele bale blaga, mnogo perila, rokavic, nogavic in drugo. Nekateri zavodni trgovci so dajali blago zastoj, pri drugih je bilo treba plačati. S tem je dobila intendantca Glavnega poveljstva zelo velike količine blaga, ki bi ga sicer okupator prej ali slej zaplenil. V velikih količinah je nabavljala tudi čevlje

me Andrijiča zadrževala sovražnikove vojske. Ranjencev pa je bilo čedalje več.

Nenadoma smo zaslišali ropot tankovskih motorjev. Skozi gozd je prodirala četa tankov Prve tankovske brigade. Tudi Nemci so jo opazili in zastali. Oddahnili smo se, toda še vedno nisimo mogli do ranjencev, ki so ležali na čistini.

Tankisti so vedeli, kaj se dogaja s tistimi proletarci, ki so jim bili še pred kratkim pomagali v borbah za Split in Šibenik. Tanki so brez zadrževanja in ob polnem plinu zapeljali proti Marjanovičem ter med potjo podirali kamenite ograje. Čeprav so tako pritegnili naše strahovite ogenj sovražnika, je kazalo, da jih to niti najmanj ne moti.

Nemci, ki so se skrivali za skalami, so se krčevito branili. Tankisti so spretno manevrirali in se izogibali neposrednim zadetkom iz »panzerfaustov«. Sovražnik se je poslužil tudi zvijače: ko so se tankisti brez pehote prebajali čez njegove položaje proti vasi, jih je obstreljeval s »panzerfausti« odzadaj in s strani. Tako so z dvema minama vžgali en naš tank, ki je zaplamenel kot bakla. Nemci so takoj planili proti njemu, da bi ujeli njegovo posadko, vendar so bili proletarci hitrejši in so jih zavrtili.

Pogled na goreči tank je Nemcem vtil novega poguma. Hkrati pa so ukazali tudi četnikom, naj jurišajo na tanke. Eden izmed teh je dejansko z nožem v roki skočil z ograje na tank, ki se je bil zastavil in obstreljeval nemške položaje. Deseter Nikola Celič pa je četnika zgrabil za nogo in ga zvalil po tleh.

Tedaj sta se dva naša tanka neopazno ločila od glavnine in čez gozdiček prodira pred sovražnikove minometalske položaje. Sovražnikovi vojaki niso imeli več časa za reševanje minometalcev, ker sta jih tanka kar pomečkala. Eden izmed teh dveh tankov pa se je pri tem pokvaril in obstal. Njegova posadka je tedaj postavila mitraljez na vrh kupole in ga branila do prihoda proletarcev.

Ko se je visoko v zraku razpočila rdeča raketa, so borci vedeli, da so Marjanoviči spet v njihovih rokah in da jih sedaj ne more nihče več ovirati pri reševanju ranjencev z minskega polja. A. BACINIC

Partizansko zaledje

glavnem odpremljali. Seveda ta razdelitev dela ni bila toga, ampak smo — kadar je bilo treba — vsi poprijeli.

Naš intendantni aktiv pa je tvoril posebno vojaško enoto, tako imenovano borbeno skupino, ki jo je vodil Franc Nebec. Ta skupina je odzvela orožje v šepetrski vojašnici, sodelovala pri odvzemu v Mestnem domu in izvršila še vrsto podobnih akcij.

vojnega letalstva so oborožena z raketnimi izstrelki vrste »zrak-zrak«.

O tehnični ravni poljske vojske lahko sodimo tudi po tem, da ima sedaj že čez 40 odstotkov poljskih oficirjev izobrazbo tehnika ali inženirja.

LEŽECI TANKISTI

V teh dneh so javnosti prvič pokazali nov britanski tank (tipa »Chieftain«, ki je oborožen s topom kalibra 120 mm in ki doseže hitrost 40 kilometrov na uro. Soferji te vrste tankov pa ne sede, temveč leže. Navzile temu pa lahko skozi poseben periskop vidijo vse, kar se zunanji dogaja. Tanki so opremljeni s posebnimi infrardečimi napravami za opazovanje v nočnem času.

Menijo, da bodo prve tanke te vrste izročili britanskim tankovskim enotam čez dve leti.

NEVARNO ATOMSKO SODELOVANJE

Francoska vlada je — po obvestilih britanskega časopisa »Observer« — zaprosila nemško vlado, naj ji pošlje tehnične specialiste in finančno pomožna pri graditvi nove velike tovarne za proizvodnjo atomskega orožja.

Zahodnoevropski tisk meni, da glavni vzrok za takšno prošnjo niso tehnične in finančne težave, temveč politična želja francoske vlade, da kakorkoli pritegne Zahodno Nemčijo v francosko evropsko politiko, hkrati pa Nemcem nudijo prilagodnost, da tudi sami pridejo do atomskega orožja.

KAKO SO PRI KNINU TANKISTI REŠEVALI RANJENCE

MED MINAMI

Ze ponoči smo v jurišu osvobodili Marjanoviče, eno izmed najmočnejših sovražnikovih postojank pred Kninom. Toda brž ko se je zdanilo, so Nemci in četniki začeli s protinapadom. Prvi njihov udar smo pričakali s hudim ognjem iz neposredne bližine, toda sovražniku so neprestano prihajale okrepitve. Dve uri smo uspešno odbijali napade sovražnika, ki je ob podpori artilerijskega in minometalskega ognja poskušal ponovno vdreti v Marjanoviče. Ker pa je bil njegov pritisk le prehud, so nam naposled ukazali, naj se umaknemo in se tako izognemo nepotrebnim izgubam.

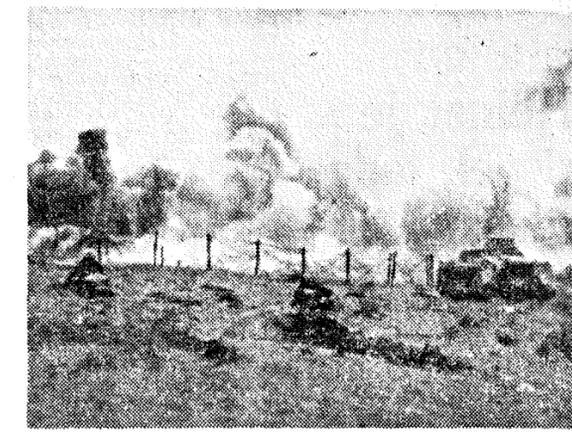
Nemci so takoj občutili, da je naš odpor na levem krilu oslabil, in so se srditeje napadali. Tako se je zgodilo, da smo se morali umakniti v stran in da so nekateri naši tovariši zabredli v minsko polje, ki smo ga bili ponoči previdno obšli. Mine so eksplodirale druga za drugo in so ranile okoli trideset naših borcev. Skoraj vsi so stali brez nog.

»Niti koraka več nazaj, dokler ne bomo rešili vseh ranjencev!« se je glasilo novo povelje.

Ustavili smo se. Našo nesrečo pa so opazili tudi Nemci, ki so

nas pričeli obstreljevati s hudim minometalskim ognjem, da bi nam preprečili reševanje ranjencev. Razen tega so nas napadli še s sarci. Medtem ko so bolničarke obvezovale ranjence, je četa Kuz-

DOGODKI, KI SO VZNEMIRILI SVET

V poletju 1942 se je nemška udarna četa v zaščiti tankov prebila do žičnih ovir pred Tobrukom

enote, in naj bi čimhitreje — po možnosti v 24 urah — prodrle do Drvarja ter pričele z obkoljevanjem in uničenjem enot NOV. To nalogo naj bi izvedli en okrepljen polk in en dopolnilni poljski bataljon 373. legionarske divizije, 92. motorizirani polk, 1. rezervni lovski polk, bojna skupina 7. SS-divizije in bojna skupina divizije »Brandenburg«.

Tudi obveščevalno-diverzantske enote so dobile v operativnem načrtu svoje naloge. Njihova vloga ni bila končana s tem, ko so, z odkritjem bivališča Vrhovnega štaba in z zbiranjem drugih podatkov o nasprotniku, postavile podlago za načrtno akcijo. Te enote res niso izvajale samostojnih akcij proti maršalu Titu, all so jih zato vključili, kot dobro izurjene, v Renduliceve operacije med padalske in napadalne enote. Tako so imeli v vodu Benešove enote, ki mu je poveljeval »Dowe, izbrane »brandenburžane«. Njim so pridružili še deset četnikov, ki jih je bil uril sam Kirschner, da bi kot domačini in poznavalci področja bili za vodilne in obveščevalce. Razen tega so sestavili še manjšo skupino ljudi, ki naj bi pod poveljstvom podporočnika Walterja Zavavila v Drvarju zaplenila partizanski arhiv in radijske šifre.

Tako so namesto posebnih akcij Rendulicevih enot in obveščevalno-diverzantskih enot združili vse napore in vse sile za enotno operacijo Wehrmachta proti Vrhovnemu štabu NOV. Prenehala so vsa nasprotja in Rendulice se je mogel mirno posvetiti »veliki operaciji proti Titu«.

Jadrance so razdelili na šest skupin. Vsaka od teh je imela svojo nalogo: skupina »Panter« naj bi napadla Titov štab (označili so ga s šifro »Citadela«), skupina »Jurisnik« sovjetsko vojaško misijo (»Moskva«), »Sinež« cestno križišče (»Zahodni križ«), skupina »Lovilec« angleško vojaško misijo (»London«), peta skupina kraj, ki je bil kakih 200 metrov oddaljen od bivališča angleške misije, in šesta skupina ameriško vojaško misijo (»Amerika«).

VOJAŠKE ZANIMIVOSTI

DVAJSETLETNICA ITALIJSKE KAPITULACIJE

V predvidevanju vojaškega zloma Italije je Vrhovni štab NOV in POJ že v prvih dneh avgusta 1943 ukazal glavnim štabom Slovenije, Hrvaške in Črne gore ter štabu Četrte operativne cone, naj se pripravijo na razorožitev italijanske vojske in preprečevanje prodora nemških sil na ozemlje, ki je dotlej bilo pod italijansko okupacijo.

Na dan italijanske kapitulacije — 8. septembra — se je v Jugoslaviji zadrževala italijanska 2. armada, razen tega pa še deli 9. armade in ostanki na Vzhodni fronti razbite 8. armade. Naše enote so takrat ob sodelovanju prebivalstva razorožile v Sloveniji divizijo »Isonzo« ter večji del divizij »Cacciatori delle Alpi« in »Lombardia«, v Gorskem Kotaru in Hrvaškem Primorju dele divizij »Macerata« in »Murge«, v Dalmaciji pa divizijo »Bergamo« in manjše dele divizije »Zara«. Razen tega so v Slovenskem Primorju razorožili tudi dele divizije »Torino« iz 8. armade, medtem ko se je naša Narodnoosvobodilni vojski v Črni gori priključila divizija »Venezia« in deli divizije »Taurinense«.

Po italijanski kapitulaciji je narodnoosvobodilno gibanje doživejo nov polet, kar nam dokazuje tudi podatek, da so od 8. septembra do konca 1943. leta ustanovili 42 novih brigad oziroma 10 novih divizij NOV in POJ.

TRIZE JUŽNOPRIMORSKI ODREDI

Južnoprimorski odred je bil prvič ustanovljen 13. februarja 1943 iz enot Soškega odreda. Takrat je štel približno 400 borcev, deloval je na področju Krasa, Vipavske doline in Trnovskega gozda. Dva meseca kasneje je Južnoprimorski odred prerastel v Gregoričičevo brigado, nekatere njegove enote pa so se vključile skupno s Severnoprimorskim odredom v Gradnikovo brigado.

Južnoprimorski odred so drugič ustanovili neposredno po italijanski kapitulaciji, ko je skupno s Severnoprimorskim odredom štirinajst dni odbijal nemške napade na goriški fronti. V zadnjih dneh goriške fronte so iz Južnoprimorskega odreda ustanovili Goriško brigado.

Tretjič se je Južnoprimorski odred pojavil 25. XII. 1943. Njegov zametek je bil 4. bataljon 19. SNOB »Srečo Kosovelca«. Komaj dva meseca kasneje je odred imel že štiri bataljone. Do razformiranja — sep-

18

»NAČRT THEODOR«

Tudi Scorzeni se je odločil za vojaško akcijo, ki jo je namereval izpeljati na svoj način, z napadom padalcev s pomočjo vojaških enot. Zaradi tega je moral zahtevati pomoč Wehrmachta. Scorzeni se je odlikoval že ob reševanju Mussolinija, ko je postal središče pozornosti in ga je pohvalil sam Hitler. Zato ni želel spustiti iz rok te edine priložnosti, da se s to akcijo še enkrat postavi pred Hitlerjem, Himmlerjem in drugimi, kar bi mu na stečaj odprlo vrata pri nadaljnjem vzponu v zares uspešni življenjski poti strokovnjaka-diverzanta.

Scorzeni, ki ni imel niti pojma o Rendulicevih namerah, se je skrbno pripravil:

»Mesec dni kasneje je bilo že vse pripravljeno. Natančni podatki so zagotavljali, da se Titov Vrhovni štab že več tednov zadržuje v vzhodni Bosni v bližini Drvarja. Morali so hitro dokončati priprave, da bi lahko speljali stvar, ki bi jo jaz sam vodil. Načelnika štaba, kapetana Völkersama, sem poslal v Banja Luka, glavno mesto pokrajine, da bi se povezal z generalom, poveljnikom naših enot v Bosni. Ko se je vrnil, mi je povedal, da so ga general in njegovi sodelavci zelo hladno sprejeli. Takrat nisem tej okolnosti posvetil nobene pozornosti. Sicer pa mi je bilo vseeno. Zame je bila važna samo moja naloga.«

»SKAKAČEV SKOK«

Podrobnosti načrta operacije je po Rendulicevem ukazu obdelal njegov načelnik štaba. V načrtu so predvideli tudi najmanjše podrobnosti te velike operacije,

ki so jo imenovali »Skakačev skok«. Ime so vzeli iz šahovskega izrazoslovja. Šahovska igra je tako prevzela Rendulicevega operativnega strokovnjaka, da si je proti Titu zamislil akcijo, v kateri bi odločilno vlogo odigral — kot mat s skakačem v šahu — napad padalskih enot. Dejansko je tu šlo za združeno operacijo padalskih in posebnih enot ter kopenskih sil, t. j. združevanje zračnega napada padalcev z obkoljevanjem.

Padalci in posebne enote naj bi se spustile v središče nasprotnikovega tabora, da bi uničile Vrhovni štab in onemogočile obrambo. Za izpeljavo te naloge so namenili 500. SS padalsko-lovski bataljon s sedežem v Kraljevu, katerega moštvo — sestavljali so ga predvsem kaznjenci — so posebno od meseca aprila dalje pospešeno urili. Ustrezno urjenje so opravile tudi enote 1. letalskega napadalnega polka v bližini Zagreba. Tako so pripravljali za napad na Drvar padalske in napadalne enote, ki pa niso ničesar vedele o tem, kdaj in proti komu bodo nastopile. Rendulice je priprave zavil v najstrožjo tajnost, da bi tako nasprotnika popolnoma presenetil. To se mu je zdelo zelo važno. V operativnem načrtu so predvideli naloge za vsako skupino padalskih in napadalnih sil*, katere bi seznanili o name-nu šele tik pred odhodom v napad.

Motorizirane in pehotne enote so imele nalogo, da z naglim osredotočenim prodorom zlomijo odpor enot NOV in da se v Drvarju združijo z napadalnimi silami. Vse te enote naj bi s svojih izhodiščnih položajev, ki so obkrožali partizansko svobodno ozemlje, krenile hkrati z letali, ki bi ponesla padalce in napadalne

Pot Malte v neodvisnost

Povzetek iz davne zgodbe: nemirni grški popotnik Odisej je imel v sedmih letih ljubezni s čarovnico Kalipso na otoku Ogygia pet otrok. Tudi njegovo nadaljnjo usodo nam je opisal Homer: v viharju je Pojzdon razbil barko mladega pomorščaka, le s težavo se je bistril sovajalec Troje rešil na obalo dežele Tejakov, kjer je ob podpori svojega zakonskega sina pobil tekmece, ki so smukali okoli njegove žene in se potegovali za njegovo posest.

Kalipso, ki naj bi bila hči velikanu Atlasa, je ostala — vzemimo, da ima Homer prav — na otoku, ki se zdaj imenuje Malta. Edino izročilo, ki se dandanašnji prica o eni njenih največjih strasti, je navadna rodovitnost Maltezanov, zaradi katere se je nekoč pustil otok uvrstit med najgostejše naseljena področja na našem planetu. Z gostoto 1115 prebivalcev na kvadratni kilometer je otok prav na robu svoje zmogljivosti — če bi se ne bilo po letu 1945 izselilo 90.000 Maltezanov v Avstralijo, bi imela Malta vsaj 420.000 prebivalcev.

Teh 400.000 ljudi bi se se nekaako preživljalo na Malti s površino 45 kvadratnih kilometrov ter na dveh sosednjih otokih Gozo (67) in Comino (tri kvadratne kilometre površine), če bi ne bilo vsepovsod golo kamenje. Dejstvo je, da nikjer drugje ne vidiš toliko kamnov na kupu. Za to, da doslej še niso umirali od lakote, se imajo Maltežani zahvaliti edino strateškemu položaju otoka, ki je približno sto kilometrov južno od Sicilije ter označuje skupaj s Kretom in Ciprom južno predno strano evropskega kulturnega kroga.

Feničani, Grki, Kartaginci, Rimljani in končno v Evropo prodirajoči Arabci so se drug za drugim pojavljali pustega sredozemskega otoka, dokler niso stilski Normani leta 1090 nenadoma zadušili muslimanskega razcveta. Zagrizeno katoliški sin španske cesarice Ivane Blazne Karel V. je izročil otok Jančevom viteškemu redu, ki je zaradi turškega prodora prav takrat izgubil otok Rodos in je bil brez stalnega bivaliteta. Duhovni gospodje v rdeči uniformi s platinenim križem na prsih pa so se morali umakniti, ko je Napoleon leta 1838 zasedel otok. Kar je bilo Maltežanom tako malo po volji, da so prizadevno pomagali Britancem, ki so oblegali po Francozih zasedeno Malto. Odtlej spada Malta k Veliki Britaniji, bržkone še letos pa bo postala prvič v svoji zgodovini zares samostojna država!

Tuji vpilvi, ki so se zvrstili v zgodovini, so vtisnili Malti vsak svoj pečat: ljudje se sporazumevajo v semitski goitni govorici, v čemer se pozna sled Feničanov; pravico delijo po rimskem pravu, delno kramljajo tudi v angleščini, ki je uradni jezik, ravno se vestno po katoliških predpisih, ki jim gade strogo upoštevati, in v Španiji najdete enake. K zgodovini Malte sodi tudi to, da je baje apostol Pavel doživel pri Malti brodomolom in je potem na otoku ustanovil prve krščanske verske skupnosti. Tristo enajst cerkva — tako rekoč za vsak dan ena — in ker dve katedrali pričajo o ortodoksnem krščanskem duhu, ki siil življenje Maltezanov v svoje stroge zakone povsem brez svetlobnih pramenov evropskih prosvetljskih spoznanj.

Kljub temu so Maltežani vsaj doslej brez omebne vrednih katastrof doživljali svetovno zgodovino: zelo sretno so se vsakokrat odklenili te ali one zasedbe oblasti in ji ponudili sodelovanje. Zadnje usluge so izkazali Britancem, s tem da so se vključili v graditve britanskih vojnih ladij.

Ze po drugi svetovni vojni pa se je izkazalo, da po svetu ni več toliko zanimanja za Malto. Nemški okupatorjem se ni zdelo potrebno, da bi jo zasedli — Maltežani se ob tem zvičajno ozirajo po svoji kamniti pušavi in skušajo tam najti razloge: nemška tovarna izdelava letala in padalci — tako pravilo — niso našli dovolj primernega zemljišča za pristajanje. V resnici pa nihče več ne potrebuje Malte. Britanci so izpustili področja svojega vpliva na Bliznem vzhodu, zato ne vplivajo, da bi se nadalje vzdrževali drago trdnjavo, ki mora uvoziti dva tretjini vsega, kar potrebuje. In je torej le posebna lokota za britanski omizjem. Se najh kot na Cipru so si prizadevali britanski kolonialni gospodje, da bi zadržali nacionalno gibanje, ki se je zasnovovalo na Malti v letih po drugi svetovni vojni.

Najhuji nasprotnik Britancev je bil Dom Mintoff, voditelj »Delavske stranke«, ki je nasprotoval temu gibanju za samoupravo in je zahteval popolno priključitev Malte k Veliki Britaniji. Pri teh svojih, za levo usmerjenega politika svojevrstnih zahtevah je Mintoff upošteval dvoje: pridružitve Malte k Združenemu kraljestvu Velike Britanije bi izpodnesla oblast katoliške cerkve s tisoč duhovniki in z 78-letnim nadškofom Michaelom Gonzajem, hkrati pa bi naložila Veliki Britaniji dolžnost, tudi v prihodnje skrbeti za tiste ototočane, ki so brez zaposlitve.

Prav zato je katoliški kler na otoku sistematično preprečeval izredno plebiscita, v katerem bi se večina prav gotovo izrekla za združitve z Veliko Britanijo. Nevarnost, da bi »Delavska stranka« dobila večino v malteškem parlamentu, je nadškof Gonzi odstranil s tem, da je kupil polpetljinja, nekoč Mintoffovo dešno roko, in mu dal sredstva za ustanovitev tako imenovane »Krščanske delavske stranke«. Oblast je prevzel voditelj »Nacionalistične stranke« dr. Borg Oliviers, ki misli predvsem na koristi za obstoj zaskrbljenega klera in ki ga zdaj čaka morda nerešljiva naloga, ustvariti Malti temelje za samostojno življenje.

Otok potrebuje za prihodnja leta približno 140 milijard dinarjev. Kje naj jih vzame?

Vlada dr. Oliviersa se zdaj malce boji lastnega poguma v bližnji preteklosti. »Nacionalistična stranka« na vsem lepem ni več za popolno ločitev od Velike Britanije, marveč se zavzema za to, da bi ostala v Commonwealthu, ker upa, da bodo Angleži v takšnih razmerah tudi v prihodnje segali v žep. Mintoff, ki ni prodrl s svojim načrtom za popolno združitve Malte z Veliko Britanijo, nič ne da na takšno polovičarstvo, ki ima povrh vsega le malo upanja na uspeh: »Če se že ločujemo od Velike Britanije, potem naj se Malta loči v celoti in brezpogojno. Če nam Zahod ne bo pomagal, čeprav bi nam lahko, se bodoča delavska vlada ne bo branila tuje pomoči, pa naj je iz Moskve ali iz Pekinga.«

Ker pa niti Moskva niti Peking nista doslej pokazala posebnega zanimanja za otok, se bodo morali najprej zadovoljiti z nekaj začasnim ukrepi. Pomoč v sili naj bi bil turizem. Turje vabilo z obljubljanjem vares idiličnega miru v deželi s prekrasnimi peščinami, ki nanje sije poletno sonce tudi 14 ur na dan in za zagotavljanjem, da živo srebro nikoli, niti pozimi ne zdrkne pod deset stopinj Celzija. Malta, ki doslej ni poznala niti barov niti nočnega življenja v drugačni obliki, bo skušala privabiti turiste v »zdravilišče«, ki ga bo uvedel nemško-angleški konzorcij. Staro plemenitaško palačo Dragunaro, ki leži tik ob morju, bodo ob stroških kakih 300 milijonov dinarjev ustrezno obnovili, da bo v njej razen mednarodne igralnice tudi luksuzni hotel z nočnim lokalom, zraven pa kopališče in vse drugo, kar je potrebno za svetovljansko letovišče. Redna ladilska zveza z bližnjimi Sicilijo in posebna letala naj bi skrbela za to, da bi prišlo v skrajno pobožno, najbolj katoliško in silno purtantsko deželo kar največ strastnih ljubiteljev igre na srečo.

O mnogo mikavnejši stvari za zdaj še ne razpravljajo v Valetti, glavnem mestu bodoče neodvisne otoške dežele; potem ko je začela kneževina Liechtenstein spreminjati svojo davčno zakonodajo, bi morda lahko tudi na Malti ustvariti »rajsko pribežališče« za tiste, ki se skušajo vsepovsod po svetu tako ali drugače izogniti davčnim zakonom svoje dežele.

Naj snuje Malta takšne ali drugačne načrte v zvezi s skorajšnjo državno neodvisnostjo, ki se ji obeta, nekaj je nujno, namreč spremeniti miselnost, ki zdaj v njej živitarijo Maltežani. Nikakor ni mogoče ohraniti naravnost muzejskih razmer, ki nimajo niti najmanjšega stika z dvajsetim stoletjem. Srditi politični prepir in vzajemno sovraštvo med cerkvo in socialisti, sovraštvo, v katerem izginja vaška sloga in ki povzroča razkol v družinah, se utegne spremeniti in v kvas, iz katerega se bo dvignilo sveto odprto družinsko ljudstvo. Za zdaj izgovarjajo Maltežani besedi »svoboda« in »neodvisnost« še s prizvokom zlih slutenj — podobni so otrokom, ki se bojijo gostega, temnega, najrazličnejših strahov polnega gozda.

H. P. E.

Zgodovinski dnevi v Kočevju

(Nadaljevanje s 3. strani)

pričelo izoblikovati že na Zboru odposlancev slovenskega naroda.

KPS pa ni le organizirala in utrdila OF med slovenskim ljudstvom, temveč je ustanovila tudi prvo ljudsko oblast, in to narodnoosvobodilne odbore, ki so se naglo širili prav na Kočevskem, kjer je bilo že 1942. leta prvo slovensko osvobodeno ozemlje. Prvi odbor OF je bil na Kočevskem ustanovljen maja 1941. leta v Konca vasi pri Stari cerkvi. Za tem so bili kmalu nato ustanovljeni še drugi v raznih krajih Kočevske. Tako so v jeseni 1941. leta delovali že po vsem Kočevskem odbori OF, kjer pa jih ni bilo mogoče ustanoviti, so postavili zaupnike. Osvobodilna fronta se je razširila do zadnjih najoddaljenjših kotov Kočevske, saj je v njej aktivno sodelovalo 80% prebivalstva.

Priprave za volitve na osvobodjenem Kočevskem so potekale spontano in veselje prebivalstva zaradi tega pomembnega zgodovinskega dogodka ni poznalo meja. Po neosvobodjenih krajih Slovenije so volitve potekale v težjih in nevarnih razmerah, vendar so voljeni odposlanci iz vseh krajev prišli na zasedanje Zbora odposlancev slovenskega naroda. V Kočevju in okolici so odbori OF pripravljali vse potrebno za zasedanje Zbora odposlancev. Za časa volitev kočevskih odposlancev so v Kočevju organizirali volilni miting, na katerem so enoglasno izvolili odposlance. Vse to je zahtevalo temeljite organizacijske in tehnične priprave. Uredili so tedanji Sokolski dom, danes Seškovo dom ter preskrbeli prenočišča in hrano za številne udeležence zbora.

Tako je napočil težko pričakovani zgodovinski dan, 1. oktober 1943, ko so se na prvi slavnostni seji ob deveti uri zvečer v Seškovem domu zbrali vsi udeleženci Zbora. (Zaradi varnosti so udeleženci zborovali le v nočnih urah). Slavnostno sejo je pričel predsednik Izvršnega odbora OF Josip Vidmar. Na slavnostnem zasedanju so izvolili delovno predsedstvo, ki mu je predsedoval Bogdan Osolnik. V dvorani je bil velik transparent z besedami Ivana Cankarja: NAROD SI BO PISAL SODBO SAM!

Zbora slovenskih odposlancev se je razen gostov in predstavnikov oblasti udeležilo 572 izvoljenih odposlancev ter mnoge delegacije, tako Slovenske protifašistične ženske zveze, Zveze slovenske mladine in osvobodilnih organizacij vseh osvobodjenih in še zasedenih slovenskih krajev, nato delegacije predstavništva AVNOJ z dr. Ivanom Ribarjem, Vrhovnega štaba NOV in POJ, ZK KPJ, ZAVNOH, delegacija Glavnega štaba NOV PO Slovenije in še nekatere.

Vence so položili tudi na pokopališču in pri partizanski bolnišnici Cigence. Mnogi zaslužni borci so na ta dan prejeli odlikovanja. V Banji Loki se prebivalci že praviljajo na slovensko odkritje spomenika padlim borcem na dan republike. Člani krajevne organizacije ZB, ki je dala pobudo za postavitve spomenika, se tudi sami udeležujejo uređenih del. Za spomenik je prebivalstvo prispevalo 1.200.000 dinarjev, veliko pa je pomagalo s prostovoljnimi delom. V počastitev »kočevskega zborabodo obvezniki predvojaške vzgoje iz Ribnice in Kočevja ponazorili napad na Gradarice. Vse priprave vodijo organizacija ZB in ZROJ iz Ribnice. Slovensnosti, ki bo v Gradaricah v septembru, v spomin na tridnevno bitko, se bodo v velikem številu udeležili člani ostalih družbeno-političnih organizacij, Avtomoto društvo iz Ribnice pa bo pripravilo ocenjevalno vožnjo.

Člani krajevne organizacije ZB v Segovi vasi so skupno z otroki padlih borcev obiskali znani partizanski kraj »Jazbinovo«, kjer so se med NOV po napadu na Lož, skrivali ranjeni partizani. V tem kraju se je v času NOV zadrževal Zidanski bataljon. Bivši borec tega bataljona je udeležencem leta pripovedoval o bataljonskih akcijah.

• KOČEVJE

Slovesnosti praznovanja krajevne-ga praznika in Loškem potoku so se udeležili tudi številni borci, udeleženci NOV v spominskem nagovoru je tovariš Bartol orisal pomembnost slovia, posebna delegacija pa je položila vence na grobove padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja v Soduču, kjer so bili pobiti tudi nekateri domačini iz Loškega potoka.

Nekaj o nalogah

(Nadaljevanje s 1. strani)

Prav tako sodijo sem tudi posebne naloge združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev, da si stalno prizadeva dvigati vojaško strokovno znanje svojih članov, da jih spodbuja k nenehnemu proučevanju izkušnje narodnoosvobodilne borbe in spoznavanju najboljših dosežkov vojaške znanosti in vojne tehnike, da organizirajo ljudske oblasti in Jugoslovanske armade pomagajo pri pripravah za obrambo dežele ter da pomagajo svojim članom in organizacijam JLA pri reševanju vseh zadev, ki izvirajo iz pravic in dolžnosti rezervnih oficirjev in podoficirjev.

Ko smo tako nakazali nekaj najvažnejših nalog združenja borcev, vojaških vojnih invalidov in rezervnih oficirjev in podoficirjev, moramo tudi naglasiti, da so na tem področju leta dosegla marsikje že vidne uspehe. Z družbeno politično aktivnostjo na svojem torišču dela in z doseženimi uspehi so združena borcev, vojaških vojnih invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev znatno prispevala k družbenemu in gospodarskemu razvoju občin. V svojem delu pa so obravnavala probleme, ki sodijo v njihovo področje. Z angažiranjem vseh možnosti in skupnih sredstev občine

so jih precej že uredili. Vendar so še problemi, ki čakajo na ureditev — in za vsako nerešeno zadevo je naš član-bivši borec, ki nestrpno čaka, da bo njegova zadeva urejena. In prav tega se mi-rava zavedati predsedstva združenj po občinah in predsedstva vseh krajevnih organizacij.

V. M.

• ZAPOSLOVANJE INVALIDOV NA GORENJSKEM

Na območju gorenjskih občin se je zadnja leta zelo izboljšala skrb za invalide osebe. V minulem obdobju je bilo na tem območju na voljo nad 1000 invalidskih delovnih mest, največ v Kranjski, trziški in štokljolski občini. Tako je bilo ob koncu prvega tromesečja zaposlenih skupno 543 invalidov II. in III. skupine, nekaj pa jih še čaka na zaposlitev. Precej mest še zasedajo invalidi, ki nimajo statusa invalidov ali pa so bili invalidi okupatorskih vojaških enot.

V prihodnje naj bi na pripravljeno Zavoda za socialno zavarovanje v Kranju, v gospodarskih organizacijah in pri ObLO ustanovili še posebne komisije, ki bi najlaže skrbela za zaposlitev invalidov na primernih delovnih mestih. ObLO Kranj, Skofja Loka in Tržič so že prejeli pripravljeno, da imenuje posebne strokovne komisije, ki bodo popisale vsa delovna mesta po podjetjih in ustanovah, posebno tista, ki so primerna za invalide. Takšna delovna mesta bi morala ostati zagotovljena le za invalide osebe. Razen tega pa bi tudi gospodarske organizacije imenovale komisije za zaposlovanje invalidov. Le-te bi skrbela za primerno zaposlovanje in spremljale ves potek dela ter uspehe na delovnem mestu. Delo teh komisij bi bilo povezano z oddelkom za rehabilitacijo KZZS, zavodov za zaposlovanje in invalidskimi komisijami.

Gospodarske organizacije za sedaj še nimajo komisij, ki bi se bavile s takšnimi problemi in nalogami, razen tovarne Iskre. Drugod se s to problematiko ukvarjajo komisije za sprejemanje in odpravljanje delovnih razmerij ali pa kadrovsko-socialna služba, kar pa ni primerno. Tako bodo sklepi in zaključki, sprejeti na seji Zavoda za socialno zavarovanje, oddelka za invalidsko in pokojniško zavarovanje v Kranju, prinesli marsikatero spremembo in pripomogli k hitrejšemu reševanju problemov zaposlitve invalidnih oseb na gorenjskem področju.

Kdo bi kaj vedel o njem?

Tovariše borce, ki so bili leta 1944 na Primorskem, vlnudno prosim, da mi sporočijo na naslov: Rudolf Dovžan, Tržič, Partizanska 23, če kdo kaj ve o mojem bratu Mihaelu Dovžanu, ki je baje padel konec leta 1944 nekje na Primorskem. O njem vem le toliko, da je bil julija 1944 v začetnem bataljonu IX. korpusa nekje na Lokvah. Po činu je bil vodnik. Podatke potrebujem tudi za ureditev spominskega kamna, grobnice padlih borcev NOV v Cerknem.

Miro Remškar-Boštjan

Partizanski borec, polkovnik JLA, nesebični požrtvovalni in vedno nasmejan Boštjan ni več med nami. Neizprosná usoda ga je iztrgala iz naše sredine, v cvetu poletja slovenske zemlje, kjer je bil na oddihu. Zločinska roka človeka kamnitega sreča mu je utrnula življenjsko silo in njegova smrt je globoko prizadela vse, ki so ga poznali in spoštovali. Bivše borce, stanovske tovarše, prijatelje in znance, predvsem pa družino, ki ji je bil vedno tako skrben družinski oče.

Miro Remškar — Boštjan, spomeničar in aktivni oficir JLA, se je rodil 1922 na Brezovici pri Ljubljani. Njegova mladost je bila težka, vendar usmerjena na pot nečehnega vzpona in prizadevanj, služiti svojemu ljudstvu. Ze pred

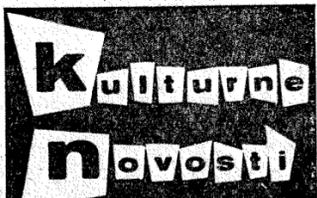
vojno se je vključil v napredno delavsko gibanje. Leta 1941 je bil pokojni Boštjan med prvimi trinajstimi brezovskimi fanti, ki so odšli v partizane na Mokre in na Krin. Stopil je v Dolomitsko četo, bil v Notranjskem odredu in v nenehnih bojih že kot izkušen in prekaljen borec — komunist prišel na Primorsko kot organizator primorskih partizanskih enot. Kdo ga ni poznal — borca Boštjana? Vsi domačini, od Jesenskordeškega Krasa, pa prek ovetoe Vipavske doline in tja do sončne Benečije, kjer je neutrudno deloval kot politični delavec in se bojeval, in vsi njegovi soborci se ga spominjajo kot iskrenega, dobrega in požrtvovalnega tovarša, pogumnega borca in človeka komuniste.

Za svoja prizadevanja, hrabrost in delo, ki ga je tudi po osvoboditvi opravljal z visoko zavestjo, je bil Miro Remškar odlikovan z mnogimi visokimi odlikovanji.

Po osvoboditvi naše domovine ga najdemo v raznih enotah JLA. Po dokončani višji vojaški šoli je opravljal vodilne dolžnosti v oklopnih enotah naše ljudske armade.

Po strahotni skopski katastrofi, kjer je noč in dan neutrudno reševal in pomagal prizadetim prebivalcem mesta, čeprav je tudi sam izgubil vse svoje premoženje, se je hotel za nekaj dni odpočiti v rodni Sloveniji. In prav tu ga je doletela kruta smrt.

Položili so ga v hladno gomilo a med nami bo ostal svetel lik revolucionarja, borca in komuniste, višokega častnika JLA, Milana Remškarja.

Pri založniški hiši »Borec« v Ljubljani so pred kratkim izšle v knjižni zbirki »Dokazi« tri zanimive knjige, ki se jih bodo razveselili ljubitelji dobrega branja.

MILKO ŠTOLFA nam v svoji knjigi »Med briškimi griči je posijalo sonce«, opisuje politični in vojaški razvoj na Primorskem v kronološkem zaporedju; prikaže nam drobce težkega življenja ljudstva v Brdih in njegov velik prispevek v NOV; knjiga je napisana v lahkem in prijetnem slogu, morda z rahlim pridihom arhaičnosti, vendar v lepi in tekoči slovenski besedi, ki jo tu in tam poživijo klen primorski izraz. Delo samo ni zasnovano na čisti literarni osnovi in je bolj zgodovinsko-literarna reportaža ter tako prijetno in poučno branje za vsakogar, ki bi se rad podrobneje seznanil z narodnoosvobodilnim gibanjem na Primorskem.

Jedrnato in ne dolgovezno je prikazano usako zgodovinsko obdobje zase, in to od krajšega uvodnega pregleda, prehoda iz prve svetovne vojne in začetka druge svetovne vojne, soudeležba v NOV, razvoj sodstva, zdravstva, prosvete itd., pa vse do zaključka leta, do konca 1945. leta, ko so končno tudi vsi ti naši, že od davna slovenski kraji, našli svobodo v novi Jugoslaviji in je primorsko ljudstvo, ki je utrpelo v NOV toliko žrtev, resnično zaživelo.

»KRONIKA VOJKOVE BRIGADE« je druga knjiga te zbirke. Napisal jo je prejemnik Kajuhoje nagrade v l. 1962, pisec dokumentarnih in vojništudijskih del Stanko Petelin.

Tudi v tej knjigi nam v zanimivem in živahnem, sicer nekoliko vojaškem pripovedovanju, a v izbrani besedi slika življenje in boje Vojkove brigade, ki ji je v NOV bil tudi poveljnik. Delo je napisano na podlagi skrbno zbranskega arhivskega gradiva, lastnih doživljajev in pripovedovanja bivših borcev te brigade. Knjiga nam zgosto pripoveduje o življenju in bojih Vojkove brigade od njene ustanovitve pa do osvoboditve naše domovine.

Pisatelj nam zelo naravno in živo slika posamezne borce, komandante in komisarje, delo obveščevalcev in aktivistov je polno dinamike, dobro povezano s celotnim razvojem zgodovinskega podajanja.

Bralca vodijo spomini z brigado od Cerkljanskega prek Poljanske in Selške doline pa tja do Pivke in bojev za osvoboditev slovenskega Trsta.

Zanimivo zgodovinsko delo bo vsekakor pritegnilo širok krog bralcev, poučno pa je tudi za naše šole, za našo mladino, ki se v takšni obliki najlaže seznanja z zgodovino NOV Slovenije.

»DVAINDVAJSET TISOC KILOMETROV OD KRAGUJEVCA DO KRAGUJEVCA«, knjiga avtorja Toneta Miliča, je tretja in zadnja knjiga zbirke »Dokazi«. Tržačan Anton Milič-Marko nam v njej odkriva svoje avtobiografske spomine, ko je za časa fašistične Italije pobegnil v staro Jugoslavijo in ga je pot zanesla tudi daleč na jug naše države; v zgodovinski Kragujevac, v mesto, ki si je s svojimi tisoči žrtev v NOV, postavilo neminljiv spomin v naši narodni zgodovini in globoko spoštovanje vseh mirovljubnih narodov sveta herojskim meščanom Kragujevca. V tem mestu se je vključil v napredno delavsko gibanje in stopil v partizanske vrste narodnoosvobodilne vojske.

Tako predstavlja jedro spominov ravno dogodki druge svetovne vojne, kjer je pisatelj, kot borca Kragujevškega partizanskega odreda vodila pot, polna bojev in težkih dni, po Srbiji, Hrvatski, Bosni in kamnitih poteh Črne gore, tja, prek meje na Beneško.

PRAVNI NASVETI • PRAVNI NASVETI • PRAVNI NASVETI

S. A. F. A. Sin vam je padel v narodnoosvobodilni vojni. Kot oče padlega sina, prejemate invalidnino v mesečnem znesku 1200 dinarjev. Zanima vas zakaj se višina družinske invalidnine ves čas povojni ni spremenila oziroma ali so kakšni izgledi za povečanje družinske invalidnine?

O tem vprašanju smo že večkrat pisali. Pa tudi v poročilu bivšega republiškega odbora Zveze vojaških vojnih invalidov za združitev konferenco lansko leto, je bilo to vprašanje dovolj precizno pojasnjeno. Prav tako so o tem razpravljali na raznih sestankih in konferencah.

Res je, da se družinska invalidnina ves čas po osvoboditvi ni spremenila. Toda pri tem je treba upoštevati, da Zakon o vojaških vojnih invalidih iz 1946 leta ni poznal invalidskega dodatka. Ta oblika invalidskih prejemkov (splošni invalidski dodatek), je bila uveljavljena 1952. leta. Ta oblika družbene pomoči, je bila uvedena za materialno pomoč tistim osebam in družinskim invalidskim upravičencem, ki se izključno ali

vsaj pretežno preživljajo od invalidskih prejemkov. Ta predpis so od leta 1952 naprej do danes ves čas dopolnjevali in bilo je več bistvenih sprememb. Razširil se je krog invalidskih upravičencev. Bilo je vedno več tistih osebnih in družinskih invalidskih upravičencev, katerih premoženjski in družinski pogoji so taki, da imajo pravico do invalidskega dodatka; poleg tega pa se je tudi ta dodatek za večkrat zvišal, saj znaša od 1. julija 1963. leta v maksimalnem mesečnem znesku za osebe invalide od I. do IV. skupine 16.000 dinarjev, za družinske invalidske upravičence pa 15.000 dinarjev. Spreminjali so se kriteriji, obseg in višina invalidskega dodatka, vedno in ves čas v korist invalidskih upravičencev. S tem pa ne mislimo trditi, da je vprašanje premoženjskih in družinskih kriterijev pri določanju pravice do invalidskega dodatka idealno urejeno; nasprotno, mnenja smo, da bi se premoženjski in družinski kriteriji morali ublažiti ter s tem nadalje razširiti obseg na še tiste invalidske upravičence, ki jim je potrebno materialno pomagati. Toda v podrobnosti tega problema se sedaj ne bomo spuščali.

Splošni invalidski dodatek je neke vrste nadomestek, ki se je zviševal namesto družinske invalidnine, do njega pa imajo seveda pravico le tisti invalidski upravičenci, ki nimajo drugih dohodkov kot invalidske prejemke. Kakšen bi bil učinek tako za posameznika kot za družbo, če bi linearno (vsem enako) poviševali družinske invalidnine. Pri upoštevanju, da imamo v Jugoslaviji nad 200.000 družinskih invalidskih upravičencev in če povišamo družinsko invalidnino od sedanjih 1200 dinarjev na mesec na 2200 dinarjev, torej za 1000 dinarjev na mesec, znaša celotni finančni efekt za Jugoslavijo 2.400.000.000 dinarjev letno. To je dodatna obremenitev proračuna, predvsem pa zelo neracionalna razdelitev družbenih sredstev med invalidske upravičence, ki so resnično potrebni družbene pomoči, ker nimajo nobenih rednih dohodkov za preživljanje in tiste, ki imajo redne, stalne dohodke za preživljanje. Družba mora videti tako posameznika kot celoto. Tistemu, ki je res potreben, temu naj tudi efektivno pomaga, tistemu pa, ki ni nujno ali pa sploh ni potreben, naj ne vsiljuje nekih prejemkov, zlasti ne, če imamo na voljo le omejene materialne možnosti. Iz vsega tega lahko zaključimo, da je splošni invalidski dodatek zelo učinkovito sredstvo družbene pomoči invalidskim upravičencem, ki se izključno ali vsaj pretežno preživljajo z invalidskimi prejemki.

»JADRAN«

EXPORT — IMPORT

SEŽANA

*Za občinski praznik
in 20-letnico splošne vstaje
na Primorskem
čestitamo vsem občanom z željo,
da bi tudi naprej
s skupnimi naporji in sodelovanjem
pomagali k še večjim uspehom
in gospodarskemu napredku*

Mariborska livarna in tvornica kovinskih izdelkov

MARIBOR

HEROJA JEVTIČA ŠT. 11 — TELEFON ŠT. 24-13, 25-12

GORIŠKA ZAVAROVALNICA NOVA GORICA

ČESTITA
VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN NEKDANJIM BORCEM
OB 20-LETNICI
SPLOŠNE VSTAJE
NA PRIMORSKI

»ELEKTRO TOLMIN« TOLMIN

POŠILJA BORBENE POZDRAVE
VSEMU LJUDSTVU PRIMORSKE
ZA 20-LETNICO
SPLOŠNE VSTAJE
IN ŽELI MNOGO USPEHOV.

RUDNIK ČRNEGA PREMOGA SEČOVLJE

Izkop in prodaja črnega premoga

TRGOVSKO PODJETJE

»MURKA«

Lesce

se priporoča
s svojimi poslovalnicami
za cenjeni obisk,
kjer boste solidno postreženi
z vsem trgovskim blagom

TOVARNA VOLNENIH IZDELKOV

»BAČA« Podbrdo

se pridružuje čestitkam
in pozdravlja vse bivše borce
in aktiviste
ter ljudstvo Primorske
ob 20-letnici splošne vstaje

**Splošno trgovsko podjetje
Radeče pri Zidanem mostu**

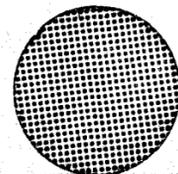
prodaja v svojih poslovalnicah
vse vrste trgovskega blaga

GRADBENO REMONTNO PODJETJE

BOVEC

OPRAVLJA VSA GRADBENA
IN REMONTNA DELA

VELETRGOVINA »KURIVO« LJUBLJANA Masarykova 15-II

PRODAJA NA DEBELO IN NA DROBNO
VSE VRSTE KURIVA IN GRADBENEGA MATERIALA
PREPRIČAJTE SE O HITRI IN SOLIDNI POSTREŽBI

»VOLNA«

industrija volnenih izdelkov

LAŠKO

Proizvaja mikane in česane tkanine za ženske in moške plašče, obleke, kostime, sakoje in volnene odeje

Posebno znani so tweedi, cibellini in boucleji. Novost je raztegljiva tkanina »Helanca«, ki se izdeluje v vseh modnih pastelnih barvah in se uporablja za smučarske hlače

Podjetje »VOLNA« LAŠKO izvaža svoje kvalitno blago tudi v inozemstvo

Zahtevajte zmeraj in povsod izdelke tovarne
»VOLNA« LAŠKO

Splošno obratno podjetje Sežana

OPRAVLJA VSA KOMUNALNA
DELA.

PRISRČNO ČESTITAMO
ZA OBČINSKI PRAZNIK
IN 20-LETNICO VSESPLOŠNE
VSTAJE NA PRIMORSKEM

Oblačila

Izdeluje
kvalitetno
modno damsko
konfekcijo

Nova Gorica

TOVARNA NOGAVIC

POLZELA

NOSITE NENADOMESTLJIVE

ŽENSKE »HOLA-HOP« ZABE,

OTROŠKE »ČURI-MURI« ZABICE

Kmetijska zadruga Laško

ODKUPI IN PRODAJA
KMETIJSKIH PRIDELKOV —
POSPEŠEVALNI ODSEKI

VSEM UDELEŽENCEM
PARTIZANSKEGA SLAVJA
V CERKNEM
PRISRČNO DOBRODOŠLICO
S PRIPOROČILOM
ZA CENJENI OBISK

Kavarna Cerčno

Industrijski biro

podjetje za izgradnjo industrijskih objektov
LJUBLJANA, Parmova 33

prevzema v izvedbo inženiringe, ki obsegajo izdelavo tehnične dokumentacije, nadzor in vodstvo nad gradbenimi in montažnimi deli, organizacijo dobave opreme ter preizkus izpolnitve jamstva dobaviteljev, vodstvo nad poskusnim zagonom in nad pričetkom rednega obratovanja objekta ter skrb za priučetev kadrov investitorjev

Elektrarna Moste Moste — Žirovnica

PROIZVAJA
ELEKTRIČNO ENERGIJO
ZA INDUSTRIJO
IN ŠIROKO POTROŠNJO

Več prihrankov — prijetnejši dopust!

Vaš denar nalagajte na hranilno knjižico v Komunalno banko Celje ali celjsko mestno hranilnico

Komunalna banka Celje z ekspoziturami in podružnico Celjsko mestno hranilnico obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri

Več prihrankov — udobnejši dom — večje zadovoljstvo!

Komunalna banka Celje in Celjska mestna hranilnica vam hranilne vloge najugodneje obrestuje

Hranilna knjižica je vaš zanesljivi prijatelj, ki vam pomaga, ko je pomoč najpotrebnejša

Vloge zbira Komunalna banka Celje s celjsko mestno hranilnico in jih najugodneje obrestuje

»MODELIT«, KAMNIK

VELEBLAGOVNICA Z RAZNOVRSTNIM GALANTERIJSKIM BLAGOM

CENTROMERKUR

LJUBLJANA, TRUBARJEVA CESTA 1

V NOVO UREJENIH PRODAJNIH PROSTORIH NUDIMO KUPCEM PO KONKURENCNIH CENAH: NAJRAZČIČNEJŠE IGRAČE, USNJENE IZDELKE VSEH VRST, URE, NAKIT, OKRASKE, KOVINSKO GALANTERIJO, SUKANEC, TRAKOVE, ZADRGE, GUMBE, IZDELKE IZ PLASTIKE IN RAZNE APARATE ZA DOM, MODNO BLAGO, PLETENINE, PERILO, VOLNO, OTROŠKO GALANTERIJO (V POSEBNEM ODDELKU)

V PODALJŠKU STAVBE NUDIMO KUPCEM V NOVI TRGOVINI NAJRAZLIČNEJŠE DROGERIJSKE IN KOZMETIČNE IZDELKE

OBISČITE NAS IN USTREGLI VAM BOMO!

TOVARNA

ETOL

PROIZVAJA: ESENCE ZA RUM, LIKERJE, LIMONADE, SLADOLED, PECIVA — SADNE PASTE — KONCENTRIRANE AROME ZA BONBONE — NEŠKODLJIVE BARVE ZA PIJACE IN ŽIVILA — AMILNI ALKOHOL ZA ANALIZO MLEKA — OLJA ZA PARFUME, KOL. VODE, MILA, KREME IN DRUGE KOZMETIČNE PROIZVODE — »BORELKA« ZA OSVEŽENJE ZRAKA — TOPILA — ETERIČNA OLJA — RAZNE KEMIKALIJE

TRGOVSKO PODJETJE

»JUGOTEHNIKA«

Ljubljana Pod Trančo št. 2

Telefon 23-881 — 884

VAM NUDI PO IZREDNO UGODNIH POGOJIH — TRANSFORMATORJE, KABLE, GOLE VODNIKE, ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL, GOSPODINJSKE NAPRAVE IN VSE VRSTE AKUSTIČNE APARATE

PODJETJE

»PROTEKTOR-VULKAN«

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA C. 64

projektira vse dimenzije avtoplašev, izvršuje vsa popravila, to je, vulkanizira vse vrste plašev in zračnice in izdeluje razne gumijaste tehnične predmete ter razna tesnila iz penaste gume za tesnitev karoserij

POSLUŽUJTE SE USLUG IN PROIZVODG, KI JIH IZDELUJE NAŠE PODJETJE

KOLEKTIV

PREHRANA

CERKNO

ČESTITA OB SREČANJU
PRIMORSKIH
IN GORENJSKIH
BORCEV NOV
8. SEPTEMBRA 1963
V CERKNEM

KOLEKTIV

trgovskega podjetja Cerkno

ČESTITA

OB SREČANJU
GORENJSKIH
IN PRIMORSKIH
PARTIZANOV
NA PROSLAVI
8. SEPTEMBRA 1963
V CERKNEM

Dobrodošli
na partizanskem
srečanju

V CERKNEM

Kolektiv

KZ CERKNO

Čez dan se nažvižga, napoje, zvečer pa prav sladko zaspi ...

Naša znana Tovarna pohištva Nova Gorica je pred letom dni poslala na tržišče odlično novost, novo priznano vzmetnico »JOGI«, ki obenem nadomešča vzmetnico in klasične posteljne vložke iz žime. Da je novost res odlična, naj vas seznanimo z vsemi prednostmi tega proizvoda:

Nova vzmetnica »JOGI« se v nečem bistveno razlikuje od običajnih vzmetnic. Pri dosedanjih posteljah ali kavčih smo delali spiralne vzmeti, danes pa te nadomestimo s spiralno vzmetjo 1 2 mm patentirane žice, katero uporabljamo pri vzmetnicah »JOGI« in tudi pri vseh ostalih tapetniških izdelkih. Nov sistem vsebuje na kvadratni meter površine neprimerno več vzmeti kot pri »klasični« vzmetnici. Kot zanimiv podatek naj povemo, da vsebuje vsaka vzmetnica »JOGI« (pri normalnih dimenzijah — se pravi 88 x 188 cm) skupaj kar 198 spiralnih vzmeti — torej pride po 100 vzmeti na kvadratni meter površine. Te vzmeti so po lastnem posebnem patentu električna kaljena in niso med seboj povezane z vrstico, tako kot je to pri običajnih tapetniških izdelkih, ampak jih povezuje posebna spiralasto zavita jeklena žica, kar samo še poveča trdnost in prožnost celotnega sistema vzmetnice »JOGI«. Vse to kajpak služi odlično osnovnemu namenu, da je vzmetnica »JOGI« prožna, mehka in da se prilagodi povsem oblikam človeškega telesa.

Nadaljnje prednosti notranjosti vzmetnice »JOGI« so:

Zižno jedro nove vzmetnice »JOGI« je sestavljeno, kot rečeno, iz zelo gostega spleta spiralnih vzmeti, ki jih medsebojno povezuje spiralasto zavita jeklena žica. Vzmeti izdelujemo s posebnim avtomatskim strojem, ki tako imenovano patentirano jekleno žico z električnim kaljenjem egalizira (to se pravi izenači prožnost). Splet vzmeti dobi po medsebojni povezavi z jekleno žico že celotno obliko vzmetnice, katero je potrebno le primerno »obleči«.

Najprej to prekrijemo z debelo plastjo morske trave (tako imenovane »Crin d'Afrique«), ali kokosovih vlaken, pršimo na ju, ki ji dodamo čez to plast še vato. Taka vzmetnica »JOGI« dobliva vedno bolj svojo dokončno obliko in postaja zato vedno mehkejša, toplejša in udobnejša. Navsezadnje pa še naši tapetniki vzmetnico »oblečejo« ali prekrijejo z gradlom posebnih kvalitete v različnih okrasnih barvnih vzorcih ali pa je v enobarvnem tapetniškem blagu — pač odvisno od tega, kakšna vzmetnica je: ali za kavč, ali za posteljo, za kombinirano ležišče itd.

Kako odlična je kvaliteta naših vzmetnic »JOGI«, pove podatek, da dalečmo na svoj tržni jelek (matantneje povedano na žič-

no jedro teh vzmetnic) kar desetletno garancijo! Vas pa gotovo zanimiva, kako je s ceno tega novega proizvoda. Lahko rečemo, da je tudi ta podatek nad vse ugoden, saj vzmetnico »JOGI« izdelujemo kar v treh izvedbah:

»NORMAL«
— vzmetnico brez prešitega roba, prevleka v žakard gradju;
»SPECIAL«

— vzmetnico s prešitim robom, prevleka v žakard gradju;
»SPECIAL-ST«
— vzmetnica-rob in ena stran v tapetniškem blagu, druga stran v gradlu različnih barv in kvalitete.

(V maloprodajni trgovinski mreži se ta cena zviša samo še za lokalni prometni davek), kar je v primerjavi z nakupom običajnih posteljnih vzmetnic, ki stanejo približno 11.000 din potre-

bujejo še dodatne žimnate vložke (iz odpadkov vate = 8.000 din, iz volne pa ca. 25.000 din) vsaka kor zelo poceni: seveda pa udobnosti, ki jo nudi ležišče opremljeno z vzmetnico »JOGI«, ne moremo niti primerjati s klasično vzmetnico. Vzmetnica »JOGI« je enakovredna šarafiji, le s to razliko, da je neprimerno cenejša.

Ob koncu naj še povem, da bo letos Tovarna pohištva Nova Gorica dobro založena z vzmetnicami »JOGI«, tako da bodo na razpolago ne samo trgovinam, na voljo bodo mnogim hotelom, bolnišnicam, internatom, počitniškim domovom — skratka vsem potrošnikom, ki si želijo nabaviti zares trajno, udobno in ceneno sodobno ležišče.

»JOGI« 10-LETNA GARANCIJA — 3 RAZLIČNI TIFI.

OBČINSKA SKUPŠČINA

NOVA GORICA

Z DRUŽBENO- POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsemu primorskemu ljudstvu ob dvajseti obletnici vesplošne vstaje in želi delovnim ljudem mnogo uspehov v socialistični domovini

ELEKTROKERAMIČNI KOMBINAT

PRIJEDOR, KOZARSKA 10

OBRATI: »TERKER« — IZOLATORJI ZA TERMIČNO INDUSTRIJO • »KERSIR« — MLETJE MINERALNIH SUROVIN • »STEASIN« — IZOLATORJI ZA ELEKTRO, RADIO IN ELEKTRONSKO INDUSTRIJO IN RUDNIKI MINERALNIH SUROVIN; PROIZVODI IZ GLINE IN KVARCNI PESEK

PRISRČNO ČESTITAMO OB 20. OBLETNICI VSTAJE NA PRIMORSKEM VSEM UDELEŽENCEM SLAVJA V CERKNEM

TRGOVSKO PODJETJE

IZBIRA - IDRİJA

OBRATNO
GRADBENO PODJETJE

KANAL

VISOKE
IN NIZKE GRADNJE —
STRANSKI OBRAT
ZA IZDELAVO
CEMENTNIH IZDELKOV

DELOVNI KOLEKTIV
TRGOVSKEGA PODJETJA

»PRESKRBA« v Idriji

ČESTITA
VSEM UDELEŽENCEM
PROSLAVE V CERKNEM

INDUSTRIJSKO PODJETJE

»METALFLEX«

MOST NA SOČI

PROIZVAJA DROBNO
INDUSTRIJSKO
OPREMO
IN KOVINSKO
GALANTERIJO,
TOPLLOTNE
MERILNE NAPRAVE
IN GOSPODINJSKE
STROJE

Dobrodošli
na partizanskem
slavju v Cerknem

PODJETJE

ČIPKA

IDRIJA

PARTIZANSKI DNEVNIK

Posebna izdaja ob proslavi dvajsetletnice primorske vstaje in ustanovitve XXXI. divizije

Št. 1

Sreda, 4. septembra 1963

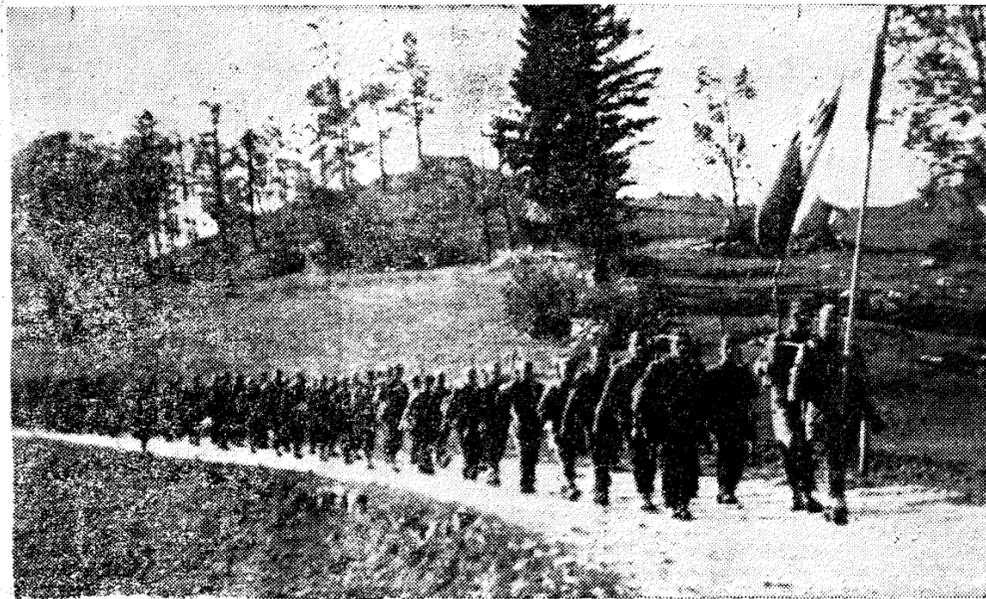
Ivan Minatti Pohod

Nad nami mesec čez nebo hiti.
Krajina je v vijoličasto luč zavita,
da od svetlobe nas v očeh skeli.

Po poti spremljajo nas bele smreke —
tovariši v samoti Poti konca ni
ne mislim, trudnim, kot so trudne veke.

Počasi tipljemo v prosojno noč.
Za nami se izgublajo stopinje v snegu.
Samotne smreke, lahko, lahko noč,

mi gremo dalje, kakor gaz pred nami,
mi gremo kot deseti brat prostost iskati
razcapani, s tornistro, strojnico na rami.

Vojkova brigada na pohodu

Pred srečanjem primorskih in gorenjskih partizanov

Čez nekaj dni se bodo v Cerknem in v okolici zbrali številni stari partizani, ki bodo prihiteli iz vseh krajev Slovenije, predvsem pa s Primorske in Gorenjske. Srečali in pozdravili se bodo nekdanji gradnikovci, prešernovci, vojkovci, pa tisti iz gorenjskih odredov in številni drugi. Med možate in ženske obraze pa se bodo pomešali tudi obrazi mladih obveznikov predvojaške vzgoje. Ti mladinci bodo pod imeni proslavljenih partizanskih enot v teh dneh hodili po poteh, ki so jim jih začrtali njihovi očetje in strici, ustavljali se bodo tam, kjer so včasih stopale partizanske noge.

In zdaj, tik pred slavljenjem sončne Primorske in hladne Gorenjske, ko je med pripravami nanj vznikla tudi misel, da bi ob tej priložnosti izšlo tudi nekaj številček »Partizanskega dnevnika«, ki se je porodil prav v nedrih komaj nastale XXXI. divizije, nas misli in spomini kar sami navajajo k tehtanju teh in takih proslav, nas priganjajo k razmišljanju o sodobnem prenašanju naših doživetij na mladi rod in hkrati na vzgojo tega mladega rodu v obrambne namene. Ne smemo namreč pozabljati, da je že dvajset let od kapitulacije fašistične Italije, odtlej v teh nekaj desetletjih so nam zrastle že nove generacije, ki so ji naši tako pomembni boji že več ali manj odda-

ljena zgodovina. Odtlej se je nakopičilo že veliko novega, kar pa ne pomeni, da so naše izkušnje že povsem zastarele.

In zdaj, tovarišice in tovariši, ali gre na teh proslavah samo za to, da se srečujejo stari borci in znanci?

Ali gre morda zgolj za to, da ob takih priložnostih ugotavljamo, kako smo ostareli, kako osiveli, koliko izgubili las ali si nabrali po obrazu nekaj novih gub, in koliko in kako stare imamo otroke?

Gre morda za to, da bi se na takih proslavah in zborovanjih naveselili, nagledali nekdanjih partizanskih krajev, se pogovorili z ljudmi, ki še žive tam?

Je morda smisel tega v tem, da oživljamo spomin na padle tovariše in jim odkrivamo neme spomenike?

Ali pa morda za to, da bi nas medvojni dogodki in surovi fašizem spodbudil k razmišljanju o tem, kaj vse je bilo treba žrtvovati za našo svobodo, kaj vse hudega, pravičnega in nepravilnega smo se lotevali s skoraj golemi rokami in kaj vse bi v podobnem primeru lahko napravili bolje, uspešneje in z manjšimi žrtvami?

Naš odgovor je kratek:

ne gre za prvo ali drugo, temveč za prenašanje naših izkušenj na mladi rod, za učenje mlade generacije v vsem, kar imenujemo obramba in ljubezen do domovine.

Brž ko ne bi v pripravah in na proslavi sami upoštevali tega, taki shodi in zborovanja, taka srečanja in prireditve ne bi imele prave vsebine, ne bi dosegale pravega namena in pomena.

(Nadaljevanje na 2. str.)

Pozdrav soborcem

Ob urejevanju ponovno rojene, skoraj slavnosine številke nekdanjega prvega »Partizanskega dnevnika« smo obiskali tudi njegovega prvega urednika Franceta Vrega-Mileta in v razgovoru z njim dobili izvirno pričevanje o nastanku, urejevanju in tiskanju tega priljubljene, vseljudskega borbenega glasila, ki hkrati z enotami IX. korpusa in zlasti 31. divizije tudi slavi dvajseto obletnico svojega rojstva.

● »Ali ni bila ideja o dnevnem izhajanju nekoliko drzna?«
»Nič bolj kakor vse, kar smo počenjali na Primorskem. Toda, kaj smo ljudem, ki že 25 let niso imeli slovenske besede, lahko dali lepšega kakor domač, slovenski list... Odziv je bil tako veličasten ter spontan, da bi si ga želel marsikateri sedanjemu dnevniku, tiskan na najmodernejših strojih!«

● »In vaša uredniška politika?«

»Ta nam ni delala preglavic. Bili smo velika družina soborcev: od komandanta do kurirjev, od primorskih deklet-raznašalk do preprostega tesarja, ki nam je izbral prostor za tiskarno... Ali je bilo torej težko imeti posluh za čas, za velike naloge osvoboditve? Saj smo bili del te pogumne, borbene skupnosti, ki je z jasnimi pogledi korakala v socializem.«

● »Pa sodelavci-uredniki?«

»Sprva smo bili trije: padli Martin Kokalj, Marjan Tepina in jaz. Potem so se zvrstili: Saša Stempihar, ki je padel, Lev Modic, Dušan Fortič, Jože Smole, Lado Pohar, Ogarev in drugi. Eni so odhajali, drugi vstopali — ideja dnevnika pa je živele. Pogrešali bi ga, kakor bi pogrešali partizanstvo ali vsakdanji kruh, če ne bi izhajal več.«

● »In tvoja želja na pot tej in drugi številki, ki izide v nedeljo?«

»Da bi tudi prek nje, prek obeh oživel podoba naših najsvetlejših dni, veliki, trpki, pa možati čas herojskih dejanj... V imenu urednikov pa topel tovariški pozdrav vsem soborcem in nekdanjim sodelavcem!«

France Vreg-Mile, prvi urednik »Partizanskega dnevnika«

● »Česa se po tolikih letih najbolj živo spominjaš?«

»Kmečke hiše v cerkljanskih hribih, soborcev z živim mladeniškim zanosom in velike zamisli o osvoboditvi primorskega ljudstva.«

● »Tam se je porodila zamisel o dnevniku?«

»Da. V novembrskih dneh 1943. leta po mučnem pohodu z Do-

Cerklje — nekdanja »partizanska prestolnica«

Bivšim borcem XXXI. divizije

V teh dneh je izšla knjiga Stanka Petelina-Vojka »MED TRIGLAVOM IN TRSTOM«, ki podrobno obravnava zgodovino enot XXXI. divizije od njihove ustanovitve dalje. Knjiga je obsežna — skoro 600 strani — in bogato ilustriрана — 130 fotografij ter 40 skic in zemljevidov. Ker namerava štab za proslavo dvajsete obletnice divizije knjigo s posebnim posvetilom POKLONITI VSEM BIVŠIM BORCEM XXXI. DIVIZIJE, ki so bili vsaj šest mesecev v njenih enotah, prosimo vse tiste, ki so upravičeni do knjige, naj najkasneje do 30. septembra letos sporoče štabu za proslavo dvajsete obletnice XXXI. divizije, Ljubljana, Beethovnova 10 naslednje podatke:

- svoj naslov;
- v kateri enoti XXXI. divizije so bili in kdaj;
- kdo lahko potrdi resničnost navedb.

Pred srečanjem primorskih in gorenjskih partizanov

(Nadaljevanje s 1. strani)

In čeravno smo v času velikih naporov in tudi prvih korakov za prepev uporabe vsakršnega orožja — predvsem naj sodobnejšega in naj uničevalnejšega med njim — naše tradicije in naše delo nimajo vojskovalnih namenov in niso nič manj pomembne, kot pred leti. Sicer pa nihče ne bo bolj vesel razorožitve kot mi, ki smo s številnimi ranami šli skozi ogenj revolucije, nihče ne bo bolj srečen kot mi, nekdanji borci, če nikoli več in nihče več ne bo streljal proti drugemu človeku, če nikoli več ne bi prišlo do uničevanja človeštva za vojno. Toda, to so zaenkrat še vedno samo lepe, zelo lepe želje in sanje, ki pa smo jih in jih bomo vedno podpirali z vsem žarom, ki ga zmoremo in si ga lahko dovolimo.

In v teh pripravah, pri teh srečanjih prav zaradi vsega, zaradi časovne oddaljenosti partizanstva in ker nam naglo dorašča in odrašča rod za rod, bo ta proslava poleg drugega tudi preizkusni kamen sodobnega prijema pri obrambni vzgoji mladega rodu. Namesto naš, starejših udeležencev NOB bodo v teh dneh korakale kolone predvojaških obveznikov, ki jih bodo vodili stari, preizkušeni

vojaški voditelji, poveljniki in komisarji nekdanjih enot primorskih in gorenjskih partizanov.

Zakaj tako?

Čas je, da obvezno učenje obveznikov predvojaške vzgoje postavimo na čim bolj praktična tla, da njihovo učenje skratka prilagodimo morebitni vojni situaciji, da ga moderniziramo. Zato bodo kolone teh obveznikov, ki bodo krenile iz številnih krajev Primorske in Gorenjske proti Cerknemu, na svoji poti opravljale številne vojaške, predvidene in nepredvidene naloge, prilagajale se bodo razmeram in okoliščinam, v kakršnih smo se nemalokrat znašli med vojno tudi mi.

Mimogrede bodo njihovo pot poživila srečanja s stariimi borci, ki bodo na krajih nekdanjih dogodkov opisovali svoja doživetja in tako živo prenašali izkušnje na mlajše. Mimogrede bodo oživili tudi tako imenitni partizanski mitingi, ki so preganjali temne misli borcev, jim dajali novega poleta in omogočali tesno povezovanje prebivalstva z njegovo vojsko.

In ne najmanjšega pomena bodo tudi različne publikacije — knjige in časopisi — ki bodo izšle v teh dneh. Po svoji plati bodo pomagale naše izkušnje in tradicije prenašati na vse, ki jih bodo videli in brali.

Zaradi tega bo cerkljanska proslava, zvezana z obletnico nastanka številnih partizanskih enot in v tem primeru predvsem XXXI. divizije, poskus in doprinos k sodobni obrambni vzgoji našega ljudstva.

Bogata izbira tiska ob 20-letnici vstaje na Primorskem 115.000 izvodov »Partizanskega dnevnika«

Včasih tožimo, da nam primanjkuje knjig in publikacij, ki nam približujejo nedavno zgodovino, predvsem zgodovino osvobodilnega boja. Tožimo tudi, da je prenašanje naših spominov in tradicij na mlajše rodove dostikrat suhoparno, enolično in nenačrtno.

Priznati je treba, da so v tem pogledu res precejšnje praznine, da resnično niso obdelane številne pokrajine in dogodki, predvsem pa se čuti pomanjkanje sočno napisanih in razumljivih, z zanesljivimi podatki podprtih zgodovinskih spominov naših vojaških enot. Eno izmed takih vrzeli bomo izpopolnili z nekaterimi publikacijami, ki bodo ob primorskem prazniku in praznovanju v Cerknem

Izšla pri založbi »Borec« in pionirski reviji »Kurirček«. Najpomembnejša in najobširnejša med njimi bo knjiga o zgodovini 31. divizije, ki jo je napisal njen nekdanji načelnik Stanko Petelin-Vojko. Izpod peresa istega avtorja pa je že izšla knjižica »Kronika Vojkove brigade«.

Prav tako je pravkar izšla knjiga Milka Stolfe z naslovom »Med briškimi griči je posijalo sonce«.

Ob tej priložnosti je prišla iz tiska tudi knjižica »Na Primorskem so izkopali puške«, v kateri so nanizani med vojno napisani sestavki, ki jih je objavljala primorski partizanski tisk.

Omeniti moramo tudi izbor pesmi Ivana Minattija, starega »vojkovca«, ki bo prišla na svetlo z naslovom »Veter poje«.

Pri tem pa sodelujejo tudi različni časopisi ter radio in televizija, ki javnost obveščajo o praznovanju ter objavljajo spomine in druge prispevke.

In končno naj »Partizanski dnevnik« pove še nekaj o sebi. Izšel bo namreč dvakrat: prvič 4. septembra in drugič na sam praznik 8. septembra. In njegova naklada: 115.000 izvodov!

Pred 20 leti je bila ustanovljena XXXI. divizija NOV in POJ

pohodu v Slovensko Benečijo — sta se obe brigadi združili v III. SNOUB »Ivana Gradnika«.

Na Gorenjskem, kjer se je partizansko gibanje močno razvilo že konec leta 1941 in v prvih mesecih naslednjega leta, je prišlo do ponovnega poleta spomladi 1943, ko je tamkajšnji Gorenjski odred narastel kar na devet bataljonov, hkrati pa so morali več sto prostovoljcev poslati na Dolenjsko po orožje. Da bi pri tolikšnem številu novih borcev povečali tudi njihovo udarno moč, so 12. julija 1943 v Davči iz enot Gorenjskega odreda ustanovili VIII. udarno brigado — kasneje VII. SNOUB »Franceta Prešerna«.

V teh dneh so se pričeli kazati prvi znaki, da fašistična Italija ne bo več dolgo mogla klibovati vedno hujšim zavezniškim udarcem. Zato je Glavni štab Slovenije sklenil osredotočiti vse slovenske brigade na Dolenjskem in Notranjskem in je tja odpoklical tudi Gradnikovo in Prešernovo brigado. Sklep je bil povsem pravilen: že mesec dni kasneje — 8. septembra 1943 — je Italija kapitulirala in sedem slovenskih brigad je v nekaj dneh razorožilo več deset tisoč italijanskih vojakov in povsem razbilo belogardistične oborožene oddelke povsod, kjer so se poskušali upirati. Pri tem je najtežji posel imela prav Prešernova brigada, ki je po osemdnevnih bojih naposled prisilila 700 mož močno belogardistično posadko gradu Turjaka k vdaji.

Ob istem času pa je tudi primorsko ljudstvo samo, razen Trsta, Gorice in Tolmina, osvobodilo celotno ozemlje Slovenskega Primorja, ter na tako imenovani »goriški fronti« štirinajst dni odbijalo Nemce, ki so poskušali prodreti položaje enot ponovno ustanovljenega Severnoprimskega in Južnoprimskega odreda. Glede na to, da na Primorskem skoraj ni bilo starega izkušenega kadra, je Glavni štab Slovenije Gradnikovo in Prešernovo brigado napotil nazaj na Primorsko oziroma na Gorenjsko. To se je zgodilo konec septembra 1943.

Medtem — 26. septembra — pa so v Cerknem iz enot takratnega

Idrijskega odreda ustanovili Vojkovo brigado, tretjo brigado kasneje XXXI. divizije. Z istim ukazom štaba Operativne cone za Zahodno Slovenijo pa so ustanovili še nekatere druge primorske brigade: Goriško, Gregorčičevo, Kosovelovo, Soško in Tržaško. Ustanavljanje novih brigad je nemška ofenziva, ki je v tistih dneh preplavila skoraj vsa Primorsko, sicer nekoliko motila, vendar ga ni mogla preprečiti.

Po končani sovražnikovi ofenzivi so iz novih ter Gradnikove in Prešernove brigade sestavili tri divizije: Triglavsko, Goriško in Tržaško. Ukaz v tem smislu je štab Operativne cone za Zahodno Slovenijo izdal 6. oktobra, toda že mesec dni kasneje so ukinili Tržaško in zadržali le Goriško in Triglavsko diviziji. Prva se je kasneje imenovala XXX., druga pa XXXI. divizija NOV in POJ.

V Triglavski (kasnejši XXXI.) diviziji je bilo sprva pet brigad: Gradnikova, Prešernova, Vojkova, Goriška in Tolminska. Vendar pa se je Goriška brigada še pred novembrsko sovražnikovo ofenzivo spojila z Gradnikovo, Tolminska brigada pa s Prešernovo brigado: Tako je XXXI. divizija od novembra 1943 do konca vojne zadržala naslednje tri brigade: III. slovensko narodnoosvobodilno udarno brigado »Ivana Gradnika«, VII. slovensko narodnoosvobodilno udarno brigado »Franceta Prešerna« in XVI. slovensko narodnoosvobodilno brigado »Janka Premrla-Vojka«.

Tudi XXX. divizija je imela tri brigade. To so bile XVII. SNOB »Sim. Gregorčiča«, XVIII. SNOUB »Bazoviška« in XIX. SNOUB »Srečka Kosovela«. Pod neposrednim poveljstvom štaba IX. korpusa, ki so ga bili ustanovili v prvih dneh decembra 1943, pa je bila artilerijska brigada in »Brigata Trieste d'assalto«. Zadnja se je leto dni kasneje priključila diviziji »Garibaldi Natisona«, ki je bila prišla iz Furlanije in se podredila štabu IX. korpusa.

Kasneje so v XXXI. diviziji, ki je ob ustanovitvi štela 3050 borcev, vzpostavili še vrsto posebnih enot pod neposrednim poveljstvom štaba divizije: udarno četo, bataljon za zvezo, inženirski bataljon, dopolnilni bataljon, artilerijski divizion, četo težkega orožja, zaščitni bataljon itd. Podoben razvoj so doživele tudi vse tri brigade.

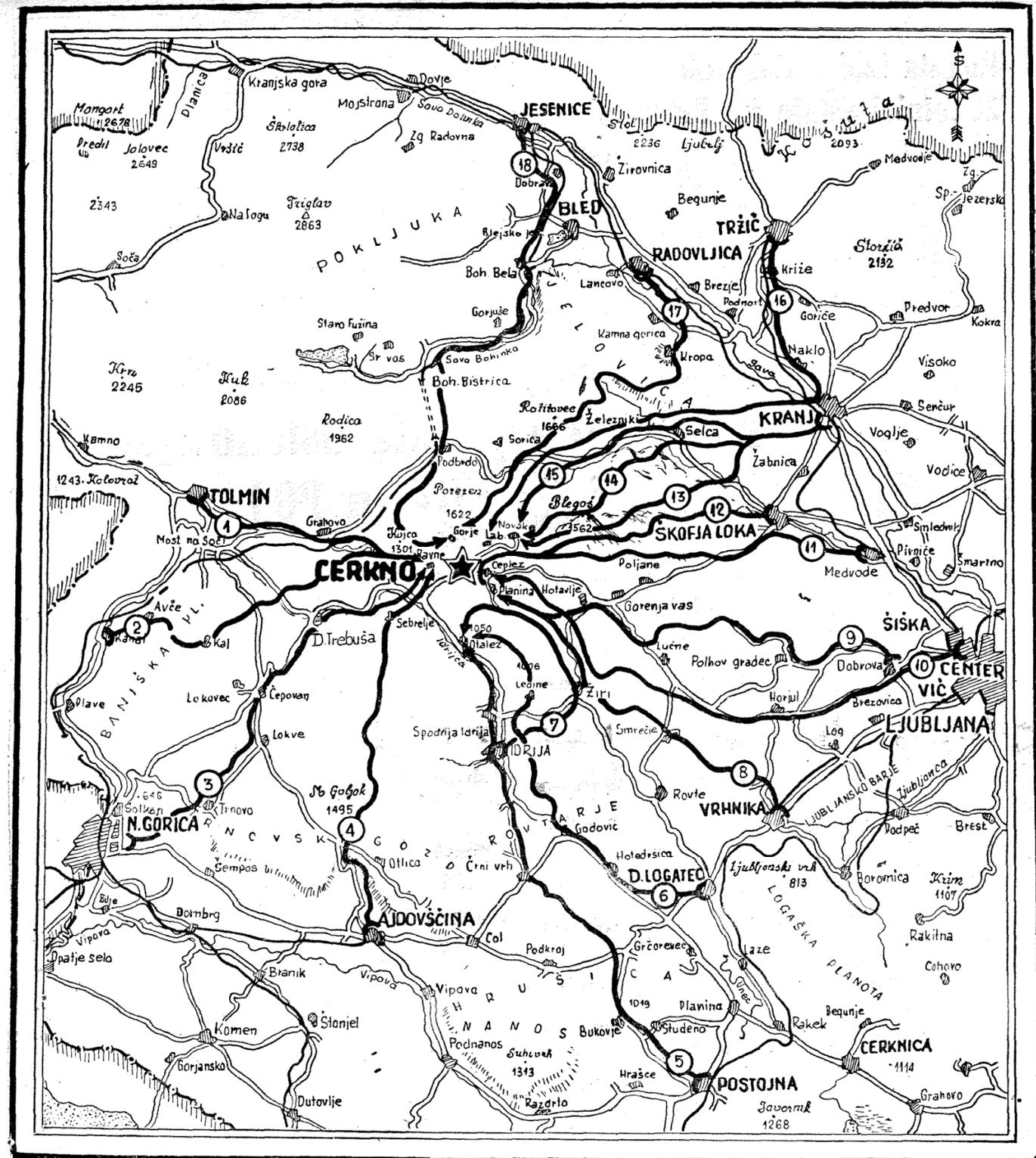
Naposled naj omenimo še prve komandante in komisarje XXXI. divizije in njenih brigad:

Prvi komandant Gradnikove brigade je bil Danilo Sorovič, komisar pa narodni heroj Cveto Močnik-Florijan, ki je padel že na dan ustanovitve brigade. Poveljstvo nad Prešernovo brigado sta ob njeni ustanovitvi prevzela polkovnik Ivan Javor-Igor in polkovnik Ivan Franko-Iztok, nad Vojkovo brigado pa Milan Tominec in Henrik Zdešar. Prvi komandant XXXI. divizije, ki je prevzel svoj položaj, je bil generalpodpolkovnik in narodni heroj Stane Potočar-Lazar, komisar pa Ciril Keršič-Metod.

STANE PETELIN-VOJKO

Nar. heroj Evgen Matejka-Pemc, šef OC XXXI. divizije in njen poznejši komandant

Pohodi enot proti Cerknemu

Le malokatera partizanska proslava je imela tak obseg in pustila za seboj tako dolgotrajne rezultate, kot to lahko trdimo že sedaj — sodeč po vsestranskih pripravah — za proslavo, ki bo ob dvajseti obletnici splošne vstaje primorskega ljudstva in ustanovitve vrste partizanskih enot v soboto in nedeljo — 7. in 8. septembra — v Cerknem, nekdanjem središču partizanskega osvobojenega ozemlja na Primorskem. Za razliko od številnih drugih proslav, v Cerknem ne bomo srečavali le ostarelih obrazov nekdanjih borcev in bork, temveč bo

prevladovala mladina, uniformirana, oborožena in razvrščena ramo ob ramo z nekdanjimi partizanskimi borci. Tako je tudi prav! Čas je, da naše mesto prevzame mlajša generacija, ki bo — če bo to še kdaj potrebno — branila sadove našega narodnoosvobodilnega boja,

medtem ko je dolžnost starejše partizanske generacije, da ji posreduje svoje bogate izkušnje. V ters. smislu bo potekal tudi spred teh proslav:

Partizanski pohod mladinskih enot

Dne 5. in 6. septembra zjutraj bo iz šestnajstih občin krenilo 21 mladinskih bataljonov na dvodnevni oz. (Nadaljevanje na 5. str.)

Pohodi enot proti Cerknemu

(Nadaljevanje s 4. str.)
tridnevni partizanski pohod v Cerkno.

● **Gradnikova brigada** s svojimi štirimi bataljoni bo krenila iz Tolmina, Kanala, Nové Gorice in Ajdovščine, spotoma pa se bodo mladinci ustavljali v krajih, znanih iz časa vojne, in obnavljali važnejše borbe. V soboto zvečer se bodo s starimi gradnikovci sešli v Ravnah nad Cerknim. Brigado bo vodil nekdanji komandant brigade in Primorcem dobro znani borec Martin Greif-Rudi.

● **Vojkova brigada** bo imela tri bataljone, ustanovili pa jo bodo v občinah Idrija, Postojna, Cerknica in Logatec. Njeni bataljoni bodo obšli Pivko, Idrijsko in Zirovsko, dokler se ne bodo pod vodstvom nekdanjega komandanta brigade podpolkovnika Ferda Tolarja-Mirka ustavili v Otaležu, kjer jih bodo pričakali nekdanji borci Vojkove brigade.

● **Dolomitski odred** bo s svojimi tremi bataljoni in pod vodstvom nekdanjega komandanta odreda Toneta Curka-Gorjana krenil z Vrhniko in iz Dobrove na dvodnevni pohod čez Dolomite in Zirovsko, zadnjo noč pa si bo taborni ogenj prižgal v Planini.

● **Udarni bataljon XXXI. divizije** bo vodil nekdanji komandant te enote, Franc Kovačič-Tarzan. Iz Ljubljane se bo s kamioni prepejal do Horjula, od tam pa bo z »borbami« prodril čez Zirovski vrh proti Sovodnju; prenočil bo v Coplezu, kjer se bodo razen bivših udarnikov zbrali tudi nekdanji borci drugih samostojnih enot pri štabu XXXI. divizije.

● **Škofjeloški odred** bo imel dva bataljona — enega iz Šiške, drugega iz Skofje Loke — vodil pa ga bo nekdanji komandant 2. bataljona major Janez Lušina-Mali čez Poljansko dolino na Kladje nad Cerknim.

● **Prešernova brigada** bo z vsemi tremi bataljoni krenila iz Kranja, nato pa bodo njeni bataljoni v samostojnih kolonah nastopali nad Selško dolino proti Črnemu vrhu, kjer se bodo razvile hude »borbe«.

Po doseženi »zmagi« se bodo mladinci sestali z nekdanjimi borci Prešernove brigade v Novakih. Brigado bo vodil njen bivši komandant polkovnik Karel Leskovec.

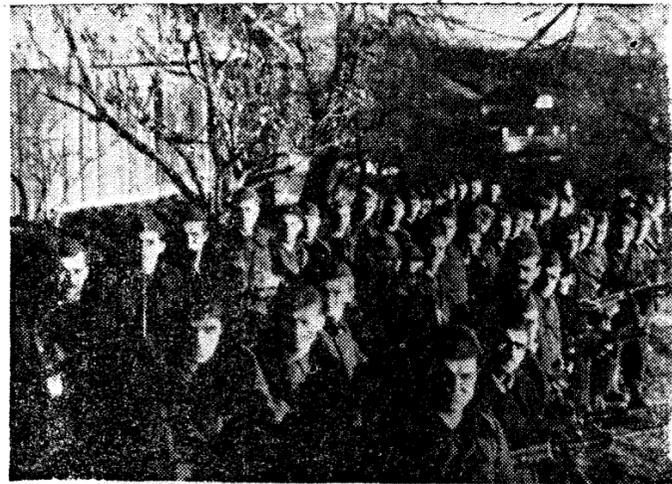
● **Cankarjev bataljon in bataljon VDV**, ki ju bodo ustanovili v Radovljici, bo narodni heroj in polkovnik Anton Dežman vodil čez Kropo in mimo Ratitovca v Labinje nad Cerknim, kjer bo na predvečer osrednje proslave priredil — kot druge enote — partizanski miting.

● **Kokrški odred** bo krenil pod poveljstvom svojega nekdanjega komandanta Janka Prezlja-Staneta iz Trzica čez Kranj in Zeleznike, v »borbah« za Črni vrh bo sodeloval s Prešernovo brigado, nato pa se bo ustavil v Poljani nad Cerknim.

● **Jeseňiško-bohinjski odred** — ki bo imel dva bataljona, vodil pa ga bo nekdanji komandant podpolkovnik Ivan Leban — bo prodiral čez Bohinj proti Baški grapi, odtod pa bo iz Hudajužne čez Zakojco krenil v Gorje nad Cerknim.

Preveč prostora bi potrebovali, če bi vsaj v grobih črtah hoteli opisati program vsakega posameznega bataljona. Omenimo naj le to, da bodo bataljoni šli predvsem čez kraje, kjer so se med vojno zadrževale in borile številne partizanske enote, da bodo nekdanji partizani mladincem med potjo pripovedovali o zgodovini svoje enote, da bodo obiskovali partizanska grobišča in se spominjali borcev, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo in lepše življenje prihodnjih rodov, da bodo spotoma prirejali partizanske mitinge itd.

Prezemanje tradicij našega narodnoosvobodilnega boja pa je le ena stran namena, ki naj bi ga dosegli s pohodom. Druga stran pa je osposabljanje mladincev za obrambo države. Zato bo vsak bataljon zase samostojna vojaška enota: mladinci bodo uniformirani in oboroženi s puškami, mitraljezi, ročnimi metalci, breztrajnimi topovi in drugo pehotno opremo, hkrati pa se bodo pod vodstvom rezervnih in aktivnih oficirjev vsopot »borili« s sovražnikovimi »za-

Prešernovci v Rovtan

sedami, napadali bunkerje in postojanke, »minirali« železnice, mostove itd.

Odkritje grobnice v Cerknem

V soboto popoldne — 7. septembra — bo v Cerknem odkritje grobnice, na kateri je vklesano 995 imen. Toliko partizanskih borcev je namreč za časa narodnoosvobodilnega boja padlo na Cerkljanskem. Ze ta podatek zadosti nazorno kaže na obseg borb na tem področju. Izmed padlih borcev je 361 domačinov iz Cerknega in okolice, 153 iz drugih krajev Slovenskega Primorja, 181 iz Slovenije onstran bivše jugoslovansko-italijanske meje, 33 Slovencev iz Trsta in Gorice, 89 italijanskih partizanov itd.

Srečanje starih partizanov

Nekdanji primorski in gorenjski borci bodo z vseh strani pohiteli na Primorsko že 7. septembra popoldne, da bi se v Cerknem udeležili odkritja grobnice s posmrtnimi ostanke svojih soborcev. Po tej svečanosti pa se bodo odpeljali vsak

v svojo enoto (Gradnikova brigada — Ravne, Prešernova brigada — Novaki, Vojkova brigada — Otalež, Udarni bataljon in druge samostojne enote pri štabu divizije — Coplez, Dolomitski odred — Planina, Škofjeloški odred — Kladje, Jeseňiško-bohinjski odred — Gorje, Kokrški odred — Poljane, Cankarjev bataljon in bataljon VDV — Labinje), kjer bodo po prihodu mladinskih enot v te vase priredili miting in ob tabornem ognju obujali spomine na partizanska leta.

Zbor brigad in podelitev odlikovanj

Naslednje jutro — 8. septembra ob devetih — bodo brigade, sestavljene iz starih borcev in mladincev prikorakale pred slavnostno tribuno v Cerknem, kjer jim bo odposlanec vrhovnega komandanta Jugoslovanske ljudske armade maršala Josipa Broza-Tita podelil visoka odlikovanja za njihove zasluge, ki so si jih pridobile med narodnoosvobodilno borbo. Odlikovane pa bodo z naslednjimi odlikovanji:

- **Gradnikova brigada:** z redom narodne osvoboditve
- **Prešernova brigada:** z redom partizanske zvezde z zlatim vencem;
- **Vojkova brigada:** z redom zasluga za ljudstvo z zlato zvezdo in z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem;
- **Gregorčičeva brigada:** z redom zasluga za ljudstvo z zlato zvezdo in z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem;
- **Bazoviška brigada:** z redom zasluga za ljudstvo z zlato zvezdo in z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem;
- **Kosovelova brigada:** z redom zasluga za ljudstvo z zlato zvezdo in z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem;
- **Tržaška brigada:** z redom zasluga za ljudstvo z zlato zvezdo;
- **Artilerijska brigada:** z redom zasluga za ljudstvo z zlato zvezdo.

Spored proslave v Cerknem je tako obsežen in pester, da bo ta praznik ostal v trajnem spominu ne le nekdanjim primorskim in gorenjskim borcem, temveč tudi tisočim mladincem — bodočim nosivcem slavnih tradicij naših partizanskih enot.

Skupina borcev in oficirjev IX. korpusa. Srednji — komandant Lado Ambrožič-Novljan, predzadnji Dušan Švara-Dule, na skrajni desni narodni heroj Rudolf Hribernik-Svarun

Iz Trsta so prišli

Osemnajst jih je prišlo in koliko orožja so prinesli s seboj: 15 Mauser-pušk, 3 revolverje, strojnico »šarac«, 500 nabojev za šarca, več bomb, pasove in vsak mož po 60 nabojev za puško. Tovariši obkolijo došlo skupino, povprašujejo vsevpek.

»Tržačani smo. Iz Trsta smo prišli.«

»Pa v uniformi? Kako to?«

»Nemci so nas mobilizirali in nas kot varnostno stražo vtaknili k organizaciji Tođt.« Sedaj smo prišli, pripoveduje drug tovariš iz skupine. »Ze dolgo smo imeli zveze s partizani, pomagali smo jim, kot smo pač znali. Potem nam je poslal obveščevavec XXX. divizije pismo, v katerem nam sporoča, naj pridemo k partizanom. Preden smo odšli, smo pobrali Nemcem municijo. Iz skladišča smo odnesli 36 kg eksploziva in zaboj municije ter ga

poslali na dogovorjeno mesto. Hrana smo razdelili med civilno prebivalstvo, kar pa nismo mogli odnesti, smo uničili.«

»In potem,« povpraša nestrpno naš tovariš. »Predčerašnjim smo se pripravili za odhod. Dobro smo se opremili, vsak ima šotorsko krilo in odejo. Pripravili smo si po dve puški, pa smo spoznali, da tako ne bo mogoče mimo straž. Zato smo prinesli škarje samo po eno puško, s seboj pa imamo tudi šarca, ki bo zapel švabom še marsikatero lepo.

Zdaj smo tu pri vas, tovariši — zadovoljni smo, da smo lahko z vami. S svojim delom vam bomo dokazali, da smo vredni zaupanja in da smo pravi tovariši v borbi proti skupnemu sovražniku.«

Se dolgo smo se pogovarjali med seboj... (Partizanski dnevnik, 29. IX 1944)

Tank

Krasno vreme je bilo... Sonce je močno sijalo na nas, ki smo čepeli za mitraljezi in puškami na položajih ob glavni cesti. V bližnji vasi je ura bila tri popoldne.

»Danes ne bo nič!« je dejal mitraljezec Joško. Pritrđili smo mu. Le komandir Ivan je ugovarjal. — »Dan je še dolg!« Ležali smo, kadili in čakali.

»Tiho!« Ivan vstane in gleda proti Ajdovščini. Vsi prislunemo. V daljavi se čuje brnenje motorja.

Tone priteče z izvidnice. »Dva tanka in dve avtoblindi!« Komandant brigade Djenadija se nasmeji. Pripravili smo se brez vsakega povelja in čakali. Motorizirana kolona se je pomikala mimo nas. — Najprej en tank, pa avtoblindi in zadnji tank! Tako, zdaj ste notri! Ven ne bo ušel nobeden. Kolona se pomika naprej.

»Bum! Tresk! Brrrr!« Naši so »razpalili«. Napeto čakamo. Kaj bo? Minerici so položili mine!! Strojnice še vedno regljajo, čujejo se tudi strelji iz topiča v tanku! Čez

nekaj časa zagledamo tank. Z vso brzino jo je »sekal« nazaj, od koder je prišel. Tank hajka! »Samo petdeset metrov, tovariš, in nič več!« se pošali Tone kot po navadi in v roko vzame bombo. Sedaj — »Bum!«

Tank leti po zraku. Zavozil je na mino! Deset metrov ga je odneslo od ceste proč.

»Juriš!« Fantje jurišajo, Nemci beže!

»Stirje so bili,« je pozneje pravil Joško, »tako so tekli, da jih niti krogle iz mojega mitraljeza niso ujele!«

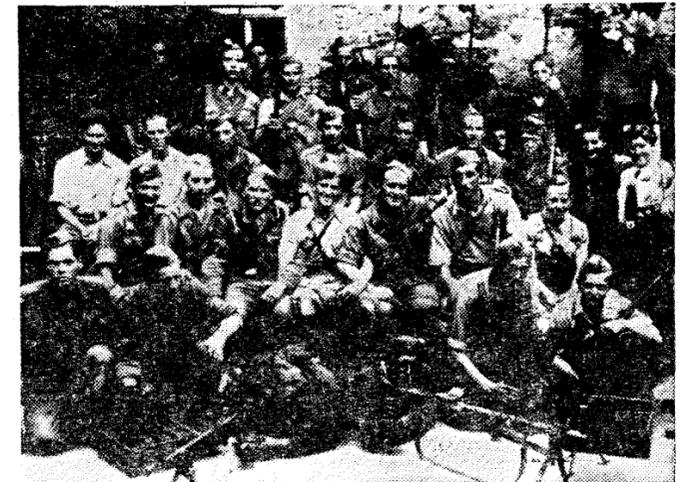
Naši so pri tanku. Tovariš Stanoko demontira tankovsko strojnico, Franci meče iz tanka municijo, granate in drugo robo, fantje znašajo skupaj vse, kar bi bilo koristnega.

Se nekaj bomb v tank, da je popolnoma uničen.

Vsi veseli in zadovoljni smo se vrnili v vas.

Jaz pa sem vzel pero in napisal tako:

XVII. SNOB Simona Gregorčiča, uničuje tanke! (Partizanski dnevnik, 14. VII. 1944)

Drugi bataljon Gradnikove brigade

Enote IX. korpusa med zadnjo ofenzivo v Kozjih stenah

Z godbo na juriš

Štab Vojkove brigade. Pri telefonu: »Halo, prosim 316!« Halo, tam 316? Prosim tovariša šefa OC ena in tridesete... Halo, tam Polde? Prosim Te, Ti, ki moraš vse vedeti, daj mi v kratkem opis situacije, po bojiščih... Za vojno dopisništvo, da tu Franci. Od danes zjutraj do sedaj seveda, kaj si pa misliš? Od Napoleonove bitke pri Waterlooju dalje? Potem si se pač zmotil?...

Na številki 316: »Vsak se lahko zmoti...« »Razen šefov OC. Le-ti morajo po svoji vojaški dolžnosti biti vsevedni...«

»Ne prekinjaj s tako neumnimi opazkami! Torej...? Iz Idrije preko Vojskega proti Mrzli Rupi krenilo 250 švabov. Iz Kanala proti Lokovcu ravno toliko. Trčili so na jedinice XIX. brigade. Tudi iz Avé jih je skozi Kanal proti Lokovcu rinilo okoli 200, iz Sv. Lucije preko Tolminskega Loma pa še ena švabska kolona približno enake moči. Pri Lokovcu jih je napadla naša Bazoviška XVIII. brigada. Na Predjamsi se jih je pojavilo okrog 1000 iz Postojne, proti Zavrhu pri Trnovem pa jih je prišlo 500. 40 belogardistov je prišlo iz Baške grape na Sentviško goro, krenili so na Slap, kjer so odpeljali nekaj družin in jim pokradli vsa živino. Kako pa pri vas?«

»Proti eni koloni, ki se je približala Trnovemu, je zavzela skupina borcev II. in III. bataljona Vojkove položaje... Halo, si še pri telefonu? Ravnokar prihaja kurir. Pravi, da so se tam že dvakrat umaknili na nove položaje... Halo, boš ostal zaenkrat na 316? Pozneje te zopet pokličem. Hvala, zdravlo!«

Pridrda motor. Pred štabom brigade se ustavi komandant XXXI. divizije, podpolkovnik Lazar.

»Vojko, kaj pa delajo vaši? Povsod drugod so jih že nagoslali naši. XVII. brigada jih je nabrala in našgala, da je veselje, prav tako sta se dobro držali osemnajsta in devetnajsta. Zaplenili so nekaj šarcev in brzostrelk. Gradnikova je pri Predmeji uničila 7 kamionov in zaplenila krasno motorno kolo. Tudi ena limuzina je zgorela. Tvoja brigada mora v večri sovražno kolono nazaj s položajev...«

»Tovariš podpolkovnik, poslali smo že en bataljon Nemcem za hrbet, moral bi vsak čas napasti. Ravnokar pošiljam še en udarni vod, da napade z boka. Tvoje povelje bo izvršeno.«

Opazno stopa udarni vod. Po pokanju sodeč bi že moral biti na položaju, da napade sovražnika z boka. Tečaj se začuje glas harmonike.

»To so naši. Hitro, hitro, šli bodo za Nemci, preden se dospemo na položaje. Kaže, da so jih že pregnali s prejšnjih položajev. Krenemo desno in v strelčih naprej. Marjan, ti pa po zvezo z bataljonem.«

Vrača se Marjan: »Tovariši, hitro, minuto od tu so naši. Umaknili so se na boljše položaje in od tam so vrgli

sovražnika zopet nazaj. Hitite, da dospemo pravočasno k njim. Zdaj bo juriš, da jih dokončno uničimo.«

Krogle »mavzeric« že žvižgajo nad nami. Evo, tu je Cene, načelnik štaba Vojkove brigade!! »Tovariš načelnik, kako je?«

»Evo, vidiš, zdaj smo jih stisnili. Jaz sem že ves hripav od kričanja ukazov. Včasih je bil prekleto kočljiv položaj. Torej prišel si, da boš lahko pisal reportažo o naši borbi?... Evo, Vojka!«

»Zdravo, tovariš komandant! Prišel si ravno o pravem trenutku. Moram ti reči, da imaš neumornega načelnika! Treba ga bo dati v časopise...«

»Si slišal harmoniko? To bo za juriš!«

»Sijajno! Čul sem jo že prej. Nimaš pojma, kako to povzdiguje moralo.«

»Juriš, juriš!« Se gromkeje se šarci in »zbrojevke« zakrohočejo. Žvižgajo dum-dum krogle. Od drevesa do drevesa naprej. »Juriš! Hej brigade hitite!« poje harmonika skozi gozd. Pod nami se beli cesta. Juriš! Naprej na pso! Naprej za Tita, Kje so meje, pregrade — se oglase zvoki harmonike med našimi vzkliki. Kdo še more zadržati naš urnebes! Smrtonosno lajajo naši »breni«. Vse slabše in slabše se oglašča vmes bežeči sovražnik.

Franci Preis

(Partizanski dnevnik, 27. aprila 1945)

Trnovski junak

Mitraljezec Jelko Jamšek še ni bil tako star partizan, saj mu je bilo komaj sedemnajst let. Doma je bil iz Grčnice pri Gorici, kjer je 11. 4. 1927 zagledal luč sveta. Ze kot fantič se je doma izkazal med otroki kot neustrašen in hraber. Kot takšen pa je prišel pred tremi meseci v partizane.

Soborci so ga takoj vzljubili in to ravno zaradi njegove neustrašenosti, mladostnega zaleta in korajže.

Kot čvrst bорец se je izkazal v borbah Gradnikove na Sedovci, kjer je s svojim mitraljezom nezadržno odbijal sovražnika, da ni mogel naprej, še celo umakniti se je moral. Na Goropjeki je pogнал Švabe v tak beg,

da jih ni bilo mogoče dohiteti. Pri napadu na Zeleznike se je izkazal zopet s svojo korajžo, ko je neustrašeno jurišal na sovražni bunker in ga likvidiral.

Njegov zadnji boj je bil pri Trnovem, kjer je s svojo strojnico odbijal sovražno intervencijo, ki je hotela obkoljenci posadki v Trnovem na pomoč. Zadrževal je fašiste, jih precej pobil, ko je naenkrat dobil strel v pokrov strojnice, ki je bila zaradi tega neuporabna. Takrat je ne glede na nevarnost korajžno vstal in zakričal, da mitraljez ne dela več: »Dajte mi drugo strojnico!« je bila njegova želja in nato ga je v glavo zadela sovražna krogla. Korajžni Jelko je tako daroval svoje mlado nadebudno življenje na oltar domovine za srečnejšo bodočnost našega naroda. **Drago**

(Partizanski dnevnik, 18. II. 1945)

Skupna obveščevalcev Vojkove brigade. Prvi z leve Franko Kesič-Cene, tretji z leve Tadek Sadewski-Tomo

Skojevec Janko je izgubil nogo

Partizan je bil kot vsak drugi. Janko je bil skojevec, priljubljen med tovariši tretjega bataljona, kakor mnogi drugi dobri tovariši. Po se je zgodilo ono veliko, strašno.

Prešernovci so pregnali številčno močnejše SS-ovce, ki so se zaman zaganjali v večje postavljene položaje naše brigade na Zirovskem vrhu. Janko je bil sredi najhujše borbe v prvih vrstah — kot po navadi. Toda ni se vračal to pot iz borbe kot po navadi — razigran, žarečih oči in poln zadovoljstva, da je izpolnil svojo največjo dolžnost. To pot je obležal na najbolj izpostavljenem položaju. Niti krikniti ni utegnil, ko mu je mina spremeniła nogo v krvavo kepo, ki je visela samo na dveh kožnih krpah od njega. Janko ni padel v nezavest. Sredi najhujšega gmenja minometov in krogel se je privil stokajoč k zemlji. Priskočila sta tovariša Zagar in Lenart, si naložila ranjenca na ramena in ga spravila v zaklon, na to pa v ambulantno. Ko so bili izven ognja pravi Janko: »Daj, vzemi nož in odreži!« in pokaže politikomisarju bingljajočo krvavo nogo. In tako se je zgodilo. Sam Janko, bled od močnega krvavenja je tolažil okoli stoječe: »Ah kaj ko bo svoboda, bomo tudi lahko brez noge še mnogo koristili...«

Kakor plamen prebaja Jankovo junaštvo od borca do borca in postaja vse silnejše in svetlejšje. Ta ogenj junaštva bo kmalu spremenil v pepel vse, kar je gnilega in izdajalskega na okrvavljenih tleh slovenske zemlje.

(Partizanski dnevnik 18. X. 1944)

Iz naših krajev

Hobovše - Cerkljansko

Dne 30. decembra 1944 je ZSM priredila miting. Dvorana je bila nabitó polna ljudstva, čeprav so v naši bližini ves dan divjale hude borbe med Vojkovo brigado in Nemci, ki so hoteli vdreti na Cerkljansko. Ko so se zvečer pojavili v dvorani Vojkovi, ki so se vsi utrujeni in lačni, a vendar polni živahnosti vrnili s položajev, kjer so se ves dan junaško držali, je zavladalo med ljudstvom veliko navdušenje. Nepopisno je bilo splošno veselje, ko se je izvedelo, da so morali Švabi bežati čez Idrijo. Vse se je smejalo: »Lansko leto so naši partizani brodili Idrijo, ko je bila najbolj mrzla, letos pa so jo brodili Švabi s tako naglico, da si bodo to dobro zapomnili.« — Lep miting je bil to. Politični govor je imel politikomisar Vojkove brigade tov. Lenart. Ljudstvo je z zanimanjem sledilo celotnemu programu. Ob zaključku so tovarišice razdelile med borce božična darila. Naši ljudje so silno hvaležni junaškim borcem Vojkove brigade, ki so obvarovali naše domove pred švabskimi zvermi. Zaupanje ljudstva v našo vojsko je neomajno. **Ladica**

Gorenjska za našo vojsko

Dasi je večji del Selško-poljanskega okraja pasiven in ne pridelava nič toliko, da bi pošteno preživel svoje ljudi, je ljudstvo tod okoli močno zavedno in iz dneva v dan dokazuje svojo ljubezen do naroda in njegovih borcev. Samo v mesecu decembru so prebivalci tega okraja dali za NOV 335 glav živine v živi teži 98.112 kg, 59 prašičev v živi teži 6660 kg, 89.740 kg krompirja, 23.100 kg žita, 2710 kg moke, 4520 kg fižola, kaže in ješprenja, ter 16.479 kilogramov zelja in repe. Poleg tega je prebivalstvo darovalo 1300 kosov obleke, 907 kosov perila, 160 rjuh in odevi, 85 parov čevljev in 16 nahrbtnikov.

(Nadaljevanje na 8. str.)

Tako je skromno zaključil tovariš Tomo, trenutek še pomislil, če je mogoče kaj pozabil, in mirno vlekél svoj čik kot da je vso noč prespal in se ne bi nič zgodilo.

Sadowski Tadek-Tomo je po rodu Poljak, star 22 let. Je izredno bister in predrzen ter vedno čaka, kje bi kako »ušpičili«. Ko je izbruhnila poljsko-nemška vojna, se je kot prostovoljec boril proti Nemcem in ko je videl, da je Poljska izgubljena, je odšel v Rusijo. Po enoletnem bivanju v Rusiji je odšel na Češko kot tovarniški delavec. Od tu pa se mu je zahotelo naprej in je odšel delat v Nemčijo. Ko je videl, kakšen je resnični nemški »raj« za delavca, se je pritihtopil v Francijo, kjer pa so ga Nemci zaprli kot špijona. Toda hrabri Tomo jo je po štirih dneh pobrisal na Koroško. Kmalu je dobil vezo s partizani in se jim je priključil 15. marca 1943.

Tovariš Tomo je zelo nemirnega duha in večkrat menjava kraje prebivanja. Partizanil je že na Koroškem, na Dolenjskem in sedaj tu na Primorskem. Najbolj mu »ležijo« sabotažne akcije, ki jih izvaja z velikopoteznostjo in predrznostjo neustrašnega borca za boljšo bodočnost delovnega ljudstva.

Srečko

(Partizanski dnevnik, 1. maja 1944)

Ognjeni krst pionirjev brigade »Ratitovec«

Ko je pred Zelezniki divjala srdita borba, ko so borci škofjeloškega odreda hrabro odbijali napade sovražnika, ki je skušal prodreti v Zeleznike, tudi pionirji brigade »Ratitovec« niso ostali ravnodušni. Opravljali so nujne kurirske posle, nekaj posebno hrabrih pa je stalo junaško ob strani borcem odreda ter se z njimi ramo ob ramo borili. Pred kratkim so dobili nekaj pušk in so pionirji Blaž, komisar pionirske brigade »Ratitovec«, pionir Ljubo, načelnik štaba, pionir Ante, komandant I. bataljona, tovariš Damjan, komandir I. čete I. bataljona, vsi iz pionirske brigade »Ratitovec« krepko držali svoj položaj v prvi borbeni liniji pred Zelezniki. Postrelili so nad 150 nabojev municije in to le, če so sovražnika videli. Niso se ustrašili sovražnih krogel, ki so kakor roji brečali okoli njihovih glav, saj je ena komandirju Damjanu prestrelila titovko; hrabro so vztrajali na položaju. Štiri ure so krepko napadali bežeče sovražnike, ter s tem dokazali svojo učarno moč in edino željo, da bi že enkrat smeli sodelovati v pravi borbi. Po borbi so ponosno korakali ob strani komandanta odreda kapetana Blaža skozi vas. Prebivalstvo Zeleznikov se je vso pravico lahko ponosno na to mladino, na te pionirje — junake, posebno še, ko jim je komisar brigade »Ratitovec« prvi potrčil vest o porazu belogardistov z besedami: »Spet smo jih — to so teklili!« Potem je sledila slovesnost...

Za nepopisno hrabrost naših pionirjev v boju 4. februarja 1945 ob priliki poskusa vdora sovražnika iz Selc v Zeleznike je štab škofjeloškega odreda takoj po borbi podelil odlikovanje — spominske slike našega velikega vodje maršala Tita pionirjem: pionirju Blažu, komisarju brigade »Ratitovec«, pionirju

Ljubu, načelniku štaba brigade »Ratitovec«, pionirju Anteuju, komandantu I. bataljona brigade »Ratitovec«, pionirju Damjanu, komandirju I. čete I. bataljona — v znak priznanja njihovega junaštva. Slike so imele na zadnji strani posvetilo štaba odreda s podpisom komandanta in politikomisarja odreda. Komandant škofjeloškega odreda kapetan Blaž je izročil spominske slike hrabrim pionirjem z besedami: »Prav iz srca, ne kakor malim otrokom, temveč

kakor mož napram možem vam izražam naše največje občudovanje, ko ste se kot pravi hrabri borci borili v prvi borbeni liniji ter vzdržali v hudi bitki. V spomin in priznanje Vam poklanjam slike našega hrabrega maršala Tita. Navdušeni smo nad tako junaško mladino ter vam od srca čestitamole!

Nato so ostali mali pionirji — junaki na večerji v štabu odreda.

Lojze Batič
(Partizanski dnevnik, 10. II. 1945)

ANEKDOTA

»Partizanski dnevnik«

Sedeli smo v topli sobi in pregledovali literaturo. Zunaj je vlekla burja in beli oblaki so se kopčili nad gorami. Nenadoma je pred vrati zaropotalo; zaslišali smo korake in pasji lajež. Vrata so se počasi in previdno odprla. Vsi smo dvignili glave in se nasmehnili majhni deklici v dolgem krilcu, z očetovimi ali bratovimi čevlji, ki nas je začudeno gledala. Bila je Katrica od sosedovih terenskih.

»Kaj pa je, Katrica?«

»Po poročila sem prišla.«

»Pa tako zgodaj?«

Nasmehnila se je in ni vedela, kaj reči. Pa smo jo poučili, da se naš list imenuje »Partizanski dnevnik« in ne poročila. Vedro je prikimala in odnesla cel šop listov... Nato smo sedeli pri mizi in zunaj je ležal sneg. Zopet štorckljanje, pasji lajež in vrata so se odprla.

»Kaj pa danes, Katrica?«

»Poročila...« je pričela in zadela, ker smo se zasmajali.

»Kake, Katrica?«

»Partizanski dnevnik,« je takoj popravila in se nasmehnila, češ »ali še ne znam.«

Gledali smo za njo, kako je gazila po snegu, majhna, da je skoro izginila v njem.

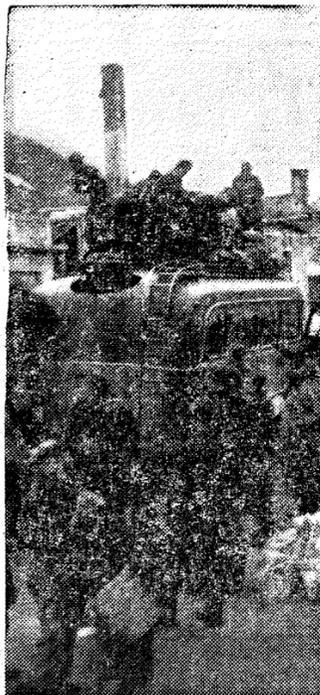
Vsak dan je prišla Katrica in bogve, koliko »Partizanskih dnevnikov« je odnesla.

Tako roma »Partizanski dnevnik« v vasi in mesta, na vsakem koraku naletiš nanj. Prinaša nam novice iz vseh bojišč, pripoveduje o junaštvih naših fantov, objavlja odloke in jih razlaga, prinaša slike, za vsakogar nekaj. Vsi povprašujejo po njem, vsi se trgajo zanj in vsi ga težko pričakujejo.

Na temeljih tega preprostega dnevnika bo mogočno vstal velik in bogat časopis, ki bo v svobodi še naprej pripovedoval, kako je bilo takrat, ko so ga morali čez drn in strn prenašati kurirji, da je razveselil svobodoželjne Slovence. **David**

Rudi Finžgar, organizator in telmovavec na prvih medvojnih emulacijskih tekmah 20. in 21. jan. 1945 v Cerklju

»Korjera« je dvakrat dnevno vozila med Cerkljem in Spod. Tribušo

Iz naših krajev

(Nadaljevanje s 7. str.)

Vozniki so za našo vojsko prostovoljno opravili 1400 ur, dekleta pa pri šivanju in pranju 2270 ur. V zadnjem mesecu je bilo mobiliziranih okrog 300 tovarišev, izmed katerih je bilo veliko prostovoljcev. V božičnih praznikih so samo v tem okraju darovali za našo vojsko 1400 paketov z živili, cigaretami, prepečenecem in priborji.

Kljub temu da je ljudstvo izčrpano, je bilo razen vsega tega razdeljenih še okrog 15.000 obrokov hrane.

Vse te številke dovolj zgovorno dokazujejo, kaj zmoreta zavednost in ljubezen.

(Partizanski dnevnik, 17. I. 1945)

Šebrelje

V dobi tekmovanja je tudi naša vas marsikaj prispevala za našo vojsko. Dali smo 7334 kg krompirja, 957 kg žita, 5540 kg sadja, 1136 kg korenja, 280 kg zelja, 145 kg fižola, 430 kg mesa, 23 glav goveje živine, 7 telet, 4000 kg sena, 35 kg svežega masla, 250 kg slanine in 62 kg salam. Naši vozniki so za razne edince prepeljali 260 stotov blaga, naše gospodinjje pa so dale marsikatero kosilo in večerjo lačnim tovarišem.

Vsi vse za našo junaško vojsko! Zavedajmo se: kar damo naši vojski, damo sami sebi.

Nad bencin

Nemci so svoje bencinske zaloge spravili v samo Postojnsko jamo misleč, da do tam ne seže partizanska roka. In to bencinsko skladišče so še dobro zastražili, da se ne bi kaj pripetilo. Pred glavni vhod so postavili močno stražo, stranski vhod pa je bil zaprt z dvema težkimi železnimi vrati in debelim zidom.

Pravijo, da nobena stvar ni tako skrita, da ne bi postala očita in tako je prišla vest o skrivnem bencinskem skladišču na uho tudi partizanom. Takoj se je javilo 18 borcev-prostovoljcev iz Vojkove brigade in pod vodstvom obveščevalca Toma so se dne 22. aprila odpravili na nevarno in težko pot, v Postojnsko jamo. Tomo, najdrznejši izmed vseh, mi je po končani akciji žarečega obraza pripovedoval:

»Okoli osme ure zvečer smo krenili proti Postojni in okrog 12. ure po čudovitih stezah in poteh prispeli do stranskega vhoda v bencinsko skladišče. Deset tovarišev sem postavil v zasedo in na stražo, osem pa nas je odšlo na delo. S seboj smo imeli vse priprave, da bi čimbolj uspešno odpirali vrata in vsi smo hodili bosi, da nas ne bi stražar zavoהל in alarmiral ostalih. Toda vse naše prizadevanje je bilo zaman in nazadnje smo morali s krampji razbiti vrata. Pri drugih se je ponovilo isto. Potem

pa smo prišli do največje zapreke, do debelega zida. Po tistem se ni dalo, pa smo razbili še tega. Vstopili smo v ogromno skladišče, kjer je bilo 12 vagonov bencina. Stražar nas še ni začutil in si je pred vrati žvižgal neko ljubavno melodijo.

»Tovariši, na delo. Minerici minirajte, ostali pa bomo navrtali sode.«

V začetku je šlo skoro neslišno. Ze je navrtan prvi sod. Toda takoj sem uvidel, da tako ne pridemo nikamor in da se do jutra ne bo nateklo dovolj bencina po tleh, da bi potem zažgali. Kot da se nas je polotila neka besnost, smo pričeli razbijati sode in dragocena tekočina se je razlivala po tleh.

Tedaj pa so se odprla vrata in dva rafala iz brzostrelke in ročna bomba sta nas prekinila tik pred ciljem.

Kaj sedaj? Ali hitro naprej iz jame ali v skladišče in tvegati, da se vjamemo v past?«

»Tovariši, nazaj!«

Skočili smo nazaj, bencina je bilo že do kolena, in zažgali. Celo skladišče se je na mah razsvetlilo, vrata so se odprla drugič.

Nazaj nisem več gledal, kajti če bi ostal še nekaj trenutkov, bi bilo po meni.

Ko smo prišli na varno, so nam veliki ognjeni zublji in močne detonacije oznanjale popoln uspeh naše akcije. Škoda je milijonska!«

Ozadje aretacije Federica Garcie Lorce

Komaj dober mesec po začetku vstaje španskih generalov proti republikani Ljudska fronte so falangisti ustrelili največjega španskega pesnika Federica Garcio Lorce. To se je zgodilo v noči med 18. in 19. avgustom 1936, medtem ko se je vstaja proti vladi Ljudske fronte začela 18. julija istega leta.

Poletje 1936 je Lorca kot navadno preživel pri svojih starših v Granadi. Tja je prišel 18. julija in je na lastne oči videl, s kakšno surovostjo so falangisti zadušili odpor de-

lavcev v industrijskih predelih mesta. Lorca je bil v bistvu apolitičen človek, toda bil je pošten patriot Španije in ni mogel ravnodušno gledati zverstva fašistov. Ko so Granado dokončno zasedli Francovi fašisti, za Lorce doma ni bilo več varno. Zato se je preselil k bratu svojega sošolca Rosalesa. Tam so ga 18. avgusta aretirali falangisti in ga še isti dan, vkleknjenega v verige po zaslišanju pri civilnem guvernerju Granade, odvedli v bližnjo vas Inar, kjer so ga že naslednjo noč ustrelili v nekem jarku.

Nihče ni bolje označil tega zločina kot Pablo Neruda, ki je zapisal: »Ko so se sovražniki namenili uničiti Lorce, so merili naravnost v srce dežele. Hoteli so vzeti Španiji njen prefinjeni aromat, presekati njeno strastno dihanje, izkoreniniti cvetoče drevo njenega smeha. Tukaj sta se spoprijeli dve nepomirljivi stališči: uporniki, oblečeni v rjavo kuto, umazani od glave do nog s krvavimi zločini, zvižajni in hinavski, zastrupljajoči s svojo

sapo vse živo, vse kar se giblje, čuti plemenito, cvete — in Španija, ki se veseli življenja, ki je sposobna za življenje, ki je drzna v svoji ustvarjalnosti, ki s široko odprtimi očmi gleda v svet — Španija Federica Garcie Lorce.«

Leta 1953 je v New Yorku, v reviji »La Nueva Democracia« št. 3 izšel članek »Kako je umrl Federico Garcia Lorca«. Napisal ga je J. L. Schönberg. Isti avtor je leta 1956 v Parizu pisal v enem svojih člankov tudi o tem, kako so francovski falangisti aretirali tega pesni-

ka. V obeh člankih, posebno v drugem, omenja svojo domnevo, da so Lorce izdali falangistom pripadniki Rosalesove družine. Sošolca Federica, Luisa Rosalesa štejejo sedaj za enega izmed najboljših pesnikov Francove Španije, čeprav je bil prej tretjerazredni pesnik. Rosales objavlja pesmi, ki so zelo podobne pesmim Garcie Lorce. Znano pa je, da je Lorcov arhiv izgubil brez sledu.

Po knjigi
»Podvig španske republike«
Iz ruščine prevedel M. P.

S KLJUKE IN KLINA

»Pridite si ogledat najnevarnejšo zver na svetu!« se je glasilo najte, ki je bil nabit na vratih neke barake pred vhodom v newyorskimi zoološki vrt. Posamezni obiskovalci te barake so se pritožili na bližnjem policijskem komisariatu, češ, da vlečejo pridedelji »razstave« obiskovalce za nos. Nekli poljag, ki se je za to zadevo pobliže zanimal, je takole poročal policijskemu komisariatu: »Takoj ob vstopu sem se znašel v popolni temi. Samo ogledalo nasproti mene je bilo razstavljeno. Pogledal sem vanj in uzrl svojo lastno glavo, nad ogledalom pa je bilo napisano: »Da, vi ste najnevarnejša zver na svetu. Človek je edina zver, ki od svojega nastanka dalje proučuje vsa mogoča sredstva, da bi uničil svojo lastno vrsto...« Podpisana je bila Svetovna protiantonska organizacija.«

Sovjetski premier Hruščov je potolažil sovjetske pisatelje, ki se jim toži po hlačah, kakršne nosijo ženske na Zahodu. Rekel jim je: »Nekateri naši mlajši pa tudi starejši pisatelji so potovali v tujino in videli tam ženske hlače v barvah, kakršnih pri nas ne vidiš, pa so pričeli vzdihovati: 'Glejte, to je Amerika!' Če smo pred Američani poslali v vesolje ladje s kozmonavti in so naše vesoljske ladje obkrožile Zemljo ne le trikrat, marveč so plule po vesolju več dni, tedaj lahko rečemo: 'Tovariši, dajte nam samo čas, pa bomo naredili tudi hlače za vaše žene, in sicer take, kakršnih ne boste videli nikjer drugje!«

Kratko, jedrnat in razumljivo. Kritič londonskega »Evening Standarda« je neko novo, nedavno uprizorjeno ordrsko delo, ki se imenuje »Strašanski večer«, ocenil z besedama: »Takoj je!«

»Zamenjajmo Grčka in Lemnitzerja!« se je pošalil sovjetski premier Hruščov na nekem sprejemu v pogovoru z zahodnimi delegati. Sovjetski maršal Grčko je poveljnik čet Varšavske zveze, ameriški general Lemnitzer pa poveljnik čet Severnoatlantske zveze.

Znani nemški pisatelj Remarque o današnji Nemčiji. Remarque pravi o današnjih razmerah v Nemčiji med drugim: »Vsak drugi teden berem v časniku o novem škandalu. Mislim da škandali ne vzbujajo v inozemstvu simpatij. V najslabšem primeru je nekako razumljivo, da se Nemčija ni mogla upreti nacizmu, je pa popolnoma nedotrajno, da živimo tisti, ki so Nemčijo osramotili, tako pristrano zaščito pri oblasteh... Če zločincem priznašamo in opravičujemo njihova dejanja, ne bomo nikoli odpravili dediščine preteklosti. Zločinec, ki se svobodno giblje, je lahko tudi zled. Včasih sem poučeval. Tako imam navado kupovati šolske knjige. To delam že od leta 1948. Ugotavljam, da nemške šolske knjige slonijo ne govornico o tem, kaj se je dogajalo. To je eden izmed razlogov, da pišem o stari Nemčiji, kakor sem to delal prej.«

»Ni mi treba plače, dajte mi kilometrinjo!« je baje dejal kozmonavt Bikovski, ki so mu — pripovedujejo moskovski šaljivci — ponudili stalno zaposlitev astronavta z mesečno plačo 2000 rubljev (t. j. več kot 2000 dolarjev). Bikovski je 81-krat obkrožil zemljo.

Narobe svet! Nekli profesor gospodarske psihologije na harvardski univerzi (ZDA) je rekel v nekem predavanju: »S stališča gospodarske psihologije je zanimivo dejstvo, da so ljudje v življenju čedalje manj zadovoljni, kolikor bolje živijo.«

Z večer 7. septembra 1943 streljanje v Idriji ni hotelo ponehati. Streljali so italijanski vojaki, ki so se veselili kapitulacije Italije. Ves dan in vso noč so se pomikale italijanske čete iz idrijskih in cerkljanskih krajev proti Črnemu vrhu in Ajdovščini.

Na starem trgu so, sredi italijanske kolone, ženske spoznale, v zamazano vojaško obleko, preoblečenega bivšega tajnika občine, ki je bil zagrizen fašist. Zgrabile so ga za lase in mu jih v nepopisni jezi pulile z glave. Pri-

BILO JE OB KAPITULACIJI ITALIJE

skočili so partizani, umirili ženske in aretirali tajnika ter ga zaprli v stari magazin, skupno z nekaterimi domačini sodelavci in fašisti.

Po odhodu Italijanov so ustanovili štab idrijskega odreda. Okrog petsto prostovoljcev in mobilizirancev so razdelili na čete. Stiska za poveljujoči kader je bila precejšnja, zato me je štab odreda postavil za poveljnika šestdesetih mož, čeprav sem bil star šele štirinajst let. Rekli so mi:

— Manjka v borbi izkušenih borcev, zato smo določili tebe, ker si bil že v partizanih in v spopadih z Italijani, tako da že veš kako je, kadar začne pokati; prevzemi komando in samoiniciativno vodi enoto, kakor najbolje veš in znaš, sicer pa vzdržuj zvezo z nami po kurirju.

Naslednje dni smo uničevali glavno cesto v Zali, rušili drevesa, postavljali zasede. Prvi napad Nemcev na Idrijo smo srečno od-

bili. Oklopnjaki so se umikali. Čutili smo, da bodo Nemci drugič še močnejše napadli. Vedeli smo, da skozi Zalo ne morejo priti. Nevarnost je pretela edino čez vas Gore nad Idrijo. Postavili smo zasedo. Noč je potekala mirno, naslednji dan pa je vsa upehana prišla izvidnica in sporočila:

— Našemu položaju se bliža okrog štirideset težkih tankov, pomešanih z oklopnjaki in pehoto; po več Nemcev je na vsakem tanku.

V enoti je nastal preplah. Imeli smo le en težki mitraljez in enega lahkega. Protitankovski top, ki so nam ga obljubili, ni prispel. Italijani so pobrali zapirrač in je bil tako neraben. Ukazal sem:

— Proti tankom ne moremo nič, na tankih pa se vozijo Nemci in te bomo napadli.

Razdelil sem ljudi na vsak tank posebej, da ne bi streljali vsi na enega. Če pa ne bi mogli vsi zdržati, se bomo umikali v smeri Idrijskega.

Pogledal sem na desno proti vasi Gore in opazil, da je izobesena bela zastava na prvem splotju. Nisem vedel kdo jo je izobesil, toda to je pripomoglo, da Nemci niso zažgali vasi, kot so to storili v Godoviču. Naša zaseda je bila nekaj sto metrov pred vasjo. Rupčerju pri težkem mitraljezu sem velel, naj dobro meri. Tanki so prihajali vse bliže. Z boka smo jih spremljali, dokler se ni zvrstilo pred nami pet tankov. Tačas sem ukazal Rupčerju »pali« in začelo se je. Tisti Nemci, ki so viseli na tankih so popadali, bili so mrtvi ali ranjeni. Tankisti so sprva tanke ustavili, nato pa krenili proti vasi, naslednji prihajajoči tanki so že vzgali po nas. Nekaj časa smo še streljali nanje, potem pa se je en tank ločil od kolone in zavozil proti robu gozda, proti našemu položaju. Grozljiva slika prodirajočega tanka in bruhajoči ogenj iz ostalih tankov sta povzročila zmedo na položaju in začel se je umik.

V ušesih sem čutil samo šumehje in brnenje. Edino videl sem še dobro. Vrgel sem zadnjo

ročno bombo proti tanku in se pognal v beg, Krogle iz nemških mitraljezov so sikale v zemljo okrog nas, sekale praprot in grmovje. Padajoče granate so rile in lomile vse, kamor so padle.

Zagledal sem skupinico, bili so Sulgajev, Repulazov, Pavle Repar in še drugi; dohitel sem jih in ubrali smo jo proti Idriškemu na dogovorjeni kraj. Tam smo se vrgli na tla, vsi potni, sprostili pljuča in brez besed čakali. Slišati je bilo le močno sopenje. Prvi sem se oglašil:

— Kje pa so ostali?

Odgovorili so mi, da so jih videli bežati vseprek, le proti Idriškemu nobenega. Pomiril sem se šele nekaj dni pozneje, ko sem zvedel, da ni nobeden padel. Takrat smo tudi zvedeli, da so imeli Nemci več mrtvih in ranjenih.

V Idriškem smo čakali dve uri, potem pa smo krenili v hrib, v smeri Razpotja. V isto smer se je počasi iz vasi Gore pomikala nemška motorizirana kolona in streljala tja v en dan. Pognali smo jim toliko strahu v kosti, da so za razdaljo par kilometrov potrebovali več ur, kot mi peš. Na Razpotju je to kolono napadel Bogomir Eržen s svojo četo. Vendar so bili Nemci tu že bolj previdni in četa je imela že nekaj ranjenecov.

Ponoči smo se pomikali po zakotnih stezah nad Sphevo grapo. Zjutraj smo bili na Marofu. Nameravali smo v Idrijo na štab odreda; na srečo smo zvedeli, da je prva nemška kolona že v Idriji. Pol kilometra za nami pa se je bližala dolga kolona Nemcev, ki so se že bližali hišam Amerike, kakor ta kraj imenujejo. Pognali smo se čez most in pred Prejnuto zavili v hrib. Utaborili smo se v Plečah v Kanomljah. Kmalu smo se zopet uredili. Število odreda se je močno zmanjšalo. Kar nas je ostalo, smo se po združitvi 27. 9. 1943 napotili čez Kanomlje—Krnice—Marose—Zelin in v Cerklno.

Naslednji dan smo se na dvorišču pred italijanskimi vojašnicami zbrali borci iz vseh strani idrijsko-cerkljanskega področja. Postrojili smo se v pet bataljonov. Pridružili sem se III. bata-

ljonu, ker je bilo v tem bataljonu največ borcev iz Idrije in okolice. Brigada, katere imena še nismo vedeli, je bila nared. Komandant Blaž je stopil na stopnišče in spregovoril z odločnim glasom:

— Tovariši in tovarišice, danes je ustanovljena XVI. SNOB Janka Premrla-Vojka. Tolčite, bijte in sekajte sovražnika na vsakem koraku. Z našim geslom Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Tega dne, pred nočjo, smo se na kamionih odpeljali v Novake, od tod pa šli peš na Robidnico. Drugo jutro smo začeli napačati nemško posadko v Leskovcih.

Po tem napadu smo se prvič srečali s 7. brigado Franceta Prešernova. Ta brigada je bila že bolj izkušena. Po dogovoru je Vojkova krenila k cesti, ki pelje iz Zeleznikov v Zali log in se več ur borila z nemško kolono pešcev, ki so jo ščitili oklopnjaki. Prešernova je med tem uničila postojanko v Leskovcih.

To je bilo prvo srečanje Vojkove in Prešernove brigade. Tako smo postali Primorci in Gorenjci nekaj neločljivega, vse do konca vojne.

Valentin Tratnik

Rašica
LJUBLJANA
TOVARNA
KVALITETNIH
PLETENIN

ODLIČNA
MEŠANICA
ORIENTALSKEGA
TOBAKA

CIGARETE

TOBACNA
TOVARNA
LJUBLJANA

70 din

52. Dolge so bile kurirske poti, še daljše pod težkim bremenom v dežju ali snegu. In prav takega deževnega večera, ko je vlaga pronicala do kože, so se vračali Mirko, Jože in Maks s kurirske postaje v Leskovi dolini. Tudi utrujenost jim je bila docela zlezla v ude, ko so se počasi približevali samotni, a znani domačiji. Gospodar Andrej se je pravkar s praga ogledoval po vremenu in ko je opazil utrujene in premočene fante, jih je prijazno povabil v hišo, jim postregel z večerjo, nato pa pripravil zanje ležišče v toplim hlevu. »Tu boste lahko mirno zaspali, na toplim in varnem, je dejal in jim voščil: «lahko noč!«

53. Ni ni prijetnejšega kot spanje na mehkem listju v toplim hlevu. To so vedeli tudi Mirko, Jože in Maks. Čez noč si bodo za silo posušili premočeno obleko in se dodobra odpočili. Udobno so se zleknili v suho listje in tako leže ugotovili, da v bližini prežekujejo krave. Tudi konj je nekje v kotu vneto mlél seno in zadovoljno prhal. Zunaj je še vedno deževalo, dež je venomer pel svojo uspravajočo pesem po strehi in drevju, medtem ko je curek s strešnega žleba čofotal pod napuščem. To je bilo pravšnje vzdruke za mirno in prijetno spanje. Morda jih bo prebudil lep, sončen dan?

54. Mirko, Jože in Maks so zaspali kakor polhi v duplini. Krušne torbe so si blili položili k vzglavju, puške pa tesno k sebi. Kot bi mignil, je zasnila prva zora; na gredi se je z jutranjico oglašil petelin, takoj za petelinom pa Maks: »Jože, no, daj mi že mir s tisto svojo krtačo!« — Zdajci ste se dočebra prebučila tudi Jože in Mirko ter s huronskim smehom prebučila še Mafca. Z združeni močmi so ugotovili, da je krava, potem ko je bila že pospravila Maksovo krušno torbo, vsa slinasta, z razkavim jezikom, kakor iz hvalečnosti, pobožala Maksovo speči obraz. — »Srečo imaš, je med smehom dejal Jože, «da ti krava ni pojedla tvoj glave.«

Dobro je, če veste...

LR Mongolija spada med azijske dežele, najbogatejše z živino. Mongolija je imela 1957. leta 910.000 prebivalcev in istočasno 14 milijonov ovac, 4 milijone koz, 2.200.000 glav govedi, 1.700.000 konj in 700.000 kamel. Tako ugodnega razmerja med številom prebivalstva in številom živine ni ne v ZSSR ne na Kitajskem ne v Indiji, še manj pa na Japonskem in v nekaterih drugih azijskih in evroazijskih deželah. Mongolija je pravzaprav ogromna stepa — deloma na pol puščava, deloma prava puščava — ter nudi ugodnejše pogoje ko za druge stroke poljedelstva.

V preteklih 12 letih je več ko 2 milijona družinskih farmarjev zapustilo svoje farme. K temu so jih prisilile slabe gospodarske razmere. V zadnjih dveh letih je zapustilo farme 123.000 ameriških farmarjev. V ZDA uspevajo le velike industrijske farme, ki požirajo majhne farme. Industrijske farme se spreminjajo v monopolistična podjetja. Dohodek kakih 5 milijonov farmarjev stalno pada. Dohodki teh poljedelcev so znašali po 1,05 dolarja na uro, kakšnih 42 dolarjev na teden ali približno 2100 dolarjev za 50 tednov na leto. Več ko polovica teh farmarjev živi v revščini, zatrjuje Jim Patton, predsednik farmerske organizacije v ZDA, ki je objavil spredaj navedene podatke.

Poraba svežega sadja na svetu se leto za leto večja. Letna potrošnja svežega sadja — brez agrumov, t. j. kiselkastega južnega sadja — znaša na prebivalca: v Grčiji 64,6 kg, v ZDA 60,1 kg, v Italiji 50,3 kg, na Portugalskem 49,6 kg, v Zahodni Nemčiji 46 kg, na Švedskem 43 kg, na Nizozemskem 34,1 kg, v Veliki Britaniji 31,6 kg, v Franciji 29,4 kg, v Jugoslaviji pa 24,2 kilograma itd.

Na Japonskem so v drugem tromesečju 1963. zgradili za 322.400 bruto registrskih ton ladijskega prostora, na drugem mestu je bila Velika Britanija z 237.723 tonami, na tretjem pa Švedska z 215.405 tonami ladijskega prostora.

Mikroelektrotermometer imenovan »ETRM«, so nedavno izdelali v državnem agrofizičnem znanstveno-raziskovalnem inštitutu ZSSR. S tem termometrom je moč meriti temperaturo na površini listja, cvetnih latic in drugih rastlinskih delov.

Število mineralov v zemlji. Po uradnih podatkih, ki so jih poslali mineralogi z vsega sveta, so doslej odkrili in klasificirali na našem planetu 1498 vrst raznih mineralov.

SK Slovenija ima zdaj 4 okraje in 10 občin, 1950. 1. je imela 11 okrajev in 130 občin. Zdaj je njen največji okraj ljubljanski okraj, ki meri 20.000 hektarov in ima 621.882 prebivalcev, vsa Slovenija ima 1.300.222 prebivalcev. V ljubljanskem okraju pride — po obsegu površine in številu prebivalstva — na vrsto mariborski okraj, medtem ko sta celjski in koprski okraj precej manjša.

Leningradska televizijska postaja je začela oddajati — barvne posnetke.

Skupni polet sovjetskih kozmonavtov Terješkov in Bikovskega je trajal 71 ur ali prav tako dolgo kakor skupni polet in Popoviča lani v avgustu. Na Zemljo sta se vrnila 19. junija, najprej Terješkova, dve uri za njo pa Bikovski. Terješkova je pristala 624 km severovzhodno, Bikovski pa 540 km severozahodno od Karagande (Kazakstan). Bikovski — na ladji »Vostok V« — je preživel v vesolju 121 ur (nov rekord) in preletel razdaljo 3.400.000 km, Terješkova pa je — na ladji »Vostok VI« — obletela Zemljo 49-krat, prežive-la v vesolju 71 ur in prele-tela približno 2.000.000 km.

ODGOVORI

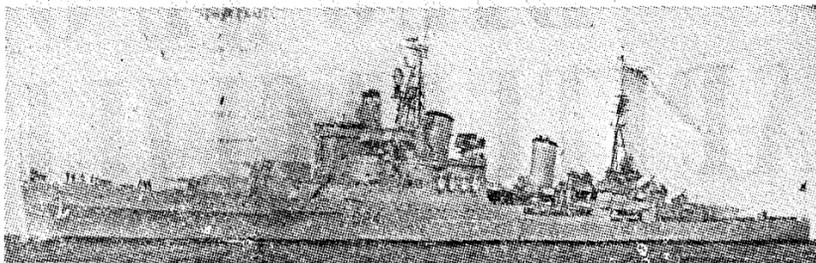
NA »ZNAJJE IN SPOMIN«

Ena prvih ladij partizan-ske mornarice

Križarka
Rušilce

Na sliki vidimo bojno ladjo med 26 in 27 tisoč brutoregistrskimi tonami. Ladja se odlikuje z veliko brzino in sorazmerno močnim topništvom, med njene slabosti pa štejemo, da ima precej slab oklep. Uporabljajo jo za zaščito letalonosilk na odprtem morju, za napade na sovražne konvoje in luke, pa tudi za zaščito lastnih komunikacij na odprtih morjih. — Kako imenujemo take vrste ladjo v mornariški oziroma vojaški terminologiji?

To je bojna ladja s 1200 do 4000 brutoregistrskimi tonami, z brzino več kakor 30 vozlov, zelo gibčna, oborožena s topovi kalibra 100 do 138 mm, torpednimi cevmi, protiletalskim topništvom in metalci protipodmorniških bomb. V zadnjem času lahko nosi tudi protiletalske rakete. Uporabljajo jo za napade na sovražne vojne in trgovske ladje, za preganjanje podmornic in za celo vrsto drugih nalog. — Kako imenujemo take vrste ladjo?

ČUDNA REČ, TA VEDETA

Čedna reč je ta vedeta, izvidniška ladjica, malo je celo podobna vojni ladji. Preprosta kot otroška risba; navpičen kljun, sprednja paluba, pod katero je prostor za mostvo, povejniški most kot kak kiosk za prodajo časnikov, potem motorni prostor s pločevinastim okrovom in na koncu krma, na kateri sedi lahko kvečjemu osem ljudi normalne postave.

Brez tistih dveh mitraljezov na kljunu in žarometna na mostu bi bila bolj podobna zapuščenim jahti kakega propalega plemiča kakor bojni ladji.

Pravzaprav je bila še zmeraj brez lastnika. Čakala je posadko in novo zastavo.

Javil sem se partizanu iz čete »Matija Ivanič«, ki je stražaril

pred ladjo. Odpeljal me je proti motornemu prostoru, pokazal na stopnice in zaklical navzdol, skozi odprto za ventilacijo:

»Oooo, Paolo! Oooo, Paolo, adjutanta dobiš!«

Ta Paolo je bil privolil, da ostane na ladji, kjer je bil do kapitulacije »capo di machina« v činu podoficirja, kot mi je bil povedal odgovorni tovariš.

Paolo je bil majhne postave, črn, s tankimi brki in nenavadno velikih oči, v katerih je zaman skušal prikriti strah.

Gledala sva se. Pet minut je bilo dovolj, da sem dognal, kako mi je zopr. Mogoče samo zaradi kake malenkosti, zaradi frizure.

Od zgoraj se je spet oglasil partizan:

»Oooo, Paolo... pokaži lavo-ro de makina a tua asistente.«

Paolo se je pognal proti stopnicam in v dveh mlačnih skokih je bil pri odprtini.

»Druze, ja ne ostane... Ja iti v Italija... razumi... moja otroci!«

Partizan se je ozrl vanj s takim prezirom, da je človečka Paola, seržanta doverajšnje italijanske vojne mornarice, kar zmanjkovalo v njegovi prepoteni podoficirski bluzi.

»Va via!«

Partizan je hotel še nekaj dati, pa se ni mogel spomniti neke besede, zaradi česar se je še bolj zjezil.

Paolo je na hitro predstavljal svoje motorje, jih na vso moč hvallil, lažnjivec umazani, ne da bi povedal kakršnokoli napako. Mogoče se je bal, da bi ga še zadržali. Hotel je odigrati presretno poslovljno sceno in poljubil je ploščo strojnega okrova.

Zares bi bilo ganljivo, če bi bilo od srca.

Ostal sem sam, zagledan v motorje. Borni so bili videti, starčki.

Sedel sem. Zbal sem se, pa ne boja, ki mu bomo čez dve, tri ure zapluli naproti, ampak teh dveh motorjev, ki sta svoje že odslužila in bosta odpovedala tem prej, kolikor bolj neukega strojnika bosta imela.

Ko sem se hotel povzpeti na palubo, da bi povedal resnico, sem zagledal preu samo precej zajetnega moža v francoski kapi, pulmanci.

»Motorji so srce ladje... Glede na to...«

Zdaj mi bo ta morivec predaval o srcu ladje, kakor je imel svoje dni navado škilasti profesor Danijel.

»To že vem.«

»Mogoče pa še ne veš, da sem jaz imenovan za prvega mašinsti.«

»Veseli me.«

»Zato bom še enkrat ponovil kot tvoj predpostavljivi, da je motor srce ladje. Če se srce ustavi, je po ladji... To je vojna, dečko!«

»Vem, tovariš!«

»Prav, da veš, dečko!«

Grizel sem si ustnico in si predstavljaval, kako bi ga moral, po receptu napetih romanov, zgrabiti za prsi in ga pritisniti k umazani, z nafto zamašeni steni.

Prav takrat naju je nekdo od zgoraj poklical k dviganju zastave.

Na palubi smo se postavili v vrsto. Na čelu je stal komandant, ki se je na zunaj ločil od nas po

predvojni podoficirski mornarski kapi.

Brez trobente in dežurne pištalke, v tišini, brez običajnega ceremoniala, počasi in nespretno je dvignila nevajena roka državno zastavo s peterokrako zvezdo. Zdelo se mi je, da so se šimeti tresli prsti, ko je zavozlaval vrstico.

Vojaki na obali so pozdravili zastavo z dvignjenimi pestmi. Drugi so smekali kape. In vse to je bilo lepo, ker je bilo tako preprosto in neposredno.

Odlomek iz povesti »Osmerica z lesenega rušilca«, Franca Jurica — prevedel Cvetko Zagorski

Veleblagovnica

nama

vam v poslovalnicah:

- Pred pošto, Cankarjeva 1
- Tromostovje, Wolfova 1
- Pohištvu, Wolfova 6
- Sneguljčica, Wolfova 1
- Konfekcija, Čopova 7

nudi v veliki izbiri vse za dom, družino in gospodinjstvo.

TOVARNA ELEKTROMATERIALA

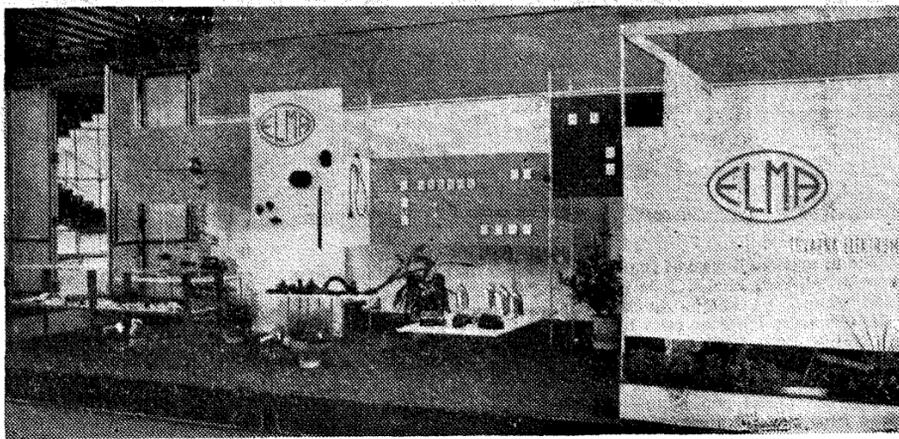
»ELMA«

LJUBLJANA-ČRNUČE

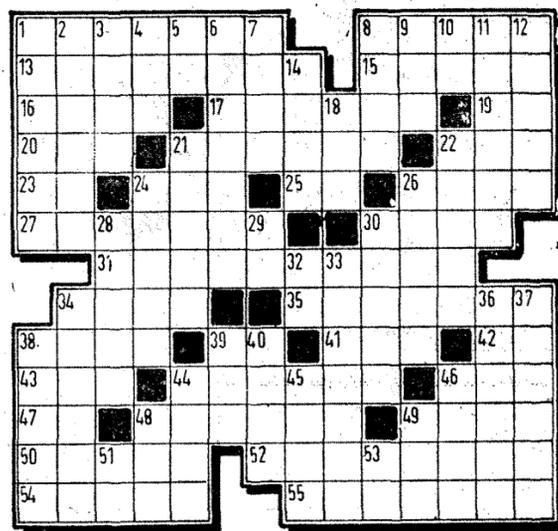
IZDELUJE:

vse vrste elektroinstalacijskega materiala — MIKRO industrijski material, izolacijski material — pešal cevi in pribor. Likalnike, transformatorje.

Pri nakupu pazite na naš zaščitni znak!

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. slovenski naziv za oficirski čin, 8. seno druge košnje, 13. priročno strelno orožje za boj iz bližine, 15. pomembna funkcija zlasti med NOB, 18. snop omlačnega žita, 17. mesec ob Neretvi blizu njenega izliva, 19. okrajšava za utežno mero, 20. vrednostni papir, 21. slovenski narodni heroj, med vojno od novembra 1944 načelnik Glavnega štaba Slovenije, 22. troštevilo število, 23. samoglasnik in soglasnik, 24. poslanci, tekači, 26. plača starih Slovanov, 28. krašica za slovenski narodnoosvobodilni svet, 27. domokrajina v osrednji Italiji, 30. oster glasnik in tretji samoglasnik v abecedi, 48. velika vrsta kostanja, 49. naša znamka električnih aparatov, 50. izpuščaj, 52. ranjeni borec, 54. zemljevid, 55. papir za ciklostilsko razmnoževanje.

Navpično: 1. lesnata vzpenjalca, 2. mesto v Makedoniji blizu Skopje, 3. samec domače živali, 4. težko strelno orožje, 5. avtomobilska oznaka Nizozemske, 6. izvota šibje, 7. sprinki, grude, 8. vrsta rumene barve, 9. velika morska riba, 10. ploskovna mera, 11. ime narodne heroja Avbija, 12. starodavno grško mesto, 14. mesec, kjer je bila sestavljena I. proletarska brigada, 18. rastlina, zelisče, 21. stor za šakanje, 22. večeraj zvečer, 24. otroško vozilo na dveh kolesih, 26. grški naziv za staroveška plekrajina v osrednji Italiji, 30. oster glasnik in tretji samoglasnik v abecedi, 48. velika vrsta kostanja, 49. naša znamka električnih aparatov, 50. izpuščaj, 52. ranjeni borec, 54. zemljevid, 55. papir za ciklostilsko razmnoževanje.

•TV-15• Izhaja dvakrat mesečno. Izdaja ga predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Titova 17. — Tisk in klisjeji: CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana. — List ureja uredniški odbor. Glavni urednik France Sušteršič, odgovorni urednik Crtomir Sinkovec. — Letna naročnina znaša 350 dinarjev, posamezna številka stane 20 dinarjev. Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj. p. p. edal 598/XI ali na čepkovni račun pri Narodni banki 600-11/608-29 — Telefonska številka uredništva in uprave 21-901 — Rokopisov ne vračamo.